ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀਕਲਾ ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ

ਚੜ੍ਹਦੀਕਲਾ

www.charhdikala.com

DAILY CHARHDIKALA, NEW DELHI

Email : charhdikala@gmail.com

ਬਾਨੀ : (ਸਵ:) ਗਿ: ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ   ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ : ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ 'ਦਰਦੀ'   ਸੰਪਾਦਕ : ਜਸਕੀਰਤ ਸਿੰਘ

PRGI (RNI) Regd. No. 57283/1994 ਸਾਲ/ year 31 ਅੰਕ ਨੰ. Volume No : 160 ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, ਵੀਰਵਾਰ 11 ਜੂਨ, 2026, Thursday 11 June, 2026 ਮੁੱਲ/Price in Rs. 2 ਰੁਪਏ, ਕੁਲ ਪੇਜ/Total Pages 8 ਫੋਨ ਨੰ. : 23353936

ਰੋਡਵੇਜ਼ ਬੱਸ ਤੇ ਟਰੱਕ ਦੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਟੱਕਰ, 17 ਲੋਕ ਜ਼ਖ਼ਮੀ

ਬਹਿਰਾਇਚ, 10 ਜੂਨ (ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ) : ਬਹਿਰਾਇਚ-ਸੀਤਾਪੁਰ ਹਾਈਵੇਅ 'ਤੇ ਮੰਗਲਵਾਰ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਬੱਸ ਅਤੇ ਟਰੱਕ ਵਿਚਕਾਰ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਟੱਕਰ ਹੋ ਗਈ। ਇਸ ਭਿਆਨਕ ਸੜਕ ਹਾਦਸੇ ਵਿੱਚ 17 ਲੋਕ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋ ਗਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨਾਜ਼ੁਕ ਦੱਸੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੂਚਨਾ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਐਸ.ਪੀ. ਵਿਸ਼ਵਜੀਤ ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ ਅਤੇ ਏ.ਐਸ.ਪੀ. ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਤਿਵਾਰੀ ਨੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਘਟਨਾ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲਿਆ।

398 ਕਰੋੜ ਦੇ ਸਾਈਬਰ ਧੋਖਾਦੇਹੀ ਨੈੱਟਵਰਕ ਦਾ ਪਰਦਾਫਾਸ਼, 14 ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ

ਪਾਟਨ, 10 ਜੂਨ (ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ): ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਪਾਟਨ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਪੁਲਿਸ ਨੇ 'ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਮਿਊਲ ਹੰਟ 2.0' ਹੇਠ 14 ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਈਬਰ ਧੋਖਾਦੇਹੀ ਗਿਰੋਹ ਦਾ ਪਰਦਾਫਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਚ 228 ਅੰਤਰਰਾਜੀ ਸਾਈਬਰ ਧੋਖਾਦੇਹੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ 13 ਮਿਊਲ ਖਾਤਿਆਂ ਜ਼ਰੀਏ 398 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। 'ਮਿਊਲ' ਬੈਂਕ ਖਾਤੇ ਅਜਿਹੇ ਖਾਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਪਰਾਧੀ ਖਾਤਾਧਾਰਕਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਾਂ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਨਾਲ ਵੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਧਨ ਦੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਜਾਂ ਮਨੀ ਲਾਂਡਰਿੰਗ ਲਈ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਲੂ ਦਾ ਕਹਿਰ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗਾ; ਮੌਸਮ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਕਈ ਸੂਬਿਆਂ ਲਈ ਯੈਲੋ ਅਲਰਟ ਜਾਰੀ

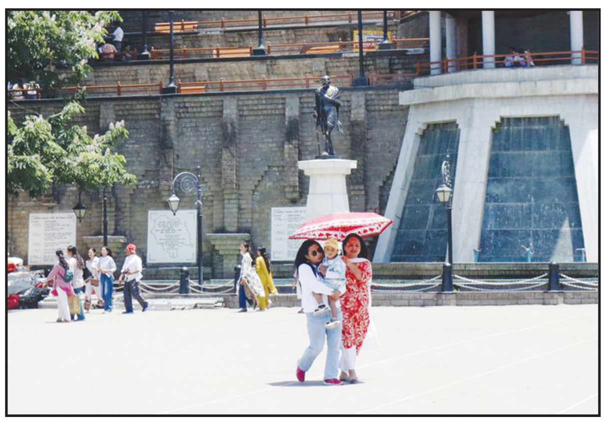

ਸ਼ਿਮਲਾ, 10 ਜੂਨ (ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ) : ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਲੂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੂਬੇ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਕਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਲਈ ਲੂ ਚੱਲਣ ਦਾ 'ਯੈਲੋ ਅਲਰਟ' ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੌਸਮ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ, ਅੱਜ ਲਈ ਊਨਾ, ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਅਤੇ ਸੋਲਨ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਯੈਲੋ ਅਲਰਟ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਕੁਝ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਿਨ ਭਰ ਭਾਰੀ ਲੂ ਚੱਲਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਣੀ ਰਹੇਗੀ। ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ, ਸੂਬੇ ਭਰ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਅਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤਾਪਮਾਨ ਵਿੱਚ ਦਿਨ ਦੇ ਸਮੇਂ 23 ਤੋਂ 43 ਤੱਕ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮੌਸਮ ਕੇਂਦਰ ਨੇ 11 ਅਤੇ 12 ਜੂਨ ਲਈ ਸੂਬੇ ਭਰ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਬਾਰਸ਼ ਵਾਸਤੇ 'ਓਰੇਂਜ' ਅਤੇ 'ਯੈਲੋ' ਅਲਰਟ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸੂਬੇ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਤਾਪਮਾਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸ਼ਿਮਲਾ ਵਿੱਚ 19.43, ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਵਿੱਚ 18.83, ਮਨਾਲੀ ਵਿੱਚ 14.53, ਕਾਂਗੜਾ ਵਿੱਚ 21.63, ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ 22.13, ਸੁੰਦਰਨਗਰ ਵਿੱਚ 20.63, ਕੁਫ਼ਰੀ ਵਿੱਚ 13.73, ਕਲਪਾ ਵਿੱਚ 8.63, ਨਾਹਨ ਵਿੱਚ 18.33, ਭੁੰਤਰ ਵਿੱਚ 16.93 ਅਤੇ ਚੰਬਾ ਵਿੱਚ 16.53 ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਲਾਹੌਲ ਅਤੇ ਸਪੀਤੀ ਦਾ ਕੇਲਾਂਗ (Keylong) 6.33 ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਤਾਪਮਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਠੰਢਾ ਸਥਾਨ ਰਿਹਾ।

ਕੇਂਦਰੀ ਕੈਬਨਿਟ ਨੇ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਚੁਣੇ ਗਏ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਕੀਤੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ

ਮੋਦੀ ਨੇ 4399 ਦਿਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾ ਕੇ ਨਹਿਰੂ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋੜਿਆ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, 10 ਜੂਨ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ): ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੇ ਬੁੱਧਵਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 'ਵਿਕਸਤ ਭਾਰਤ' ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਕ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ।+

ਪੀਐੱਮ ਮੋਦੀ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਹੋਈ ਕੈਬਨਿਟ ਮੀਟਿੰਗ 'ਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਸ ਮਤੇ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਦੇ 4,398 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੋਦੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਭਾਰਤ 'ਇਕ ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰ, ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵਜੋਂ ਨਵੀਆਂ ਉਚਾਈਆਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਰਹੇਗਾ।' ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੇ ਮੋਦੀ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੇ 4,399 ਦਿਨ ਪੂਰੇ ਹੋਣ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ।

ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਏਜੰਡੇ ਦਾ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਕੈਬਨਿਟ ਨੇ 2047 ਤੱਕ ਵਿਕਸਿਤ ਭਾਰਤ ਬਣਾਉਣ ਵੱਲ ਮੋਦੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਸਮਰਥਨ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਜਨ ਸੇਵਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਣਥੱਕ ਸਮਰਪਣ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ। ਪ੍ਰਸਤਾਵ 'ਚ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਵੱਲ ਮੋਦੀ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ। ਕੈਬਨਿਟ ਨੇ ਗਰੀਬਾਂ ਲਈ ਭਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਧੱਕੇ ਗਏ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਸਸ਼ਕਤ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਵੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ 'ਚ 25 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗਰੀਬੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਪਾਈ ਹੈ। ਕੈਬਨਿਟ ਦੇ ਮਤੇ 'ਚ ਪਿਛਲੇ 12 ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਈ ਸੁਧਾਰਾਂ ਅਤੇ ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ 'ਚ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ, ਜੀਐੱਸਟੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ, 'ਇਕ ਰੈਂਕ, ਇਕ ਪੈਨਸ਼ਨ', ਨਵੇਂ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰਤਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਪਾਅ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਖੱਬੇ-ਪੱਖੀ ਅੱਤਵਾਦ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨਾਂ, ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬ 'ਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਅਤੇ ਜੀ20 ਵਰਗੇ ਮੰਚਾਂ ਰਾਹੀਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਧਦੀ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ।

ਉੜੀ ਦੇ ਕਮਲਕੋਟ 'ਚ ਕੰਟਰੋਲ ਰੇਖਾ ਨੇੜੇ ਧਮਾਕਾ, ਦੋ ਫ਼ੌਜੀ ਜਵਾਨ ਸ਼ਹੀਦ

ਸ੍ਰੀਨਗਰ, 10 ਜੂਨ (ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ) : ਉੜੀ ਦੇ ਕਮਾਲਕੋਟ ਵਿਚ ਕੰਟਰੋਲ ਰੇਖਾ ਨੇੜੇ ਹੋਏ ਅਚਾਨਕ ਇਕ ਧਮਾਕੇ ਵਿਚ ਫੌਜ ਦੇ ਦੋ ਜਵਾਨ ਗੰਭੀਰ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ। ਜ਼ਖਮੀ ਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਮੰਗਲਵਾਰ ਦੇਰ ਸ਼ਾਮ ਡਿਊਟੀ ਦੌਰਾਨ ਦਮ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਘਟਨਾ ਡਿਊਟੀ ਦੌਰਾਨ ਵਾਪਰੀ। ਅਧਿਕਾਰਤ ਸੂਤਰਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਧਮਾਕੇ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਦੋਵਾਂ ਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਦੇ ਬਦਾਮੀਬਾਗ ਸਥਿਤ 92 ਬੇਸ ਹਸਪਤਾਲ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਸ਼ਹੀਦ ਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਚਵਾਨ ਵਿਕਰਮ ਬਾਲਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ ਜਾਧਵ ਰਾਜੇਂਦਰ ਵਜੋਂ ਹੋਈ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਚੋਣਾਂ ਬਾਰੇ 'ਆਪ' ਦੀ ਅਹਿਮ ਮੀਟਿੰਗ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ 11 ਜੂਨ ਨੂੰ

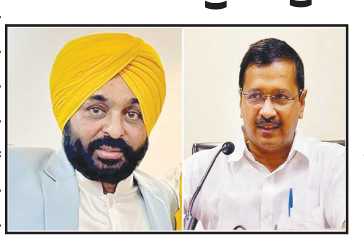

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, 10 ਜੂਨ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ) : ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਅਹਿਮ ਮੀਟਿੰਗ ਭਲਕੇ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਮੀਟਿੰਗ ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ। ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਰਣਨੀਤੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਹਲਕਾ ਵਾਰ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਤੇ ਮੰਥਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੋ ਦਿਨ ਚੱਲੇਗੀ। ਜਿੰਨਾ ਹਲਕਿਆਂ ਚ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਦਲੇ ਜਾਣੇ ਹਨ, ਪਹਿਲੇ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਹਲਕਿਆਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਚੇਤੇ ਰਹੇ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਲਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਹੋ ਰਹੀ ਨੀਤੀ ਆਯੋਗ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ। ਉਹ 11 ਜੂਨ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਗੇ।

500 ਮੀਟਰ ਡੂੰਘੀ ਖੱਡ 'ਚ ਕਾਰ ਡਿੱਗਣ ਕਾਰਨ 4 ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ

ਦੇਹਰਾਦੂਨ, 10 ਜੂਨ (ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ) : ਮਸੂਰੀ-ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਬੁੱਧਵਾਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦਰਦਨਾਕ ਸੜਕ ਹਾਦਸੇ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਪੁਲਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਉੱਤਰਕਾਸ਼ੀ ਤੋਂ ਪਰਤ ਰਹੇ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਦੀ ਮਾਰੂਤੀ ਸੇਲੇਰੀਓ ਕਾਰ ਕੋਲਹੂਖੇਤ ਨੇੜੇ ਅਚਾਨਕ ਬੇਕਾਬੂ ਹੋ ਕੇ ਕਰੀਬ 500 ਮੀਟਰ ਡੂੰਘੀ ਖਾਈ ਵਿੱਚ ਜਾ ਡਿੱਗੀ।

ਮੁੱਢਲੀ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਹਾਦਸੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਢਲਾਣ 'ਤੇ ਕਾਰ ਦੇ ਬ੍ਰੇਕ ਫੇਲ ਹੋਣਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਤੇਜ਼ ਰਫ਼ਤਾਰ ਕਾਰ ਨੇ ਸੰਤੁਲਨ ਗੁਆ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਸਿੱਧੀ ਡੂੰਘੀ ਖਾਈ ਵਿੱਚ ਜਾ ਡਿੱਗੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਮੁਤਾਬਕ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਸਵਾਰ ਚਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਹਾਦਸੇ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਸੋਨੀਪਤ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਤਿਆਪ੍ਰਕਾਸ਼, 19 ਸਾਲਾ ਮਨੀਤ, ਗਾਜ਼ੀਆਬਾਦ ਦੇ ਨਹਿਰੂ ਨਗਰ ਦੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ 48 ਸਾਲਾ ਸਵਿਤਾ ਪਤਨੀ ਧਰਮਵੀਰ, ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਕਰੋਲ ਬਾਗ ਦੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ 46 ਸਾਲਾ ਸੰਗੀਤਾ ਪਤਨੀ ਟੀਟੂ ਵਜੋਂ ਹੋਈ ਹੈ।

ਹਾਦਸੇ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਮਿਲਦਿਆਂ ਹੀ ਪੁਲਿਸ, ਐੱਸ.ਡੀ.ਆਰ.ਐੱਫ. ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਹਤ ਤੇ ਬਚਾਅ ਕਾਰਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ।

ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਫਰਾਂਸ, ਸਲੋਵਾਕੀਆ ਦੇ ਦੌਰੇ 'ਤੇ ਜਾਣਗੇ

16-17 ਜੂਨ ਨੂੰ ਫਰਾਂਸ 'ਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਜੀ-7 ਸੰਮੇਲਨ 'ਚ ਲੈਣ ਹਿੱਸਾ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, 10 ਜੂਨ (ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ): ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ 13 ਜੂਨ ਤੋਂ ਫਰਾਂਸ ਅਤੇ ਸਲੋਵਾਕੀਆ ਲਈ ਇਕ ਹਫ਼ਤੇ ਦੀ ਯਾਤਰਾ 'ਤੇ ਜਾਣਗੇ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਦੁਵੱਲੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਚੁਣੌਤੀਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨਗੇ। ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ 16 ਅਤੇ 17 ਜੂਨ ਨੂੰ ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਈਵੀਅਨ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਜੀ-7 ਸੰਮੇਲਨ 'ਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣਗੇ। ਆਪਣੀ ਯਾਤਰਾ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੜਾਅ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ 13 ਤੋਂ 14 ਜੂਨ ਤੱਕ ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਨਾਇਸ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨਗੇ। ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ 16 ਤੋਂ 19 ਜੂਨ ਤੱਕ ਏਵੀਅਨ ਅਤੇ ਪੈਰਿਸ ਦਾ ਵੀ ਦੌਰਾ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੋਦੀ 14 ਤੋਂ 16 ਜੂਨ ਤੱਕ ਸਲੋਵਾਕੀਆ 'ਚ ਰਹਿਣਗੇ।

ਬਲੂ-ਚਿੱਪ ਸ਼ੇਅਰਾਂ 'ਚ ਖਰੀਦਦਾਰੀ ਨਾਲ ਸ਼ੇਅਰ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ

ਮੁੰਬਈ, 10 ਜੂਨ (ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ) : ਬੁੱਧਵਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿੱਚ ਰਿਲਾਇੰਸ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼, ਆਈਸੀਆਈਸੀਆਈ ਬੈਂਕ ਵਰਗੇ ਬਲੂ-ਚਿੱਪ ਸ਼ੇਅਰਾਂ ਵਿੱਚ ਖਰੀਦਦਾਰੀ ਅਤੇ ਕੱਚੇ ਤੇਲ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਰਾਵਟ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਬੈਂਚਮਾਰਕ ਸੂਚਕਾਂਕ ਸੈਂਸੈਕਸ ਅਤੇ ਨਿਫਟੀ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲੀ। 30-ਸ਼ੇਅਰਾਂ ਵਾਲਾ ਬੀਐੱਸਈ ਸੈਂਸੈਕਸ 303.73 ਅੰਕ ਚੜ੍ਹ ਕੇ 74,222.49 'ਤੇ ਅਤੇ 50-ਸ਼ੇਅਰਾਂ ਵਾਲਾ ਐੱਨਐੱਸਈ ਨਿਫਟੀ 85.40 ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਵਾਧੇ ਨਾਲ 23,327.50 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ, ਜਦਕਿ ਸੈਂਸੈਕਸ ਦੀਆਂ 30 ਕੰਪਨੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਯੂਨੀਲੀਵਰ, ਰਿਲਾਇੰਸ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼, ਕੋਟਕ ਮਹਿੰਦਰਾ ਬੈਂਕ, ਏਸ਼ੀਅਨ ਪੇਂਟਸ, ਟਰੈਂਟ ਅਤੇ ਆਈਸੀਆਈਸੀਆਈ ਬੈਂਕ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਟਾਟਾ ਸਟੀਲ, ਈਟਰਨਲ ਲਿਮਟਿਡ, ਅਡਾਨੀ ਪੋਰਟਸ ਅਤੇ ਟੈਕ ਮਹਿੰਦਰਾ ਪਛੜਨ ਵਾਲੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਨ, ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗਲੋਬਲ ਆਇਲ ਬੈਂਚਮਾਰਕ ਬ੍ਰੈਂਟ ਕਰੂਡ ਲਗਪਗ 91.90 ਡਾਲਰ ਪ੍ਰਤੀ ਬੈਰਲ 'ਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਜੀਓਜੀਤ ਇਨਵੈਸਟਮੈਂਟਸ ਲਿਮਟਿਡ ਦੇ ਚੀਫ ਇਨਵੈਸਟਮੈਂਟ ਸਟ੍ਰੈਟਿਜਿਸਟ ਵੀਕੇ ਵਿਜੇਕੁਮਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਜ਼ਾਰ ਪੱਛਮੀ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਵਾਧੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਲੱਗ ਘਟਨਾ ਵਜੋਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੱਚੇ ਤੇਲ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿੱਚ ਨਰਮੀ ਇਸ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਲਾਈਵਲੌਂਗ ਵੈਲਥ ਦੇ ਖੋਜ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਕ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਹਰੀਪ੍ਰਸਾਦ ਕੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਲਈ ਕੱਚੇ ਤੇਲ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਰਾਵਟ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਪਹਿਲੂ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਤੇ ਚਾਲੂ ਖਾਤੇ ਦੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਕੁਝ ਦਬਾਅ ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਐਕਸਚੇਂਜ ਡੇਟਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸੰਸਥਾਗਤ ਨਿਵੇਸ਼ਕਾਂ ਨੇ ਮੰਗਲਵਾਰ ਨੂੰ 4,566.03 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਸ਼ੇਅਰ ਵੇਚੇ ਸਨ ਅਤੇ ਮੰਗਲਵਾਰ ਨੂੰ ਸੈਂਸੈਕਸ 394.50 ਅੰਕ ਜਾਂ 0.54 ਫੀਸਦੀ ਚੜ੍ਹ ਕੇ 73,918.76 'ਤੇ ਅਤੇ ਨਿਫਟੀ 119.10 ਅੰਕ ਜਾਂ 0.52 ਫੀਸਦੀ ਵਧ ਕੇ 23,242.10 'ਤੇ ਬੰਦ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵੱਲੋਂ ਮੇਜਰ ਅਰਸ਼ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ 'ਕੀਰਤੀ ਚੱਕਰ' ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ

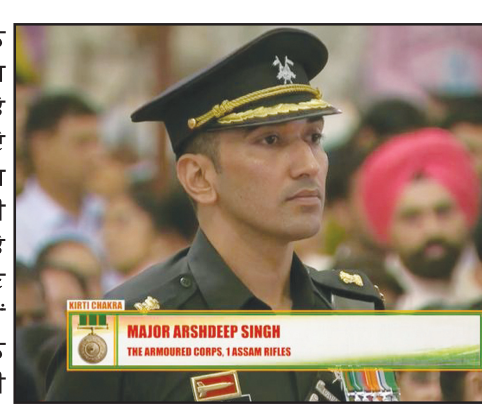

ਮੋਹਾਲੀ, 10 ਜੂਨ (ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ): ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੇ ਬਹਾਦਰ ਅਫਸਰ ਅਤੇ ਮੋਹਾਲੀ ਦੇ ਸੈਕਟਰ 79 ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਮੇਜਰ ਅਰਸ਼ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਮਿਸਾਲ ਬਹਾਦਰੀ ਅਤੇ ਡਿਊਟੀ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮਰਪਣ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਦੂਜੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਸ਼ਾਂਤੀਕਾਲੀਨ ਬਹਾਦਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ 'ਕੀਰਤੀ ਚੱਕਰ' ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਨਮਾਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦਰੋਪਦੀ ਮੁਰਮੂ ਵੱਲੋਂ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਭਵਨ ਵਿੱਚ ਆਯੋਜਿਤ ਰੱਖਿਆ ਨਿਵੇਸ਼ ਸਮਾਰੋਹ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਦਿ ਆਰਮਡ ਕੋਰਸ ਅਤੇ 1 ਅਸਾਮ ਰਾਈਫਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਤਾਇਨਾਤ ਮੇਜਰ ਅਰਸ਼ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੇ ਮਨੀਪੁਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚੁਣੌਤੀਪੂਰਨ ਅਤਿਵਾਦ ਵਿਰੋਧੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦੌਰਾਨ ਅਸਧਾਰਨ ਬਹਾਦਰੀ, ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। ਲਗਪਗ 84 ਘੰਟੇ ਚੱਲੇ ਇਸ ਆਪਰੇਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਟੀਮ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਕੇ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ।

ਫੌਜੀ ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਮੇਜਰ ਗਿੱਲ ਨੇ ਉਲਟ ਅਤੇ ਬੇਹੱਦ ਖਤਰਨਾਕ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਮਾਲ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ੇਵਰਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਹਾਦਰੀ ਭਰੇ ਕੰਮਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀਰਤੀ ਚੱਕਰ ਪੁਰਸਕਾਰ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ। ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ, ਦੋਸਤਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ੁਭਚਿੰਤਕਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਇਸ ਸਨਮਾਨ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਬਲਾਂ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਰਣਾਦਾਇਕ ਮਿਸਾਲ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਮੇਜਰ ਗਿੱਲ ਦੀ ਇਸ ਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਿਰਸਵਾਰਥ ਸੇਵਾ, ਸਾਹਸ ਅਤੇ ਅਟੁੱਟ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਭਾਰਤੀ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਬਲਾਂ ਦੀਆਂ ਉੱਚਤਮ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਦੇਸ਼ ਤੇ ਬੋਝ.. ! ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ 'ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, 10 ਜੂਨ (ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ) : ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਬੁੱਧਵਾਰ ਨੂੰ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤ 'ਤੇ ਇਕ ਬੋਝ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਕਤਲ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ। ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਜੈਰਾਮ ਰਮੇਸ਼ ਨੇ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਵੀ ਲਗਾਇਆ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਭਾਵੇਂ ਹੀ ਪੰਡਿਤ ਜਵਾਹਰਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ 'ਸਨਕ' ਕਾਰਨ ਕੋਈ ਖੁਦ ਦਾ ਤੈਅ ਮੀਲ ਦਾ ਪੱਥਰ ਹਾਸਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣ ਪਰ ਅਸਲ 'ਚ ਉਹ ਪੰਡਿਤ ਨਹਿਰੂ, ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਭੀਮਰਾਵ ਅੰਬੇਡਕਰ, ਸਰਦਾਰ ਵੱਲਭਭਾਈ ਪਟੇਲ ਅਤੇ ਮੌਲਾਨਾ ਅਬਦੁੱਲ ਕਲਾਮ ਆਜ਼ਾਦ ਵਰਗੇ ਮਹਾ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਉਪਲੱਬਧੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਰਮੇਸ਼ ਨੇ 'ਐਕਸ' 'ਤੇ ਪੋਸਟ ਕੀਤਾ,"15 ਅਗਸਤ 1947 ਨੂੰ ਜਵਾਹਰਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਕੈਬਨਿਟ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ, ਜਿਹੜੀ ਦੁਨੀਆ 'ਚ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕਦੇ ਦੇਖੀ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਦੇ ਅਗਲੇ 5 ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਆਧੁਨਿਕ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋਇਆ।"

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ 560 ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰਿਆਸਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ 'ਚ ਮਿਲਾਇਆ ਗਿਆ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਹੋਈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ, ਜ਼ਮੀਨੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਖ਼ਤਮ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਕਈ ਬਹੁਉਦੇਸ਼ੀ ਸਿੰਚਾਈ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕ (ਜਿਸ 'ਚ ਪਰਮਾਣੂ ਊਰਜਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ) ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਗਲੋਬਲ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਚ ਇਕ ਤਾਕਤ ਵਜੋਂ ਉੱਭਰਿਆ। ਰਮੇਸ਼ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ,"ਉਸੇ ਦੌਰ 'ਚ ਸਾਰੇ ਬਾਲਗਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਯਕੀਨੀ ਕਰਨ ਲਈ 17 ਕਰੋੜ ਰਜਿਸਟਰਡ ਵੋਟਰਾਂ ਵਾਲੀ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਅਕਤੂਬਰ 1951 ਤੋਂ ਫਰਵਰੀ 1952 ਵਿਚਾਲੇ ਹੋਈਆਂ।"

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ,"1947-52 ਦੌਰਾਨ ਨਹਿਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਉਪਲੱਬਧੀਆਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਮਿਟਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ 'ਚ ਸਰਦਾਰ ਪਟੇਲ, ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ, ਡਾ. ਰਾਜੇਂਦਰ ਪ੍ਰਸਾਦ, ਸੀ. ਰਾਜਗੋਪਾਲਾਚਾਰੀ ਅਤੇ ਮੌਲਾਨਾ ਅਬਦੁੱਲ ਕਲਾਮ ਆਜ਼ਾਦ ਵਰਗੇ ਦਿੱਗਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਨਕ ਹੈ। ਹੋ ਸਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਜ ਖੁਦ ਤੋਂ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸ਼ੱਕੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕੋਈ ਮੀਲ ਦਾ ਪੱਥਰ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਿਆ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਉੱਪਰ ਇਕ ਬੋਝ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤ 'ਚ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਕਤਲ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ।" ਰਮੇਸ਼ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਸੰਸਥਾ... ਇਕ ਸੁਤੰਤਰ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਇਕ ਸ਼ੁੱਧ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ ਹੁਣ ਖਤਰੇ 'ਚ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ,"ਸਾਡੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰੇ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਕੇ ਵਿਗਿਆਨੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਹਾਲ ਹੀ 'ਚ ਨੀਟ-ਸੀਬੀਐੱਸਈ ਘਪਲਿਆਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਅਤੇ 'ਉਪਯੁਕਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ' (ਨਾਟ ਫਾਊਂਡ ਸੂਟੇਬਲ) ਵਰਗੇ ਗਲਤ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਿਛੜਾ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।" ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹਿਰੂ 1952, 1957 ਅਤੇ 1962 'ਚ ਭਾਰੀ ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਜਿੱਤੇ ਸਨ, ਉੱਥੇ ਹੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ 2024 'ਚ ਸਾਧਾਰਨ ਬਹੁਮਤ ਵੀ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਭਾਜਪਾ ਸੰਸਦੀ ਦਲ ਨੂੰ ਦਰਕਿਨਾਰ ਕਰ ਕੇ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ 'ਚ ਰਾਜਗ ਦੀ ਬੈਠਕ ਬੁਲਾਉਣੀ ਪਈ। ਰਮੇਸ਼ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ 2024 ਦਾ ਜਨਾਦੇਸ਼ ਯਕੀਨੀ ਰੂਪ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਹਾਰਦਿਕ ਪੰਡਯਾ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਇਕ ਦਿਨਾਂ ਸੀਰੀਜ਼ ਤੋਂ ਬਾਹਰ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, 10 ਜੂਨ (ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ) : ਆਲ-ਰਾਊਂਡਰ ਹਾਰਦਿਕ ਪੰਡਯਾ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਰੁੱਧ ਤਿੰਨ ਮੈਚਾਂ ਦੀ ਇਕ ਰੋਜ਼ਾ ਲੜੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਹਾਰਦਿਕ ਨੂੰ ਮੰਗਲਵਾਰ ਨੂੰ ਬੈਂਗਲੁਰੂ ਵਿਚ ਬੀ.ਸੀ.ਸੀ.ਆਈ. ਦੇ ਸੈਂਟਰ ਆਫ਼ ਐਕਸੀਲੈਂਸ (ਸੀਓਈ) ਵਿਚ ਫਿਟਨੈਸ ਟੈਸਟ ਪਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕੁਝ ਘੰਟਿਆਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਪੱਟ ਦੀਆਂ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਵਿਚ ਖਿਚਾਅ ਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਲੜੀ 13 ਜੂਨ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗੀ। 32 ਸਾਲਾ ਹਾਰਦਿਕ ਨੂੰ ਆਈ.ਪੀ.ਐੱਲ. ਦੌਰਾਨ ਮੁੰਬਈ ਇੰਡੀਅਨਜ਼ ਲਈ ਖੇਡਦੇ ਸਮੇਂ ਪਿੱਠ ਵਿਚ ਜਕੜਨ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਉਹ ਸੱਟ ਤੋਂ ਠੀਕ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਟਨੈਸ ਕਲੀਅਰੈਂਸ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬੈਂਗਲੁਰੂ ਵਿਚ ਸੀ। ਬੀ.ਸੀ.ਸੀ.ਆਈ. ਦੇ ਸੂਤਰਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਰਿਪੋਰਟ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਨਵੀਂ ਸੱਟ ਕਾਰਨ ਹਾਰਦਿਕ ਨੂੰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਤਿੰਨ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਰਿਕਵਰੀ ਅਤੇ ਪੁਨਰਵਾਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਲੜੀ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕੇਗਾ। ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹਾਰਦਿਕ ਪੰਡਯਾ ਬੈਂਗਲੁਰੂ ਵਿਚ ਫਿਟਨੈਸ ਟੈਸਟਿੰਗ ਦੇ ਆਖਰੀ ਦੌਰ ਵਿਚ ਸੀ। ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਦਾਨ 'ਤੇ ਪੂਰੇ 10 ਓਵਰ ਗੇਂਦਬਾਜ਼ੀ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਨਹਿਰੂ ਬਨਾਮ ਮੋਦੀ: ਦੋ ਯੁੱਗਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ

ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਅਧਿਆਇ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ 12 ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਕਰ ਲਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਪੰਡਿਤ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਗਾਤਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਇਸ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਕੀਰਤੀਮਾਨ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਉੱਤੇ ਇਹ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ – ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਘਟਾਉਣ ਲਈ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਮਝ ਸਕੀਏ ਕਿ ਭਾਰਤ ਕਿੱਥੋਂ ਚੱਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿੱਥੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ। ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਸੰਭਾਲੀ ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਸਦੀਆਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਖੰਡਿਤ, ਗਰੀਬ ਅਤੇ ਅਨਪੜ੍ਹ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇੱਕਜੁੱਟ ਕਰਕੇ ਆਧੁਨਿਕ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ ਸੀ। ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ, ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੋਚ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ। ਆਈਆਈਟੀ, ਆਈਆਈਐੱਮ, ਏਮਜ਼ ਵਰਗੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਭਾਖੜਾ ਨੰਗਲ ਵਰਗੇ ਬੰਨ੍ਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੂਰਦਰਸ਼ਿਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁੱਟਨਿਰਲੇਪ ਅੰਦੋਲਨ ਰਾਹੀਂ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵੱਕਾਰ ਦਿਵਾਇਆ। ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ 2014 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਕਮਾਨ ਸੰਭਾਲੀ ਜੋ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ, ਮਹਿੰਗਾਈ ਅਤੇ ਨੀਤੀਗਤ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਮੋਦੀ ਨੇ ਡਿਜੀਟਲ ਇੰਡੀਆ, ਮੇਕ ਇਨ ਇੰਡੀਆ, ਸਵੱਛ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਉਜਾਲਾ ਯੋਜਨਾ ਵਰਗੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਯੂਪੀਆਈ ਭੁਗਤਾਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਸਫਲਤਾ, ਜਨ-ਧਨ ਖਾਤਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਵਿੱਤੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਅਤੇ ਕੋਵਿਡ ਟੀਕਾਕਰਨ ਮੁਹਿੰਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਮੋਦੀ ਯੁੱਗ ਦੀ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ। ਪਰ ਦੋਵਾਂ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਸ਼ਾਸਨ ਸ਼ੈਲੀ ਅਤੇ ਵਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਡੂੰਘੇ ਫ਼ਰਕ ਵੀ ਹਨ। ਨਹਿਰੂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਵਿੱਚ ਏਕਤਾ ਦਾ ਭਾਰਤ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਵਿਰੋਧੀ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਥਾਂ ਮਿਲਦੀ ਸੀ। ਮੋਦੀ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂਤਵ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਉਭਾਰ, ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਅਤੇ ਮੀਡੀਆ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਨਹਿਰੂ ਵੀ ਆਲੋਚਨਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ – 1962 ਦੀ ਚੀਨ ਨਾਲ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਹਾਰ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਉਲਝਣਾ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਕਠੋਰਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੇ ਕਾਲੇ ਪੰਨੇ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੋਵੇਂ ਆਗੂਆਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸਾਂਝੇ ਗੁਣ ਵੀ ਹਨ। ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਬੇਮਿਸਾਲ ਸਿਆਸੀ ਹੁਨਰ ਦਾ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਕੀਤਾ, ਦੋਵੇਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾਈ ਅਤੇ ਜਨ-ਆਕਰਸ਼ਕ ਆਗੂ ਸਨ ਅਤੇ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਸੰਜੋਇਆ। ਫ਼ਰਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਮੋਦੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਪਛਾਣ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਤਿਹਾਸ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੇਗਾ ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਨਹਿਰੂ ਅਤੇ ਮੋਦੀ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਇੱਕ ਸਿੱਕੇ ਦੇ ਦੋ ਪਹਿਲੂਆਂ ਵਾਂਗੂ ਹੈ – ਦੋਵੇਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਆਗੂ ਰਹੇ, ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਆਕਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ, ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਤੇ ਵਿਰਾਸਤ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੀ ਹੈ। ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅੰਤਮ ਫ਼ੈਸਲਾ ਇਤਿਹਾਸ ਕਰੇਗਾ, ਪਰ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਿਰਪੱਖ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੋਵਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਉੱਜਵਲ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਸੇਧ ਲਈਏ।

-ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਰਦੀ

ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਸ਼ਤਰੰਜ ਵਿੱਚ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਬਣਿਆ ਇੱਕ ਨਿਰਾਸ਼ ਪ੍ਰਦੇਸ਼

ਪ੍ਰੋ. ਡਾ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ ਰੱਤੂ
ਮੋ: 9478730156
ਉੱਘੇ ਲੇਖਕ ਤੇ ਮੀਡੀਆ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਕ

ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਇਸ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਕੇ ਆਪਣੇ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਲੜਨਾ ਪਵੇਗਾ

ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਧੀਰਜ ਇੱਕ ਦਿਨ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ

ਪੰਜਾਬ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ ਬਹਾਦਰੀ, ਰੰਗੀਲਾਪਣ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਅੱਜ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਇੱਥੇ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਸਲ ਮੁੱਦਿਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਜਾਤ-ਪਾਤ ਸਮੀਕਰਨਾਂ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਗਰੀਬੀ, ਦਲਿਤਾਂ ਉੱਤੇ ਜ਼ੁਲਮ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਆਤਮਹੱਤਿਆਵਾਂ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਤੜਪ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਤਬਾਹੀਵਾਲਾ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤੰਗੀ 'ਤੇ ਸਿਮਟਦਾ ਆਕਾਸ਼ - ਇਹ ਸਭ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀਆਂ ਅਖ਼ਬਾਰੀ ਖ਼ਬਰਾਂ ਵਿੱਚ ਛੋਟੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ ਤੱਕ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਬੇਬਾਕੀ ਨਾਲ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਿਆਂ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਬਦਲਦੀ ਸੋਚ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿਛੋਕੜ 'ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਗਹਿਰਾਈ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵਰਤਮਾਨ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤਸਵੀਰ ਅਤੇ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ (ਆਪ) ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਵਜੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੈ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਐੱਸਏਡੀ) ਆਪਣੀ ਘੱਟ-ਘੱਟ ਤਾਕਤ ਤੱਕ ਸਿਮਟ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਆਪਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੈ।

2022 ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪ ਨੇ 92 ਸੀਟਾਂ ਜਿੱਤੀਆਂ ਸਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਬਦਲਾਅ ਆਇਆ ਸੀ। ਪਰ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਵੀ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤੀਆਂ ਵੱਲ ਮੁੜਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਹੁਣ ਧਰਮ, ਜਾਤ-ਪਾਤ ਅਤੇ ਖੇਤਰੀ ਵੰਡ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੋਟਾਂ ਨਿਰਭਰ ਹਨ। ਮਾਲਵਾ, ਮਾਝਾ, ਦੋਆਬਾ ਅਤੇ ਜਲੰਧਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚਾਲੇ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਵੰਡੇ ਗਏ ਹਨ। ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਵੋਟਰ ਖੇਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹਨ, ਦਲਿਤ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਵੱਖਰਾ ਹੈ, ਹਿੰਦੂ ਵੋਟ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਕੋਈ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਅਸਲ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਲੰਬੀ ਯੋਜਨਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ, ਸਿਰਫ ਚੋਣਾਂ ਤੱਕ ਦੇ ਵਾਅਦੇ ਕਰਦੀ ਹੈ - ਘਰ-ਘਰ ਰਾਸ਼ਨ, ਨਸ਼ਾ ਵਿਰੋਧੀ ਮੁਹਿੰਮ ਜਾਂ MSP ਵਰਗੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਚੋਣੀ ਮੁੱਦੇ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਵਰ ਐੱਸਏਡੀ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪੰਜਾਬੀ ਆਪਣੱਤ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਹਿਤਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਸਨ।

ਅੱਜ ਉਹ ਵੀ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਫਸੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਬਦਲਾਅ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਵਪਾਰ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਅਰਬਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਵਾਪਸੀ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਹਾਦਰ ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ, ਜਿਸ ਨੇ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਕਮਾਇਆ - ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਬਹਾਦਰੀ, ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਇਨਕਲਾਬ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਦਮ - ਅੱਜ ਨਿਰਾਸ਼ ਵੱਲ ਵਧ ਗਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਆਪਣੇ ਸਵਾਰਥ ਵਿੱਚ ਖੋਈ ਹੋਈ ਹੈ।

ਅਸਲ ਮੁੱਦੇ: ਗਰੀਬੀ ਅਤੇ ਦਲਿਤਾਂ ਉੱਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਦਲਿਤ ਲਗਭਗ 39% ਆਬਾਦੀ ਹਨ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਖੇਤੀਯੋਗ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮਾਤਰ 2-4% ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਅਧਿਕਾਰਤ ਡਾਟਾ ਅਨੁਸਾਰ, ਗ੍ਰਾਮੀਣ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ 94% ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਲਿਤ ਘਰਾਣਿਆਂ ਕੋਲ ਖੇਤੀ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮਜ਼ਦੂਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉੱਚੀ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹਨ।

ਅੱਜ ਇਹ ਅਸੰਤੁਲਨ ਗਰੀਬੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਜ਼ੁਲਮ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਗ੍ਰਾਮੀਣ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਲਿਤਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਭੇਦਭਾਵ, ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਅਣਛੂਤੀ ਵਰਗੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਲਗਭਗ 61% ਦਲਿਤ ਆਬਾਦੀ ਗਰੀਬੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਹੈ। ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵੇਲੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ, ਘਰ-ਘਰ ਰਾਸ਼ਨ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਵਧਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤਣਾਅ ਉੱਠਦਾ ਹੈ।

ਅੱਜ ਦਲਿਤ ਲੈਂਡ ਰਾਈਟਸ ਮੂਵਮੈਂਟ ਵੀ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਮਲਾਤ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਉੱਤੇ ਹੱਕ ਮੰਗੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਰਾਜਨੀਤੀ ਇਸ ਨੂੰ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਵਜੋਂ ਵਰਤਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮੁੱਢਲਾ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਅੱਜ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਸੰਕਟ ਅਤੇ ਆਤਮਹੱਤਿਆਵਾਂ ਆਮ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਅੰਨ-ਭੰਡਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਗ੍ਰੀਨ ਰਿਵੋਲਿਊਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖੇਤੀ ਸੰਕਟ ਵਿੱਚ ਫਸ ਗਈ ਹੈ। ਉੱਚ ਇਨਪੁਟ ਲਾਗਤਾਂ (ਖਾਦ, ਡੀਜ਼ਲ, ਬੀਜ, ਬਿਜਲੀ), ਘੱਟ ਉਪਜ, ਵਧਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨ ਲੀਜ਼ ਰੇਟਾਂ (ਜੋ ਕਈ ਵਾਰ 50-60 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈਆਂ ਹਨ), ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ (ਪਾਣੀ ਦੀ ਘਾਟ, ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਉਪਜਾਊਪਣ ਘਟਣਾ, ਭੂਗਰਭ ਜਲ ਦਾ ਪੱਧਰ ਡਿੱਗਣਾ) ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਡੋਬਿਆ ਹੈ।

ਅੱਜ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ 2000-2014 ਤੱਕ ਲਗਭਗ 70 ਆਤਮਹੱਤਿਆਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ ਸਨ, ਜੋ 2015 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚਾਰ ਗੁਣਾ ਵਧ ਕੇ 263 ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈਆਂ (2018 ਵਿੱਚ 323 ਤੱਕ)। NCRB ਡਾਟਾ ਅਨੁਸਾਰ 2022 ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਆਤਮਹੱਤਿਆਵਾਂ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, 2023 ਵਿੱਚ ਵੀ 141 ਤੱਕ ਦਰਜ ਹੋਈਆਂ। ਮਾਲਵਾ ਖੇਤਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਆਤਮਹੱਤਿਆਵਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਯੁਵਕ ਤੇ ਮੱਧ ਉਮਰ ਦੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੂਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਇਸ ਸੰਕਟ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਊ ਲਿਬਰਲ ਨੀਤੀਆਂ, ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਪ੍ਰਭਾਵ, MSP ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਅਣਉਪਸਥਿਤੀ ਹੈ। ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨਾਂ (2020-21) ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ, ਪਰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਰਾਹਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਫਸਲ ਵਿਭਿੰਨਤਾ, ਆਧੁਨਿਕ ਖੇਤੀ ਤਕਨੀਕ ਅਤੇ ਬੀਮਾ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਸਿਰਫ ਕਾਗਜ਼ੀ ਹਨ।

ਅੱਜ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਇਸ ਨੂੰ ਚੋਣ ਮੁੱਦਾ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਨੀਤੀਗਤ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਅੱਜ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਨੌਜਵਾਨ ਅਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਤੂਫ਼ਾਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਯੁਵਕ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਔਸਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਡਿਗਰੀਆਂ ਧਾਰਕ ਨੌਜਵਾਨ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਲਈ ਤੜਪ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਨੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਵੱਲ ਧੱਕਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ਾ ਇੱਕ ਮਹਾਮਾਰੀ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ - ਭੁੱਕੀ, ਹੈਰੋਇਨ, ਚਿੱਟਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇਹਰੀਨ ਤੱਕ। 2022 ਦੇ ਸਰਵੇਖਣ ਅਨੁਸਾਰ 15.4% ਆਬਾਦੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਸਮੇਂ 2.3 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕ ਓਪੀਓਇਡ ਨਾਲ ਲਗਾਵ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। 2020 ਤੋਂ 2023 ਤੱਕ ਸੈਂਕੜੇ ਓਵਰਡੋਜ਼ ਮੌਤਾਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।

ਅੱਜ ਯੁਵਕਾਂ ਵਿੱਚ 55-65% ਤੱਕ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਲਤ ਹੈ। ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਪੀਅਰ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਤਸਕਰੀ ਨੈੱਟਵਰਕ (ਗੋਲਡਨ ਕ੍ਰੈਸੈਂਟ ਨਾਲ ਨੇੜਤਾ) ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਜ੍ਹਾ ਹਨ। ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਸ਼ਾ ਵਿਰੋਧੀ ਅਭਿਆਨ ਚਲਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਮਾਫੀਆ ਨਾਲ ਜੁੜੇ - ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ, ਸਮੱਗਲਿੰਗ ਅਤੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ - ਉੱਤੇ ਗੰਭੀਰ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਇੱਕ ਪੀੜ੍ਹੀ ਤਬਾਹ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ "ਡੰਕੀ" ਰਾਹੀਂ ਵਿਦੇਸ਼ ਭੱਜ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸ ਨਾਲ ਬ੍ਰੇਨ ਡਰੇਨ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅੱਜ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਅਤੇ ਸਿਮਟਦਾ ਅਸਮਾਨ ਪੰਜਾਬ ਹੈ।

ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਰਾਜ ਘਾਟਾ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ਾ ਲਗਭਗ 44-47% GSDP ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਹੈ। 2025-26 ਵਿੱਚ GSDP ਲਗਭਗ 8.91 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ, ਪਰ ਫਿਸਕਲ ਡੈਫਿਸਿਟ 3.8% ਰਹਿਣ ਦਾ ਟੀਚਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਿੱਚੋਂ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਵਿਆਜ ਅਤੇ ਤਨਖਾਹਾਂ ਉੱਤੇ ਖਰਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਕਾਸ ਉੱਤੇ ਘੱਟ ਖਰਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਖੇਤੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ, ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੀ ਘਾਟ (ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਉਦਯੋਗ ਬਾਹਰ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ), ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾ ਆਉਣਾ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਘਾਟ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਨੇ ਵਿਕਾਸ ਰੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਅੱਜ ਇਸ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਲੋਕ ਆਪਣੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਵਜੋਂ ਵੇਖਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਬਦਲਦੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿਛੋਕੜ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਐੱਸਏਡੀ ਨੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਆਪਣੱਤ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ, ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਲੋਕਪ੍ਰਿਅ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਨਾਲ। ਪਰ 1980-90 ਦੇ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧੀਕਰਨ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਅਤੇ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਵਧਿਆ। ਆਪ ਨੇ "ਬਦਲਾਅ" ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਉਸੇ ਤਕਨੀਕਾਂ ਵੱਲ ਮੁੜ ਗਈ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਕੇਂਦਰੀ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀ ਹੈ।

ਅੱਜ ਇਹ ਕਿਉਂ ਤਬਦੀਲੀ ਆਈ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਹੁਣ ਵਪਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਫੰਡਿੰਗ, ਟਿਕਟ ਵੰਡ ਅਤੇ ਪਾਵਰ ਸ਼ੇਅਰਿੰਗ ਨੇ ਅਸਲ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਰੰਗਲਾ ਪੰਜਾਬ ਅੱਜ ਉਦਾਸ ਅਤੇ ਬੇਬਸ ਹੈ। ਅੱਜ ਭਵਿੱਖ ਵੱਲ ਨਜ਼ਰ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਜੇਕਰ ਇਸ ਰੁਝਾਨ ਨੂੰ ਨਾ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਇੱਕ ਵਧੇਰੇ ਡੂੰਘੇ ਸੰਕਟ ਵਿੱਚ ਫਸ ਸਕਦਾ ਹੈ - ਵਧਦੀਆਂ ਆਤਮਹੱਤਿਆਵਾਂ, ਯੁਵਕ ਪਰਵਾਸ, ਆਰਥਿਕ ਮੰਦੀ, ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਭਾਜਨ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣੀ ਤਬਾਹੀ।

ਹੱਲ ਲਈ ਲੋੜ ਹੈ: ਖੇਤੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ, ਆਰਗੈਨਿਕ ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨਾਲ ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਵਧਾਉਣਾ। ਉਦਯੋਗਾਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਤੇ ਇਨਵੈਸਟਮੈਂਟ। ਨਸ਼ਾ ਵਿਰੋਧੀ ਅਸਲ ਅਭਿਆਨ, ਰਿਹੈਬਿਲੀਟੇਸ਼ਨ ਸੈਂਟਰ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਯੋਜਨਾਵਾਂ। ਦਲਿਤਾਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨੀ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ-ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਅਧਿਕਾਰ।

ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਲੋਕ-ਕੇਂਦਰੀ ਤਬਦੀਲੀ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਠੋਸ ਕਦਮ।

ਅੱਜ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬਹਾਦਰੀ ਵਾਪਸ ਲੈਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਕੇ ਆਪਣੇ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਲੜਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਧੀਰਜ ਇੱਕ ਦਿਨ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਅੱਜ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਕਿਸ ਨੂੰ ਹੈ? ਇਹ ਸਵਾਲ ਹਰ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤਬਦੀਲੀ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ, ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਹੀ ਇੱਕੋ ਰਾਹ ਹੈ। ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਵਾਪਸ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ - ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ।

ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ 12 ਸਾਲ

ਡਾ. ਜਿਤੇਂਦਰ ਸਿੰਘ

ਜਦੋਂ ਜੰਮੂ ਦੇ ਡੋਡਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਇੱਕ ਲੈਵੈਂਡਰ ਕਿਸਾਨਮਹਿਲਾ ਮੌਸਮ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਫੁੱਲ ਤੋੜਦੀ ਹੈ, ਤਦ ਉਹ ਵਿਗਿਆਨ ਨੀਤੀ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੀ। ਪਰ ਸੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਬੰਜਰ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੂੰ ਬੈਂਗਣੀ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਸੁਗੰਧਿਤ ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪਿਛਲੇ ਇੱਕ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਅਤੇ ਦੂਰਦਰਸ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਨਿਵੇਸ਼ ਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਪੇਂਡੂ ਆਜੀਵਿਕਾ ਵਿੱਚ ਆਈ ਅਜਿਹੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਇੱਕ ਲੈਬਾਰਟਰੀ ਤੋਂ ਹੋਈ ਸੀ ।ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ 12 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਨਿਰੰਤਰ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਦਾ ਇਹੀ ਅਰਥ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨ ਸਿਰਫ ਗਿਆਨ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਮਾਧਿਅਮ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਸਾਡੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਜੀਵੰਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰੇਂਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ 2014 ਵਿੱਚ ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲਿਆ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਸੋਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਕਿਸੇ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨਿਰਮਾਣ ਦਾ ਮਿਸ਼ਨ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਨਤੀਜੇ ਦਿੱਤੇ, ਜੋ ਇੱਕ ਪੀੜ੍ਹੀ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸਾਧਾਰਨ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ। ਅੱਜ ਭਾਰਤ ਚੰਨ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਧਰੁਵ 'ਤੇ ਪੁਲਾੜ ਯਾਨ ਉਤਾਰ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ, ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਆਪਣੀ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਐਂਟੀਬਾਇਓਟਿਕ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ, ਪੁਣੇ ਤੋਂ ਪਟਨਾ ਤੱਕ ਸੁਪਰਕੰਪਿਊਟਰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਪੁਲਾੜ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੇਸੀ ਸਟਾਰਟਅੱਪਸ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਲਬਧੀਆਂ ਦੀ ਅਸਲੀ ਕਹਾਣੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੀ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤਾ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਲਬਧੀਆਂ ਨੇ ਆਮ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ। ਵਿਗਿਆਨ ਹੁਣ ਸਿਰਫਲੈਬਾਰਟਰੀ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਸਗੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਮਾਧਿਅਮ ਬਣ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ।

ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਉਦਾਹਰਨ ਲਈਏ। ਭਾਰਤੀ ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਮੌਸਮ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਇੱਕ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਧਰਤੀ ਅਵਲੋਕਨ ਅਤੇ ਮੌਸਮ ਪੂਰਵ-ਅਨੁਮਾਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅੱਜ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮੌਸਮ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ ।ਇਹ ਸਿਰਫ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਅਨੁਮਾਨ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇੰਨੀ ਸਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਕਿਸਾਨ ਪਰਿਵਾਰ ਇਹ ਤੈਅ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫ਼ਸਲ ਅੱਜ ਕੱਟਣੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕੱਲ੍ਹ ਤੱਕ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਜੇਕਰ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਖਾੜੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤੂਫ਼ਾਨ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਾਡੀਆਂ ਆਧੁਨਿਕ ਪੂਰਵ-ਚੇਤਾਵਨੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਤੱਟਵਰਤੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਈ ਘੰਟੇਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਕਈ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੁਚੇਤ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸਦਾ ਮਹੱਤਵ ਸਿਰਫ ਅੰਕੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਮਾਪਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ; ਇਸਦਾ ਅਸਲੀ ਮੁੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਣਗਿਣਤ ਜਾਨਾਂ ਅਤੇ ਆਜੀਵਿਕਾ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਮਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਬਚਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਅਤੇ ਨਦੀ ਘਾਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨ ਨੇ ਅਰੋਮਾ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਸਤਕ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲੈਵੈਂਡਰ ਦੀ ਖੇਤੀ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਕਨੀਕ, ਬਿਹਤਰ ਬੀਜ ਅਤੇ ਬਜ਼ਾਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਈ ਗਈ। ਜਿਹੜੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਪਾਇਲਟ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸੀ, ਉਹ ਅੱਜ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪਰਪਲ ਰਿਵੋਲਿਊਸ਼ਨ (ਬੈਂਗਣੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ) ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।ਇਸ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਨਾਲ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕਿਸਾਨ ਪਰਿਵਾਰ ਸੁਗੰਧਿਤ ਅਤੇ ਔਸ਼ਧੀ ਪੌਦਿਆਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਤੋਂ ਸਨਮਾਨਜਨਕ ਆਮਦਨ ਕਮਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਵਿਗਿਆਨ ਨੇ ਇੱਕ ਸ਼ਾਂਤ ਪਰ ਫੈਸਲਾਕੁੰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੇਸਰ ਦੀ ਖੇਤੀ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ, ਔਸ਼ਧੀ ਜੜ੍ਹੀ-ਬੂਟੀਆਂ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੀਂਗ ਦੀ ਖੇਤੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਨੇ ਸਾਬਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਨਵੀਨਤਾ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਦਯੋਗਿਕ ਤਕਨੀਕ ਜਿੰਨੀ ਹੀ ਬਦਲਾਅ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਨਾਲ ਪੇਂਡੂ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਸਿਰਫ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਫ਼ਾਇਤੀ ਪੇਂਡੂ ਮਕਾਨਾਂ ਦੇ ਲਈ ਵਿਕਸਿਤ 3ਡੀ-ਪ੍ਰਿੰਟਿਡ ਘਰਾਂ ਦੇ ਮਾਡਲ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਵਟ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਆਰਟੀਫਿਸ਼ੀਅਲ ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸ 'ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਤੱਕ, ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ।ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ, ਸੈਂਸਰ ਤਕਨੀਕ ਅਤੇ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਾਲੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅੰਤਰ-ਵਿਸ਼ਾ ਸਾਈਬਰ-ਫਿਜ਼ੀਕਲ ਸਿਸਟਮ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ 25 ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਇਨੋਵੇਸ਼ਨ ਹੱਬ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੇਂਦਰਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਟਾਰਟਅੱਪਸ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਹੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ, ਸਾਫ਼ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦੇ ਹੱਲ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਸਿਹਤਮੰਦ ਬਣਾਉਣਾ: ਜੈਵ ਤਕਨਾਲੋਜੀ (ਬਾਇਓਟੈਕਨਾਲੋਜੀ) ਦੀ ਨਵੀਂ ਕ੍ਰਾਂਤੀ: ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਖੇਤਰ ਭਾਰਤੀ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਪਰਿਵਰਤਨਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਜੈਵ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਸੇਵਾ ਦਾ ਖੇਤਰ ਹੈ। ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੱਕ ਭਾਰਤ ਦੀ ਫਾਰਮਾਸਿਊਟੀਕਲ ਤਾਕਤ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਤਪਾਦਨ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਰਹੀ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਜੈਨੇਰਿਕ ਰੂਪ ਬਣਾਉਂਦੇ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਬਦਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਖੋਜੀ ਗਈ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਐਂਟੀਬਾਇਓਟਿਕ ਨੈਫੀਥਰੋਮਾਈਸਿਨਦਾ ਵਿਕਾਸ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਉਪਲਬਧੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੀ ਦਵਾਈ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਤਮ-ਨਿਰਭਰਤਾ ਦਾ ਐਲਾਨ ਵੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਖੋਜਕਰਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗ ਜਗਤ ਦੀ ਭਾਈਵਾਲੀ ਨਾਲ ਵਿਕਸਿਤ ਇਹ ਦਵਾਈ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਲੈਬਾਰਟਰੀਆਂ ਹੁਣ ਸਿਰਫ ਦਵਾਈਆਂ ਬਣਾਉਣ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਨਵੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਮੋਹਰੀ ਮੋਰਚੇ 'ਤੇ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਉਹ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ ਜੋ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਦੇਸ਼ਾਂ ਕੋਲ ਹੀ ਹੈ।

ਤਾਰਿਆਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ, ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨਾਲਮੇਲ-ਜੋਲ:
23 ਅਗਸਤ 2023 ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਚੰਦਰਯਾਨ-3 ਦਾ ਵਿਕ੍ਰਮ ਲੈਂਡਰ ਚੰਨ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਧਰੁਵ ਵੱਲ ਆਪਣੇ ਆਖ਼ਰੀ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਉਤਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਖੇਤਰ ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਿਆ ਸੀ, ਤਦ ਕਰੋੜਾਂ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਉਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਲ 'ਤੇ ਟਿਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਲੈਂਡਿੰਗ ਦਾ ਉਹ ਪਲ ਸਿਰਫ ਤਕਨੀਕੀ ਸਫ਼ਲਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਵੀ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਨੇ ਉਹ ਕਰ ਦਿਖਾਇਆ ਸੀ ਜੋ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੰਨ ਦੀ ਸਤ੍ਹਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਾਣਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਲਗਭਗ 3.8 ਲੱਖ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਤੋਂ ਧਰਤੀ'ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਡੇਟਾ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਪੁਲਾੜ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਲਈ ਬੇਹੱਦ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀ। ਪਰ ਓਨਾਂ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਉਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵੀ ਸੀ, ਜੋ ਇਸ ਉਪਲਬਧੀ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀਆਂ ਕਲਪਨਾਵਾਂ, ਇੱਛਾਵਾਂ ਅਤੇ ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ 'ਤੇ ਪਾਇਆ।

ਨਵੀਨਤਾ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਨਾਲ ਆਤਮ-ਨਿਰਭਰਤਾ: ਆਤਮਨਿਰਭਰ ਭਾਰਤ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਨਾਅਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇੱਕ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਫਲਸਫਾ ਬਣ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। 6,000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕੁਆਂਟਮ ਮਿਸ਼ਨ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਤਕਨੀਕ ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ21ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਕਨੀਕੀ ਮੁਕਾਬਲੇਬਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਰਣਨੀਤਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਹੈ। ਕੁਆਂਟਮ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਅਜਿਹੀਆਂ ਔਖੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਵਾਇਤੀ ਕੰਪਿਊਟਰ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਕੁਆਂਟਮ ਸੰਚਾਰ ਲਗਭਗ ਅਭੇਦ ਸਾਈਬਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਕੁਆਂਟਮ ਸੈਂਸਿੰਗ ਨੇਵੀਗੇਸ਼ਨ, ਮੈਡੀਕਲ ਇਮੇਜਿੰਗ ਅਤੇ ਭੂ-ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਖੋਜਾਂ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਬਦਲਾਅ ਲਿਆ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮਰੱਥਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਊਰਜਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ

ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਬਦਲਾਅ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਪਰਮਾਣੂ ਊਰਜਾ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਰਣਨੀਤਕ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਅਧੂਰੀ ਹੈ। ਅਪ੍ਰੈਲ 2026 ਵਿੱਚ ਕਲਪੱਕਮ ਸਥਿਤ 500 ਮੈਗਾਵਾਟ ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੋਟੋਟਾਈਪ ਫਾਸਟ ਬ੍ਰੀਡਰ ਰਿਐਕਟਰ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕ੍ਰਿਟੀਕੈਲਿਟੀ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਉਪਲਬਧੀ ਹੈ। ਇਹ ਰਿਐਕਟਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤੀ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਅਤੇ ਇੰਜੀਨੀਅਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਵਿਕਾਸ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਐਟੋਮਿਕ ਰਿਸਰਚ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਸਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਭਾਰਤੀ ਨਾਭਿਕੀਏ ਵਿਦਿਊਤ ਨਿਗਮ ਲਿਮਟਿਡ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਰਿਐਕਟਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਤਿੰਨ-ਪੜਾਵੀ ਪਰਮਾਣੂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪੜਾਅ ਵੱਲ ਵਧਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੜੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਟੀਚਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਭਰਪੂਰ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਥੋਰੀਅਮ ਭੰਡਾਰ ਦਾ ਊਰਜਾ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਲਈ ਉਪਯੋਗ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਦੁਨੀਆ ਸਵੱਛ ਊਰਜਾ ਵੱਲ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ, ਘਰੇਲੂ ਈਂਧਣ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਸਵੱਛ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਊਰਜਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਸਿਰਫ ਆਰਥਿਕ ਫਾਇਦੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਊਰਜਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਰਣਨੀਤਕ ਆਤਮ-ਨਿਰਭਰਤਾ ਦਾ ਵੀ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਪਰਮਾਣੂ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੁਣ ਸਿਰਫ ਊਰਜਾ ਉਤਪਾਦਨ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸਦਾ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਟਾਟਾ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਹਸਪਤਾਲ ਨੂੰ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਐਟੋਮਿਕ ਐਨਰਜੀ ਏਜੰਸੀ ਤੋਂ ਰੇਜ਼ ਆਫ਼ ਹੋਪ ਐਂਕਰ ਸੈਂਟਰਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਾਨਤਾ ਮਿਲਣਾ ਭਾਰਤ ਦੀ ਕੈਂਸਰ ਇਲਾਜ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਆਲਮੀ ਸਨਮਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋਮੀ ਭਾਬਾ ਕੈਂਸਰ ਹਸਪਤਾਲ ਨੈੱਟਵਰਕ ਦੇ ਵਿਸਤਾਰ ਅਤੇ ਉੱਨਤ ਰੇਡੀਓਫਾਰਮਾਸਿਊਟੀਕਲ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਉਪਯੋਗ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਕੈਂਸਰ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਇਲਾਜ ਉਪਲਬਧ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

(ਲੇਖਕ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਵਿਗਿਆਨ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਸੁਤੰਤਰ ਚਾਰਜ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦਫ਼ਤਰ, ਅਮਲਾ, ਪਰਮਾਣੂ ਊਰਜਾ ਅਤੇ ਪੁਲਾੜ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਹਨ)

ਨੀਤੀਗਤ ਟਕਰਾਮ ਤੋਂ ਵਿਕਸਿਤ ਭਾਰਤ ਤੱਕ: ਮੋਦੀ ਯੁੱਗ ਨੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਕੀਤਾ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਿਤ

ਸ਼੍ਰੀ ਪੀਯੂਸ਼ ਗੋਇਲ

ਵਰ੍ਹੇ 2014 ਦੇ ਬਾਅਦ ਤੋਂ, ਭਾਰਤ ਨੇ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਿਹਤਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਬੇਹੱਦ ਸਸ਼ਕਤ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਕੀਮਤਾਂ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਗ਼ਰੀਬ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਵਧੇਰੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਮਾਮ ਬਦਲਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੀ ਗੱਲ ਸਾਂਝੀ ਹੈ: ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਦੀ ਦੂਰਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੂਰਦਰਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਅਗਵਾਈ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਚੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਬੀਤੇ 10 ਜੂਨ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ 4,399 ਦਿਨ ਪੂਰੇ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਚੋਣ ਜਿੱਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡਦੇ ਹੋਏ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲ ਗਏ।

ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਉਪਲਬਧੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਯਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੋੜ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ 2014 ਵਿੱਚ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਸੱਤਾ ਸੌਂਪੀ, ਜਦੋਂ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਲੜਖੜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਯੂਪੀਏ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਬਦਨਾਮ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਨੀਤੀਗਤ ਗਤੀਰੋਧ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ, ਘੁਟਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਨਤਾ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧ ਰਹੀ ਸੀ।

ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਅਗਵਾਈ- 2014 ਤੋਂ ਦੇਸ਼ ਨਿਰੰਤਰ ਬਦਲਾਅ ਦੀ ਯਾਤਰਾ 'ਤੇ ਹੈ। ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 81 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਮੁਫ਼ਤ ਅਨਾਜ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ, 58 ਕਰੋੜ ਜਨ ਧਨ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਵਿੱਤੀ ਸਮਾਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੰਭਵ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ 16 ਕਰੋੜ ਘਰਾਂ ਤੱਕ ਨਲ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਕਨੈਕਸ਼ਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ। ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸਿਹਤ ਬੀਮਾ ਯੋਜਨਾ, 'ਆਯੁਸ਼ਮਾਨ ਭਾਰਤ' ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ 12 ਕਰੋੜ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ 5 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਦੇ ਮੁਫ਼ਤ ਇਲਾਜ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਈ ਯੁਵਾ ਭਾਰਤੀਆਂ ਲਈ ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੋਦੀ ਜੀ ਦੁਆਰਾ- ਪਹਿਲੇ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਲਿਆਏ ਗਏ ਵੱਡੇ ਬਦਲਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੀਵਨ ਕਿੰਨਾ ਚੁਣੌਤੀਪੂਰਨ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਰਣਾਇਕ ਅਗਵਾਈ ਅਤੇ ਨੇਕ ਅਤੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ 'ਵਿਕਸਿਤ ਭਾਰਤ 2047' ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਮਿਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ 'ਤੇ ਮਾਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਅਭਿਲਾਸ਼ੀ ਏਜੰਡਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

ਨਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ: ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਲਈ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਲਾਭਾਰਥੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨਿਰਮਾਤਾ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ: ਸਵੱਛ ਭਾਰਤ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਤਹਿਤ 12 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਖਾਨੇ ਬਣਾਏ ਗਏ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਨਮਾਨ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ। ਉੱਥੇ ਹੀ, ਉੱਜਵਲਾ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ 10 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੁਫ਼ਤ ਐੱਲਪੀਜੀ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਇਸ ਨਾਲ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧੂੰਏਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਰਸੋਈ ਦੇ ਖਤਰਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲੀ। 'ਬੇਟੀ ਬਚਾਓ, ਬੇਟੀ ਪੜ੍ਹਾਓ' ਦੀ ਪਹਿਲ ਨੇ ਬੇਟੀਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਹੋਰ ਠੋਸ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। 'ਨਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੰਦਨ ਅਧਿਨਿਯਮ' ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।

ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ: ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਅਧਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਕਿਸਾਨ ਸਨਮਾਨ ਨਿਧੀ (ਪੀਐੱਮ-ਕਿਸਾਨ) ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਆਮਦਨ ਸਬੰਧੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਵੰਡੇ ਗਏ ਕੁੱਲ 4.28 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀ ਰਾਸ਼ੀ ਨਾਲ ਲਗਭਗ 10 ਕਰੋੜ ਕਿਸਾਨ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਐੱਮਐੱਸਪੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਹੁਣ ਉਤਪਾਦਨ ਲਾਗਤ ਦਾ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ 1.5 ਗੁਣਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ, ਕਿਫਾਇਤੀ ਦਰਾਂ 'ਤੇ ਫਸਲਾਂ ਲਈ ਪੋਸ਼ਕ ਤੱਤ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾ ਕੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗਲੋਬਲ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਖਾਦਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਭਾਰੀ ਵਾਧੇ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਲਈ ਮੌਕੇ: ਨੌਜਵਾਨ ਭਾਰਤੀਆਂ ਲਈ ਮੌਕੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ, 'ਮੇਕ ਇਨ ਇੰਡੀਆ' ਅਤੇ 'ਸਟਾਰਟਅੱਪ ਇੰਡੀਆ' ਜਿਹੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। 'ਕੌਸ਼ਲ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਉੱਦਮਤਾ ਮੰਤਰਾਲੇ' ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਮਰਪਿਤ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਗਠਨ ਨਾਲ ਜਿੱਥੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਕੌਸ਼ਲ ਨਾਲ ਲੈਸ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਹੀ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਆਰਟੀਫਿਸ਼ੀਅਲ ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉਭਰਦੀ ਹੋਈ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦਾ ਲਾਭ ਲੈਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

'ਸਟਾਰਟਅੱਪਸ ਇੰਡੀਆ' ਅਤੇ ਇਨੋਵੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵਿਆਪਕ ਸਮਰਥਨ ਨੇ ਕਈ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਲੱਭਣ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਹਟਾ ਕੇ ਨੌਕਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਬਣਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਨੇ ਉੱਦਮਤਾ ਦੀ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਨਵੀਂ ਲਹਿਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸਅਤੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਸਿਰਜਣ ਦੇਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚਅਹਿਮ ਯੋਗਦਾਨ ਦੇਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ।

ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਅਤੇ ਈਜ਼ ਆਫ਼ ਲਿਵਿੰਗ: ਵਰ੍ਹੇ 2014 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੁਨੀਆ ਦੀ "ਫਰੈਜਾਈਲ ਫਾਈਵ" (ਕਮਜ਼ੋਰ ਪੰਜ) ਅਰਥਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਨਿਵੇਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਵੀ ਲਗਾਤਾਰ ਘੱਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਾਹਸਿਕ ਸੁਧਾਰਾਂ, ਨਿਵੇਸ਼ਕਾਂ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਨੀਤੀਆਂ, ਵਿੱਤੀ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਘੱਟ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੇ ਸਹਾਰੇ, ਭਾਰਤ ਹੁਣ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਾਰੋਬਾਰ ਅਤੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਆਕਰਸ਼ਕ ਸਥਾਨ ਬਣਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਕਸਿਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਕਤ ਵਪਾਰ ਸਮਝੌਤੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ, ਕਿਸਾਨਾਂ, ਛੋਟੇ ਕਾਰੋਬਾਰਾਂ, ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਅਤੇ ਵਰਕਰਾਂ ਲਈ ਗਲੋਬਲ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਵੇਂ ਮੌਕੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਯੂਪੀਏ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੁਝ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਭਰੇ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਸਤੂ ਅਤ ਸੇਵਾ ਟੈਕਸ (ਜੀਐੱਸਟੀ) ਅਤੇ ਟੈਕਸਾਂ ਦੀ ਘੱਟ ਦਰਾਂ ਵਰਗੇ ਵੱਡੇ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਕਾਰੋਬਾਰ ਜਗਤ ਅਤੇ ਮੱਧ ਵਰਗ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਵੀ ਵਧਾਇਆ ਹੈ। ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਦੀ ਪੈਠ ਅਤੇ ਡਿਜੀਟਲ ਭੁਗਤਾਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਤੇਜ਼ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ, 'ਡਿਜੀਟਲ ਇੰਡੀਆ' ਪਹਿਲ ਨੇ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ 'ਤੇ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਵੀ ਅਸਾਨ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।

ਕਈ ਪੁਰਾਣੇ ਅਤੇ ਮਾਮੂਲੀ ਅਪਰਾਧਾਂ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣ ਅਤੇ ਪਾਲਨਾ ਦੇ ਗੈਰ-ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੋਝ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਾਰੋਬਾਰ ਜਗਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧੇਰੇ ਲਾਭ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੱਧ ਵਰਗ ਨੂੰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਰਾਹਤ ਮਿਲੀ ਹੈ ਅਤੇ 12.75 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਦੀ ਸਲਾਨਾ ਆਮਦਨ ਨੂੰ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਆਧੁਨਿਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ: ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬਦਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੰਚਾਲਿਤ ਹਵਾਈ ਅੱਡਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੁੱਗਣੀ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਵਰ੍ਹੇ 2014 ਵਿੱਚ, ਸੰਚਾਲਿਤ ਹਵਾਈ ਅੱਡਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 74 ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਇਹ 160 ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਰੇਲਵੇ ਦੇ ਬਿਜਲੀਕਰਣ, ਮਹੱਤਵਾਕਾਂਖੀ ਬੁਲੇਟ ਟਰੇਨ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਮਾਰਗਾਂ ਅਤੇ ਐਕਸਪ੍ਰੈੱਸਵੇਅ ਦੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਿਸਥਾਰ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਈ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਬਿਹਤਰੀਨ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਿਆਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਇਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਉਪਲਬਧੀ ਦਾ ਅਸਲ ਮਹੱਤਵ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਆਪਕ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਹਿਤ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੂਰਦਰਸ਼ੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੇ ਗਰੀਬਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ, ਮੱਧ ਵਰਗ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਭਰਦੇ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ, 2047 ਤੱਕ 'ਵਿਕਸਿਤ ਭਾਰਤ' ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਨਵੇਂ ਸੰਕਲਪ ਦੇ ਨਾਲ ਬਦਲਾਅ ਦੀ ਇਹ ਯਾਤਰਾ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ।

(ਲੇਖਕ ਕੇਂਦਰੀ ਵਣਜ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗ ਮੰਤਰੀ ਹਨ।)

ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ 12 ਸਾਲ

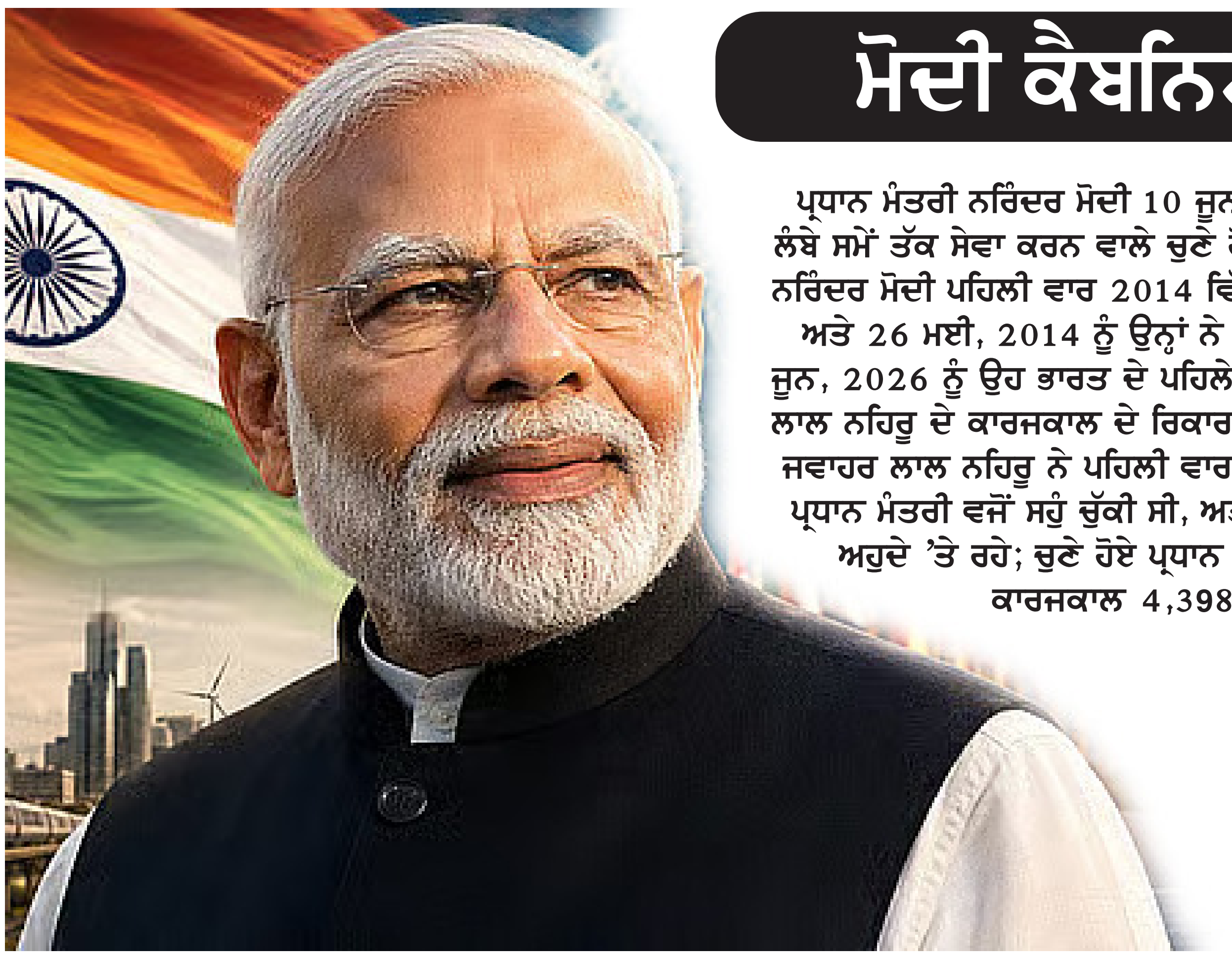

ਮੋਦੀ ਕੈਬਨਿਟ ਵੱਲੋਂ ਲਏ ਗਏ ਅਹਿਮ 12 ਫ਼ੈਸਲੇ

ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ 10 ਜੂਨ, 2026 ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣ ਜਾਣਗੇ। ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 2014 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਚੁਣੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ 26 ਮਈ, 2014 ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। 10 ਜੂਨ, 2026 ਨੂੰ ਉਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ, ਪੰਡਿਤ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਜਾਣਗੇ। ਪੰਡਿਤ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 13 ਮਈ, 1952 ਨੂੰ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਅਤੇ 27 ਮਈ, 1964 ਤੱਕ ਇਸ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਰਹੇ; ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੁੱਲ ਕਾਰਜਕਾਲ 4,398 ਦਿਨ ਰਿਹਾ।

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, 10 ਜੂਨ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ) : ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਪੰਡਿਤ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਗਾਤਾਰ 12 ਸਾਲ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਰਹਿਣ ਦਾ ਨਹਿਰੂ ਦਾ 4397 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋੜਿਆ ਹੈ। ਅਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੀਜੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਬਾਕੀ ਹਨ। ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਐਨਡੀਏ ਸਰਕਾਰ ਦੇ 12 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਵਰਗੇ ਵੱਡੇ ਵਾਅਦੇ ਪੂਰੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਅੱਗੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਏਜੰਡੇ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੈ, ਆਓ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ...।

1. ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਧਾਰਾ 370 ਖ਼ਤਮ (2019)
ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਧਾਰਾ 370 ਅਤੇ 351 ਨੂੰ 5 ਅਗਸਤ 2019 ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਜ ਨੂੰ ਦੋ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਤੇ ਲੱਦਾਖ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ। ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਦੇ ਨਾਲ ਉੱਥੇ ਚੋਣਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਵਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ।

2. ਕਾਲੇ ਧਨ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਨੋਟਬੰਦੀ (2016)
ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ 8 ਨਵੰਬਰ 2016 ਨੂੰ ਰਾਤ 8 ਵਜੇ ਅਚਾਨਕ 500 ਅਤੇ 1000 ਰੁਪਏ ਦੇ ਨੋਟਾਂ ਨੂੰ ਚਲਣ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਕਾਲੇ ਧਨ ਅਤੇ ਜਾਅਲੀ ਨੋਟਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਡਿਜੀਟਲ ਕਰੰਸੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਾਹਸੀ ਫ਼ੈਸਲਾ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਨੇ 2014 ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਕੈਬਨਿਟ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਕਾਲੇ ਧਨ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਐਸ.ਆਈ.ਟੀ. ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ।

3. ਜੀਐਸਟੀ ਬਣਿਆ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਆਰਥਿਕ ਸੁਧਾਰ (2017)
ਦੇਸ਼ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਟੈਕਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਦੇਸੀ-ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਅਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸੌਖ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਰੋੜਾ ਸੀ। 'ਇੱਕ ਦੇਸ਼, ਇੱਕ ਟੈਕਸ' ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਤਮਾਮ ਵਿਰੋਧਾਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ 1 ਜੁਲਾਈ 2017 ਤੋਂ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਜੀ.ਐਸ.ਟੀ. ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਨੂੰ 1991 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਆਰਥਿਕ ਸੁਧਾਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਆਰਥਿਕ ਸੁਧਾਰ ਨੇ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ।

4. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸੋਧ ਕਾਨੂੰਨ (ਸੀਏਏ 2019)
ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਕਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਦੇ ਗੁਆਂਢੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ 'ਤੇ ਅੱਤਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਜਾੜੇ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ ਤੋਂ ਹਰ ਕੋਈ ਵਾਕਫ਼ ਸੀ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ, ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਆਏ ਗੈਰ-ਮੁਸਲਿਮ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ (ਹਿੰਦੂ, ਸਿੱਖ, ਬੁੱਧ, ਜੈਨ, ਪਾਰਸੀ ਅਤੇ ਈਸਾਈ) ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਵੱਲੋਂ 2019 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਾਰਚ 2024 ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਨਿਯਮ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕੀਤੇ ਗਏ।

5. ਤਿੰਨ ਤਲਾਕ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਕਾਨੂੰਨ (2019)
ਮੁਸਲਿਮ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਤਲਾਕ ਬੋਲ ਕੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਇੱਕਤਰਫ਼ਾ ਤਲਾਕ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ 'ਮੁਸਲਿਮ ਮਹਿਲਾ ਵਿਆਹ ਅਧਿਕਾਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਾਨੂੰਨ' ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਇੱਕ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

6. ਅਯੁੱਧਿਆ 'ਚ ਰਾਮ ਮੰਦਰ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ (2024)
ਅਯੁੱਧਿਆ ਵਿਵਾਦ 'ਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 'ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਤੀਰਥ ਖੇਤਰ ਟਰੱਸਟ' ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ। 22 ਜਨਵਰੀ 2024 ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਅਯੁੱਧਿਆ ਵਿੱਚ ਰਾਮ ਮੰਦਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਣ-ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਰਾਮਲਲਾ ਦਾ 'ਸੂਰਜ ਤਿਲਕ' ਵੀ ਸੁਰਖੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ।

7. ਮਹਿਲਾ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਬਿੱਲ - ਨਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੰਦਨ ਅਧਿਨਿਯਮ (2023)
ਸੰਸਦ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੈਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਲਈ 33% ਸੀਟਾਂ ਰਾਖਵੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਤਿਹਾਸਕ 'ਨਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੰਦਨ ਬਿੱਲ' ਪਾਸ ਕਰਵਾਇਆ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹੱਦਬੰਦੀ ਬਿੱਲ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵੀ ਹੈ।

8. ਸਰਜੀਕਲ ਅਤੇ ਏਅਰ ਸਟ੍ਰਾਈਕ (2016 ਅਤੇ 2019)
ਉੜੀ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਤੰਬਰ 2016 ਵਿੱਚ ਐਲਓਸੀ ਦੇ ਪਾਰ ਜਾ ਕੇ ਸਰਜੀਕਲ ਸਟ੍ਰਾਈਕ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪੁਲਵਾਮਾ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫਰਵਰੀ 2019 ਵਿੱਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਬਾਲਾਕੋਟ ਵਿੱਚ ਵੜ ਕੇ ਏਅਰ ਸਟ੍ਰਾਈਕ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪੁਲਵਾਮਾ ਹਮਲੇ ਦਾ ਜਵਾਬ 'ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਸਿੰਦੂਰ' ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

9. ਡਿਜੀਟਲ ਇਕਾਨਮੀ 'ਤੇ ਫੋਕਸ
ਕਰੋੜਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤੇ 'ਜਨ ਧਨ' ਖੁਲਵਾਉਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਤੇ ਮੋਬਾਈਲ ਨਾਲ ਲਿੰਕ ਕਰਕੇ ਡੀ.ਬੀ.ਟੀ. ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰੀ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦਾ ਪੈਸਾ ਸਿੱਧਾ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਦੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਣ ਲੱਗਾ। ਮਨਰੇਗਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ 'ਤੇ ਭਾਰੀ ਲਗਾਮ ਲੱਗੀ। ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਡਿਜੀਟਲ ਕਰੰਸੀ ਦੇ ਨਾਲ ਯੂ.ਪੀ.ਆਈ. ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦਾ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਹੋਇਆ।

10. ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਮੁਫ਼ਤ ਰਾਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ
'ਆਯੁਸ਼ਮਾਨ ਭਾਰਤ' ਦੇ ਤਹਿਤ ਗਰੀਬ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਲਾਨਾ 5 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਦਾ ਮੁਫ਼ਤ ਇਲਾਜ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸਿਹਤ ਬੀਮਾ ਯੋਜਨਾ ਲਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ। 'ਪੀਐਮ ਗਰੀਬ ਕਲਿਆਣ ਅੰਨ ਯੋਜਨਾ' ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੋਰੋਨਾ ਕਾਲ ਤੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ 80 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਫ਼ਤ ਰਾਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

11. ਇਨਫਰਾਸਟਰਕਚਰ ਕ੍ਰਾਂਤੀ: ਐਕਸਪ੍ਰੈਸਵੇਅ, ਵੰਦੇ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਨਮੋ ਭਾਰਤ (ਆਰ.ਆਰ.ਟੀ.ਐਸ.)
ਨੈਸ਼ਨਲ ਹਾਈਵੇਅ, ਗੰਗਾ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸਵੇਅ, ਨੋਇਡਾ ਏਅਰਪੋਰਟ ਵਰਗੇ ਮੈਗਾ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਲਾਂਚ ਹੋਏ ਹਨ। ਵੰਦੇ ਭਾਰਤ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਰੀਜਨਲ ਰੈਪਿਡ ਟ੍ਰਾਂਜ਼ਿਟ ਸਿਸਟਮ (ਨਮੋ ਭਾਰਤ) ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਗਈ।

12. ਨਵੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ (ਐਨਈਪੀ 2020), ਲੇਬਰ ਕੋਡ
ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 34 ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਬਦਲਾਅ ਕਰਦਿਆਂ ਨਵੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ 2020 ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ। ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਕਾਲ ਦੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਨੂੰਨਾਂ (ਆਈਪੀਸੀ, ਸੀਆਰਪੀਸੀ, ਸਬੂਤ ਐਕਟ) ਨੂੰ ਬਦਲ ਕੇ 'ਭਾਰਤੀ ਨਿਆਏ ਸੰਹਿਤਾ' ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਕਿਰਤ ਸੰਹਿਤਾ (ਲੇਬਰ ਕੋਡ) ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਕੀਤੇ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ 'ਤੇ ਹਵਾਈ ਹਮਲੇ

11 ਬੱਚਿਆਂ ਸਮੇਤ 13 ਦੀ ਮੌਤ,14 ਹੋਏ ਜ਼ਖ਼ਮੀ

ਕਾਬੁਲ : ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਨੇ ਬੁੱਧਵਾਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਹਵਾਈ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 13 ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ 14 ਹੋਰ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋ ਗਏ। ਤਾਲਿਬਾਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਬੁਲਾਰੇ ਜ਼ਬੀਹੁੱਲਾ ਮੁਜਾਹਿਦ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਵਾਈ ਹਮਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਹਮਲੇ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਖੋਸਤ, ਕੁਨਾਰ ਅਤੇ ਪਕਤਿਕਾ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ 11 ਬੱਚਿਆਂ, ਇੱਕ ਔਰਤ ਅਤੇ ਇੱਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵੱਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਮਲਿਆਂ ਦੀ ਤੁਰੰਤ ਕੋਈ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਆਈ ਹੈ।ਫਰਵਰੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚਾਲੇ ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਘਾਤਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਜਾਰੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੈਂਕੜੇ ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੰਘਰਸ਼ ਉਦੋਂ ਹੋਰ ਵੱਧ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਵਾਬੀ ਸਰਹੱਦ-ਪਾਰ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਹਮਲਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵੱਲੋਂ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਵਾਈ ਹਮਲਿਆਂ ਦੇ ਬਦਲੇ ਵਜੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਅਜਿਹੇ ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਘਾਤਕ ਹਮਲੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤਾਲਿਬਾਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਹਿਰੀਕ-ਏ-ਤਾਲਿਬਾਨ ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਟੀ.ਟੀ.ਪੀ.) ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਾਬੁਲ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮੋਦੀ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਮੁਰਮੂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਤਾਰੀਫ਼

ਫੋਟੋ:ਹਰਸਿਮਰਨ ਸਿੰਘ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, 10 ਜੂਨ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ) : ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦ੍ਰੋਪਦੀ ਮੁਰਮੂ ਨੇ ਬੁੱਧਵਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਲਗਾਤਾਰ ਚੁਣੇ ਗਏ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣ ਪ੍ਰਾਪਤੀ 'ਤੇ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮੌਕਾ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਅਟੁੱਟ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਪਲੇਟਫਾਰਮ 'ਐਕਸ' 'ਤੇ ਇਕ ਪੋਸਟ 'ਚ ਕਿਹਾ,'ਤੁਹਾਡਾ ਕਾਰਜਕਾਲ ਸ਼ਾਸਨ, ਆਰਥਿਕ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤਬਦੀਲੀ 'ਚ ਦੂਰਗਾਮੀ ਉਪਲੱਬਧੀਆਂ ਨਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਰਿਹਾ ਹੈ।' ਮੋਦੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਦੇ 4,398 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡਦੇ ਹੋਏ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਲਗਾਤਾਰ ਸੇਵਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣ ਗਏ ਹਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 26 ਮਈ 2014 ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਮੁਰਮੂ ਨੇ ਕਿਹਾ,''ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਲਗਾਤਾਰ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਸੇਵਾ ਦੇਣ ਦੇ ਇਸ ਵਿਲੱਖਣ ਸਨਮਾਨ 'ਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਵਧਾਈ। ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮੌਕਾ ਭਾਰਤ ਦੀ ਜਨਤਾ ਵਲੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ 'ਚ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਥਾਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ।'' ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਆਪਕ ਜਨਤਕ ਭਲਾਈ ਪਹਿਲਾਂ ਨੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਲਾਭਾਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਅਤੇ ਨਿਆਂਸੰਗਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਮਾਜ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਵਿਅਕਤੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਅੰਤਯੋਦਯ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਮੁਰਮੂ ਨੇ ਕਿਹਾ,''ਤੁਹਾਡੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ 'ਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਈ ਪਹਿਲਾਂ 'ਚੋਂ ਪੀਐੱਮ-ਜਨਮਨ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਆਬਾ ਜਨਜਾਤੀ ਗ੍ਰਾਮ ਉਤਕਰਸ਼ ਮੁਹਿੰਮ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਨਾਲ ਨੇੜੇ ਹੈ।'' ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ,''ਤੁਹਾਡੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾਦਾਇਕ ਯਾਤਰਾ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਉਮੀਦ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਉੱਤਮ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਲੰਬੀ ਉਮਰ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਤਮਨਿਰਭਰ ਅਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਭਾਰਤ ਦੇ ਟੀਚੇ ਵੱਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹੋ।''

ਰੇਖਾ ਗੁਪਤਾ ਨੇ ਮੋਦੀ ਦੀ ਕੀਤੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ
'ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਛੁੱਟੀ ਲਏ ਕਰ ਰਹੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ'

ਫੋਟੋ:ਹਰਸਿਮਰਨ ਸਿੰਘ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, 10 ਜੂਨ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ) : ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਰੇਖਾ ਗੁਪਤਾ ਨੇ ਬੁੱਧਵਾਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੇ 12 ਸਾਲ ਨਿਰੰਤਰ ਸੇਵਾ ਵਾਲੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਅੱਜ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬਾ ਕਾਰਜਕਾਲ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕਾਰਜਕਾਲ ਜੋ ਇੱਕ ਵੀ ਦਿਨ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਿਰੰਤਰ ਸੇਵਾ ਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ... ਅੱਜ, ਦੇਸ਼ ਦਾ ਹਰ ਨਾਗਰਿਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 'ਵਿਕਸਤ ਭਾਰਤ' ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਡੂੰਘੀ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।'ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸੀਪੀ ਰਾਧਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ 'ਤੇ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਤੋੜਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਿਕਾਸ ਯਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ 'ਬਦਲਾਅ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦੌਰ' ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਐਕਸ 'ਤੇ ਇੱਕ ਪੋਸਟ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸਿਰਫ਼ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਮਾਪ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਬਦਲਾਅ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਹੈ।ਉਪ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸੀਪੀ ਰਾਧਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਲਗਾਤਾਰ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ 'ਤੇ ਮਾਨਯੋਗ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਨਰੇਂਦਰ ਮੋਦੀ ਜੀ ਨੂੰ ਹਾਰਦਿਕ ਵਧਾਈ।

ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ 4,399 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਜਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ : ਓਮ ਬਿਰਲਾ

ਫੋਟੋ:ਹਰਸਿਮਰਨ ਸਿੰਘ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, 10 ਜੂਨ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ) : ਲੋਕ ਸਭਾ ਸਪੀਕਰ ਓਮ ਬਿਰਲਾ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਸੇਵਾ ਦੇਣ ਲਈ ਬੁੱਧਵਾਰ ਨੂੰ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ 4,399 ਦਿਨ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਸੇਵਾ ਦਾ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੜਾਅ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਤੇ ਜਨਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਬਿਰਲਾ ਨੇ ਵਧਾਈ ਸੰਦੇਸ਼ 'ਚ ਕਿਹਾ,"ਅੱਜ ਮਾਨਯੋਗ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸਭਾ 'ਚ ਸਦਨ ਦੇ ਨੇਤਾ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਜੀ ਨੇ ਸੁਤੰਤਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਸੇਵਾ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਰਿਕਾਰਡ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਹੈ।"ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ 4,399 ਦਿਨ ਲਗਾਤਾਰ ਸੇਵਾ ਦਾ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੜਾਅ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਅਤੇ ਜਨਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਲੋਕ ਸਭਾ ਸਪੀਕਰ ਨੇ ਕਿਹਾ,''ਇਸ ਮਿਆਦ 'ਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ, ਸੰਸਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਵਸਥ ਸੰਸਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਨਾਲ ਹੋਰ ਵੱਧ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ।'' ਬਿਰਲਾ ਨੇ ਕਿਹਾ,"ਮਾਨਯੋਗ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਲੱਬਧੀ 'ਤੇ ਹਾਰਦਿਕ ਵਧਾਈ ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਭਕਾਮਨਾਵਾਂ। ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਤਰੱਕੀ, ਚੰਗੇ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਨੂੰ ਮੇਰੀਆਂ ਸ਼ੁੱਭਕਾਮਨਾਵਾਂ।'' ਪੀ.ਐੱਮ. ਮੋਦੀ ਨੇ 10 ਜੂਨ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ 4,399 ਦਿਨ ਪੂਰੇ ਕਰ ਲਏ ਅਤੇ ਉਹ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਪੰਡਿਤ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਦੇ 4,398 ਦਿਨ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲ ਗਏ।

ਮੋਦੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਭਾਰਤ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗਿਆ:ਸੈਣੀ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, 10 ਜੂਨ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ) : ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ ਨੇ ਬੁੱਧਵਾਰ ਨੂੰ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ 'ਤੇ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਸ, ਸੁਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਦੇ ਕੰਮ ਪੂਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। 26 ਮਈ, 2014 ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਲੇ ਮੋਦੀ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਲਗਾਤਾਰ 4,398 ਦਿਨ ਇਸ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣੇ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੈਣੀ ਨੇ ਐਕਸ 'ਤੇ ਪੋਸਟ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ, 'ਇਨ੍ਹਾਂ 12 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, 140 ਕਰੋੜ ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਦਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਊਰਜਾ ਮਿਲੀ ਹੈ।' ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ, 'ਤੁਹਾਡੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ, ਗਰੀਬ, ਕਿਸਾਨ, ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣ ਗਏ ਹਨ।' ਸੈਣੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਡਿਜੀਟਲ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਰਾਹੀਂ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਤੱਕ ਸਿੱਧੇ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਨਾਲ ਚੰਗੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਰਾਸਤ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਯਾਦ ਰੱਖਣਗੀਆਂ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੈਣੀ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਹਰਿਆਣਾ ਪ੍ਰਤੀ 'ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪਿਆਰ' ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ 17 ਵਾਰ ਰਾਜ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, 'ਤੁਹਾਨੂੰ (ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ) ਯਾਦ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ 2014 ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਆਪਣੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ 15 ਸਤੰਬਰ, 2013 ਨੂੰ ਰੇਵਾੜੀ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਸੈਨਿਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਰੈਲੀ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਸੀ।' ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਕਈ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਗਲੋਬਲ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਵਧਾਈਆਂ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, 10 ਜੂਨ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ) : ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਲਈ 10 ਜੂਨ 2026 ਦਾ ਦਿਨ ਬੇਹੱਦ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹੈ। ਇਸ ਦਿਨ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਲਗਾਤਾਰ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਖ਼ਾਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਪੀ.ਐੱਮ. ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਵਧਾਈਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮਰਪਣ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ।

ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਬੁੱਧਵਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ 4,399 ਦਿਨ ਪੂਰੇ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਪੰਡਿਤ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਨਹਿਰੂ 1952 ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 27 ਮਈ 1964 (ਦਿਹਾਂਤ ਤੱਕ) ਲਗਾਤਾਰ 4,398 ਦਿਨ ਇਸ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਕੁੱਲ ਕਾਰਜਕਾਲ 14 ਸਾਲ ਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਰਜਕਾਲ ਨਿਰੰਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 26 ਮਈ 2014 ਨੂੰ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਜਿੱਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੂਜਾ ਕਾਰਜਕਾਲ 30 ਮਈ 2019 ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੱਡੇ ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ 9 ਜੂਨ 2024 ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਵਾਗਡੋਰ ਸੰਭਾਲੀ। ਇਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮੌਕੇ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਕਈ

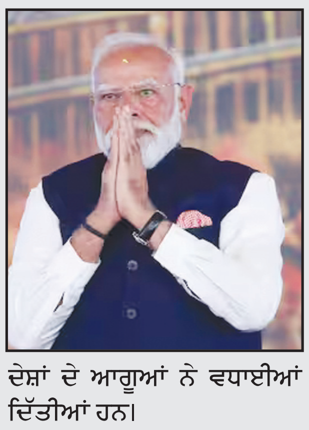

ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਵਧਾਈਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ।

ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ
ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸਕੌਟ ਮੋਰੀਸਨ ਨੇ ਪੀ.ਐੱਮ. ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੱਚਾ ਆਗੂ ਦੱਸਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਕਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਇਟਲੀ
ਇਟਾਲੀਅਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜੌਰਜੀਆ ਮੇਲੋਨੀ ਨੇ ਵੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਇਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮੌਕੇ ਵਧਾਈਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਪੋਸਟ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਧਾਈਆਂ ਦਿੰਦਿਆਂ ਮੋਦੀ ਨਾਲ ਹੋਈ ਪਿਛਲੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਨੂੰ ਵੀ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਦੇਸ਼ ਆਪਸੀ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ।

ਮਲੇਸ਼ੀਆ
ਮਲੇਸ਼ੀਆ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਨਵਰ ਇਬਰਾਹਿਮ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ਹਾਲੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮੋਦੀ ਦੀ ਸਮਰਪਿਤ ਅਗਵਾਈ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ।

ਨਾਈਜੀਰੀਆ
ਨਾਈਜੀਰੀਅਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬੋਲਾ ਅਹਿਮਦ ਟਿਨੂਬੂ ਨੇ ਪੀ.ਐੱਮ. ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਇੱਕ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਦੋਸਤ ਦੱਸਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਅਗਵਾਈ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਮਾਲਦੀਵ
ਮਾਲਦੀਵ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਇਬਰਾਹਿਮ ਮੁਹੰਮਦ ਸੋਲਿਹ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮੀਲ ਪੱਥਰ ਦੱਸਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੋਦੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ-ਮਾਲਦੀਵ ਦੇ ਸਬੰਧ ਬਹੁਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਏ ਹਨ।

ਕੀਨੀਆ
ਕੀਨੀਆਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵਿਲੀਅਮ ਸਮੋਈ ਰੂਟੋ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਲੋਕਤੰਤਰ 'ਚ ਲਗਾਤਾਰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਜਨਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਿੱਤਣਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਾਧਾਰਨ ਪਿਛੋਕੜ ਤੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਇਸ ਮੁਕਾਮ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਮੋਦੀ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਸਮਰਪਣ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੰਗਲਵਾਰ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਨੁਰਾ ਕੁਮਾਰਾ ਦਿਸਾਨਾਇਕੇ, ਪਾਪੂਆ ਨਿਊ ਗਿਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜੇਮਸ ਮਰਾਪੇ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਨੀਦਾਦ ਤੇ ਟੋਬੈਗੋ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਕਮਲਾ ਪਰਸਾਦ-ਬਿਸੇਸਰ ਨੇ ਵੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਇਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਉਪਲਬਧੀ ਲਈ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਗੁ. ਸ੍ਰੀ ਬੰਗਲਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਨਤਮਸਤਕ ਹੋਏ ਤਰੁਣ ਚੁਘ, ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ 12 ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਤੇ ਕੀਤੀ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, 10 ਜੂਨ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ) : ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਦੇ 12 ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮੌਕੇ ’ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਤਰੁਣ ਚੁਘ ਨੇ ਅੱਜ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਸਥਿਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਬੰਗਲਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਲੰਮੀ ਉਮਰ, ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਅਗਵਾਈ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਦੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ ਦੇ ਇਸ ਮਾਣਮੱਤੇ ਮੌਕੇ ’ਤੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ’ਚ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਅਤੇ ਵਰਕਰਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਮੰਦਰਾਂ ’ਚ ਸੀਸ ਨਿਵਾ ਕੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ।

ਤਰੁਣ ਚੁਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੇ 12 ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ 4399 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਮਾਣਮੱਤਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਕਾਰਜਕਾਲ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ 12 ਸਾਲਾਂ ’ਚ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਚਮਕ ਤੇ ਧਮਕ ਵੇਖੀ ਹੈ —ਸੰਸਕਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਂ ਰੌਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇ, ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇ, ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਨਮਨ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇ, ਦੇਸ਼ ਹਰ ਖੇਤਰ ’ਚ ਕਈ ਗੁਣਾ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਭਾਰਤ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧਣ ਵਾਲੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਹੈ ਅਤੇ 81 ਕਰੋੜ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਦੇ ਘਰ ਮੁਫ਼ਤ ਰਾਸ਼ਨ ਪਹੁੰਚ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਤਰੁਣ ਚੁਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਹੈ। ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਲਾਂਘਾ ਖੋਲ੍ਹਣਾ, ਜਿਸ ਲਈ ਸੰਗਤ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਹਰ ਅਰਦਾਸ ’ਚ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਅਰਦਾਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਨੇ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੀ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਲੇਵਾ ਸੰਗਤ ਲਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਿਨ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਲੰਗਰ ਤੋਂ ਜੀਐੱਸਟੀ ਮਾਫ਼ ਕੀਤਾ, ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਐੱਫਸੀਆਰਏ ਦਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦਿਵਾਇਆ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਵਾਲੀ ਸਰਕੂਲਰ ਰੋਡ ਬਣਵਾਈ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਸੁੰਦਰੀਕਰਨ ਦਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਪੂਰਾ ਕਰਵਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ’ਚ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ 2 ਪੀਜੀਆਈ, ਇਕ ਏਮਜ਼, ਕੈਂਸਰ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ, ਦੋ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ, ਆਈਆਈਟੀ, ਆਈਆਈਐੱਮ, ਸੜਕਾਂ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਲਈ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਲਗਭਗ 3000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਵਾਰ ਮੈਮੋਰੀਅਲ, ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਯਾਦਗਾਰੀ ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੂੰ ਵੀਰ ਬਾਲ ਦਿਵਸ ਵਜੋਂ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਮਨਾਉਣਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਦੀ ਸਿੱਖ ਵਿਰਾਸਤ ਪ੍ਰਤੀ ਡੂੰਘੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦਾ ਜਿਊਂਦਾ-ਜਾਗਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ।

ਤਰੁਣ ਚੁਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਬਖ਼ਸ਼ਣ, ਉਹ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੱਕ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ’ਚ 2047 ਤੱਕ ਭਾਰਤ ਵਿਕਸਿਤ ਭਾਰਤ ਬਣੇ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ’ਚ ਸੁੱਖ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ਹਾਲੀ ਆਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਦੇ ਨਾਂ ’ਤੇ ਸਿਰੋਪਾ, ਚੋਲਾ ਅਤੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਗੁਲਦਸਤਾ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਵਜੋਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਉਹ ਖ਼ੁਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ’ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਉਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਸੁਣੇ ਗਏ ਕੀਰਤਨ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਸਦੀਵੀ ਸੁਨੇਹਾ ਮਿਲਿਆ — ‘ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤ ਸਬੈ ਏਕੈ ਪਹਿਚਾਨਬੋ’— ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਪੰਗਤ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ, ‘ਮੇਰਾ ਮੁਝ ਮਹਿ ਕਿਛੁ ਨਹੀ, ਜੋ ਕਿਛੁ ਹੈ ਸੋ ਤੇਰਾ’ ਦੀ ਭਾਵਨਾ, ਜੋ ਸਾਡਾ ਸਭ ਦਾ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੀ ਰਹੇਗੀ।

ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ 12 ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ’ਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੈਣੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਵਧਾਈ ਪੱਤਰ

ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਹੁਣ ਤੱਕ 17 ਵਾਰ ਹਰਿਆਣਾ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਮੌਕੇ ’ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਨਵੀਂ ਸੌਗਾਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ - ਨਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ

ਪੰਚਕੂਲਾ, 10 ਜੂਨ (ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ) : ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸ੍ਰੀ ਨਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸ੍ਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਹੁਦੇ ’ਤੇ 12 ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ’ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੀ ਪੌਣੇ ਤਿੰਨ ਕਰੋੜ ਜਨਤਾ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਾਰਦਿਕ ਵਧਾਈਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ੁਭਕਾਮਨਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਆਪਣੇ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਮੌਕਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੰਦਨ ਅਤੇ ਅਭਿਨੰਦਨ ਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸ੍ਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਤਾਂਤਰਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਲਗਾਤਾਰ ਚੁਣੇ ਗਏ ਅਤੇ ਜਨ-ਜਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਹਨ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਤਾਂਤਰਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਬੀਤੇ 12 ਸਾਲ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਪੁਨਰਜਾਗਰਣ, ਜਨਸੇਵਾ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਯਾਤਰਾ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪੜਾਅ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਹਨ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਇਹ ਕਾਰਜਕਾਲ ਸੇਵਾ, ਸੁਸ਼ਾਸਨ, ਸੰਕਲਪ, ਸਮਰਪਣ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਇੱਕ ਯੁਗਾਂਤਕਾਰੀ ਯਾਤਰਾ ਦਾ ਗਵਾਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਲ 2014 ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਵਿਕਸਿਤ, ਆਤਮਨਿਰਭਰ, ਮਜਬੂਤ ਅਤੇ ਗੌਰਵਸ਼ਾਲੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਜਿਸ ਸੁਪਨੇ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਬਾਗਡੋਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸ੍ਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸੌਂਪੀ ਸੀ, ਅੱਜ 140 ਕਰੋੜ ਭਾਰਤੀ ਉਸ ਸੁਪਨੇ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਕਿ 15 ਸਤੰਬਰ 2013 ਨੂੰ ਰੇਵਾੜੀ ਵਿੱਚ ਆਯੋਜਿਤ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਫੌਜੀਆਂ ਦੀ ਰੈਲੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣ ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਰੈਲੀ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਅੱਜ ਵੀ ਯਾਦਗਾਰ ਹੈ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸ੍ਰੀ ਨਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਲੋਕ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨਿਰਮਾਣ ਦੀ ਅਗਲੀ ਕਤਾਰ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੂਬੇ ਦੇ ਵੀਰ ਜਵਾਨਾਂ, ਮਿਹਨਤੀ ਕਿਸਾਨਾਂ, ਪ੍ਰਤਿਭਾਸ਼ਾਲੀ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦਾ ਮਾਣ ਵਧਾਇਆ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ 12 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਨੇ ਜਿਸ ਆਤਮਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਸਥਿਰਤਾ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਹਰਿਆਣਾ ਦਾ ਹਰ ਨਾਗਰਿਕ ਵੀ ਨਵੀਂ ਊਰਜਾ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਜਨਸੇਵਾ ਦਾ ਮਜਬੂਤ ਸਰੋਤ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਗਰੀਬ, ਕਿਸਾਨ, ਮਹਿਲਾ ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਵਰਗ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਰੋੜਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਸਿਰਫ਼ ਸੱਤਾ ਦਾ ਤੰਤਰ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਬੇਘਰ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਮਿਲੇ ਹਨ, ਮਾਵਾਂ-ਭੈਣਾਂ ਦੇ ਧੂੰਏਂ-ਰਹਿਤ ਰਸੋਈ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਸਾਕਾਰ ਹੋਏ ਹਨ, ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਭੇਦਭਾਵ ਸਰਕਾਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਡਿਜੀਟਲ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਰਾਹੀਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਸਿੱਧਾ ਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਪਛਾਣ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਵੀ ਯਾਦ ਰੱਖਣਗੀਆਂ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸ੍ਰੀ ਨਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਰਿਆਣਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸ੍ਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਕਰਮਭੂਮੀ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੂਬੇ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਗਾਵ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਹੁਣ ਤੱਕ 17 ਵਾਰ ਹਰਿਆਣਾ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਮੌਕੇ ’ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਨਵੀਂ ਸੌਗਾਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਹਰਿਆਣਾ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤੱਕ 1,390 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਲੰਬੇ 22 ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਮਾਰਗ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅੱਜ ਸੂਬੇ ਦਾ ਹਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਮਾਰਗ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਿਆ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਫਸਲ ਬੀਮਾ ਯੋਜਨਾ ਤਹਿਤ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਮਿਹਨਤੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ 9,888 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹਨ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਕਿਸਾਨ ਸਨਮਾਨ ਨਿਧੀ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਅਧੀਨ 20.17 ਲੱਖ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ 7,562 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਉੱਜਵਲਾ ਯੋਜਨਾ ਤਹਿਤ 15 ਲੱਖ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁਫ਼ਤ ਗੈਸ ਕਨੈਕਸ਼ਨ ਮਿਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ 2.18 ਲੱਖ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਲਖਪਤੀ ਦੀਦੀ ਬਣ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਆਯੁਸ਼ਮਾਨ ਭਾਰਤ-ਚਿਰਾਯੂ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਅਧੀਨ 27 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ 4,148 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਮੁਫ਼ਤ ਇਲਾਜ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਗਰੀਬ ਅੰਨ ਭਲਾਈ ਯੋਜਨਾ ਤਹਿਤ 1.57 ਕਰੋੜ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਫ਼ਤ ਰਾਸ਼ਨ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵੀਬੀਜੀਵਾਈ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ 5,337 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਆਵਾਸ ਯੋਜਨਾ ਤਹਿਤ 1.56 ਲੱਖ ਗਰੀਬ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਘਰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਜਲ ਜੀਵਨ ਮਿਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ 31 ਲੱਖ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਤੱਕ ਨਲ ਰਾਹੀਂ ਪਾਣੀ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੂਬੇ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੇ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਟਾਰਟਅੱਪ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ 1.58 ਲੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਕਿਲ ਸਿਖਲਾਈ ਮਿਲੀ ਹੈ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਉੱਤਮ ਸਿਹਤ, ਲੰਬੀ ਉਮਰ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਊਰਜਾ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਸ਼ਲ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਵਿਕਸਿਤ, ਆਤਮਨਿਰਭਰ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰਾਸ਼ਟਰ ਬਣਨ ਦੀ ਆਪਣੀ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੱਧ ਗਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗਾ।

ਉੱਤਰ ਰੇਲਵੇ

ਈ-ਨੀਲਾਮੀ ਸੂਚਨਾ

ਸੀਨੀਅਰ ਡਵੀਜਨ ਵਾਣਿਜਯ ਪ੍ਰਬੰਧਕ/ਜੀ, ਉੱਤਰ ਰੇਲਵੇ, ਦਿੱਲੀ ਮੰਡਲ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਹੇਠਾ ਲਿਖੇ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ / ਜਗ੍ਹਾਂ / ਟ੍ਰੇਨਾਂ ਉਤੇ ਐਨਐਫਆਰ ਦੇ ਵਿਵਿਧ ਅਨੁਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਦੇ ਲਈ ਈ-ਟੈਂਡਰਾ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ :

ਈ-ਕੈਟਲਾਗ ਨੰ:	ਵਿਗਿਆਪਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ	ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀਵਾਰ ਰਿਜ਼ਰਵਸ਼ਨ	ਈ-ਨੀਲਾਮੀ ਦੇ ਲਈ ਮਿਤੀ ਅਤੇ ਸਮਾਂ
Advt-Jun-01-26	ਵਿਨਾਇਲ ਸਟਿਕਰ/ ਬਾਹਰੀ ਰੈਪਿੰਗ	ਟ੍ਰੇਨ ਨੰਬਰ 22479/80 ਅਤੇ 22485/86	ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ: 22.06.2026 ਨੂੰ 11:00 ਵਜੇ
	ਡੂਅਲ ਡਿਸਪਲੇ ਇੰਨਫਾਰਮੇਸ਼ਨ ਸਿਸਟਮ ਯੂਟੀਐਸ (DDIS)	290 ਯੂਟੀਐਸ ਕਾਊਂਟਰ ਦਿੱਲੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਉਤੇ ।	ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ: 22.06.2026 ਨੂੰ 11:00 ਵਜੇ
	ਡੂਅਲ ਡਿਸਪਲੇ ਇੰਨਫਾਰਮੇਸ਼ਨ ਸਿਸਟਮ ਪੀਆਰਐਸ (DDIS)	165 ਪੀਆਰਐਸ ਕਾਊਂਟਰ ਦਿੱਲੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਉਤੇ ।	ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ: 22.06.2026 ਨੂੰ 11:00 ਵਜੇ
	ਗਲੋ ਵਾਲ ਟਾਵਰਸ	4 ਗਲੋ ਵਾਲ ਟਾਵਰਸ ਹਜ਼ਰਤ ਨਿਜ਼ਾਮੁਦੀਨ ਉਤੇ ।	ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ: 22.06.2026 ਨੂੰ 11:00 ਵਜੇ
	ਬੈਟਰੀ ਤੋਂ ਚਲਨ ਵਾਲੀ ਕਾਰਾਂ (BOC)	10 ਬੈਟਰੀ ਤੋਂ ਚਲਨ ਵਾਲੀ ਕਾਰਾਂ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਉਤੇ ।	ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ: 22.06.2026 ਨੂੰ 11:00 ਵਜੇ
	ਆਪਾਤਕਾਲੀਨ ਚਿਕਿਤਸਾ ਕਮਰਾ (EMR)	ਮੇਰਠ ਸ਼ਹਿਰ, ਗਾਜ਼ੀਆਬਾਦ, ਸਰਾਏ ਰੋਹਿਲਾ, ਪਾਨੀਪਤ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, ਆਨੰਦ ਵਿਹਾਰ ਟਰਮੀਨਲ, ਹਜ਼ਰਤ ਨਿਜ਼ਾਮੁਦੀਨ, ਦਿੱਲੀ, ਰੋਹਤਕ, ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਉਤੇ ।	ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ: 22.06.2026 ਨੂੰ 11:00 ਵਜੇ
	ਲਿਨਨ ਬੈਗ ਦੀ ਖਰੀਦ ਅਤੇ ਆਪੂਰਤੀ	"ਦਿੱਲੀ ਡਵੀਜਨ ਦੀ ਮੇਲ/ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਟ੍ਰੇਨਾਂ ਦੇ ਰਿਜ਼ਰਵ ਡਿਬਿਆ ਵਿਚ ।	ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ: 22.06.2026 ਨੂੰ 11:00 ਵਜੇ
Advt-Jun-02-26	ਵੇਟਿੰਗ	ਕਰਨਾਲ, ਤੁਗਲਕਾਬਾਦ, ਦਿੱਲੀ ਸਰਾਏ ਰੋਹਿਲਾ, ਬੁਢਲਾਡਾ, ਬਾਗਪਤ ਰੋਡ, ਸ਼ਕੂਰ ਬਸਤੀ, ਸ਼ਾਮਲੀ, ਖੇਕਡਾ, ਗਾਜ਼ੀਆਬਾਦ, ਜਾਖਲ, ਰੋਹਾਨਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਉਤੇ ।	ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ: 24.06.2026 ਨੂੰ 11:00 ਵਜੇ

ਵੈੱਬਸਾਈਟ ਵੇਰਵਾ ਜਿਥੋਂ ਈ-ਨੀਲਾਮੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਵੇਰਵਾ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂ ਸਕਦਾ ਹੈ : https://ireps.gov.in/ (E-Auction-Leasing)

ਨੰ: 7PUB/DLI/Misc/MCDO/2026 ਮਿਤੀ : 10.06.2026 1980/2026

ਗ੍ਰਾਹਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਮੁਸਕਾਨ ਦੇ ਨਾਲ

ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੇ 12 ਸਾਲ ਚਮਕਦਾ ਹੋਇਆ ਸੂਰਜ - ਊਰਜਾ ਮੰਤਰੀ

ਅੰਬਾਲਾ, 10 ਜੂਨ (ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ) : ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਊਰਜਾ, ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਅਤੇ ਕਿਰਤ ਮੰਤਰੀ ਸ੍ਰੀ ਅਨਿਲ ਵਿੱਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਯਸ਼ਸਵੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ’ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਦੇ 12 ਸਾਲ ਹਨੇਰੀ ਰਾਤ ਸਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੇ 12 ਸਾਲ ਚਮਕਦਾ ਹੋਇਆ ਸੂਰਜ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅੱਜ ਦੇਸ਼ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।ਸ੍ਰੀ ਵਿੱਜ ਬੁੱਧਵਾਰ ਨੂੰ ਅੰਬਾਲਾ ਛਾਉਣੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਰਹਿਣ ਦੇ ਉਪਲੱਖ ਵਿੱਚ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਹਵਨ ਯੱਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

ਊਰਜਾ ਮੰਤਰੀ ਅਨਿਲ ਵਿੱਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰੇਂਦਰ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ 12 ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਅੰਬਾਲਾ ਛਾਉਣੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਭਾਜਪਾ ਵਰਕਰਾਂ ਨੇ ਹਵਨ ਯੱਗ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ 12 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਰ ਖੇਤਰ, ਹਰ ਵਰਗ, ਸਭ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ, ਸਭ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਬਣਾ ਕੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਬੁਲੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਛੂਹੰਦਾ ਰਹੇ।

ਊਰਜਾ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਭਾਜਪਾ ਵਰਕਰਾਂ ਨਾਲ ਹਵਨ ਯੱਗ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰੇਂਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਲੰਬੀ ਉਮਰ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਕੀਤੀ।ਇਸ ਮੌਕੇ ’ਤੇ ਨਗਰ ਕੌਂਸਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਵਰਨ ਕੌਰ, ਉਪ-ਪ੍ਰਧਾਨ ਲਲਤਾ ਪ੍ਰਸਾਦ, ਮਾਰਕੀਟ ਕਮੇਟੀ ਚੇਅਰਮੈਨ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸ਼ਾਹਪੁਰ, ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ ਬੀ.ਐਸ. ਬਿੰਦਰਾ, ਸੰਜੀਵ ਵਾਲੀਆ ਸਮੇਤ ਕਈ ਵਰਕਰ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਮੌਜੂਦ ਸਨ।

ਰੋਹਤਕ ਅਗਨੀਕਾਂਡ

ਸੈਣੀ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਦੁੱਖ, ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣਗੇ 10-10 ਲੱਖ ਰੁਪਏ

ਰੋਹਤਕ , 10 ਜੂਨ (ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ) : ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ ਨੇ ਰੋਹਤਕ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਡੀ-ਪਾਰਕ ਮਾਰਕੀਟ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਦੀ ਘਟਨਾ ’ਤੇ ਦੁੱਖ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਹਾਦਸੇ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਗਏ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ 10 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਐਕਸ-ਗ੍ਰੇਸ਼ੀਆ ਰਾਸ਼ੀ ਦੇਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੱਸ ਦੇਈਏ ਕਿ ਮੰਗਲਵਾਰ ਨੂੰ ਰੋਹਤਕ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਭਿਆਨਕ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੌਰਾਨ 3 ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ 10 ਦੇ ਕਰੀਬ ਦੁਕਾਨਾਂ ਸੜ ਗਈਆਂ।ਬੁੱਧਵਾਰ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਕ ਅਧਿਕਾਰਤ ਬਿਆਨ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਾਇਬ ਸੈਣੀ ਨੇ ਰੋਹਤਕ ਵਿਚ ਵਾਪਰੀ ਘਟਨਾ ’ਤੇ ਦੁੱਖ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ। ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ 10-10 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਐਕਸ-ਗ੍ਰੇਸ਼ੀਆ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ 2-2 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜ਼ਖ਼ਮੀਆਂ ਦਾ ਸਰਕਾਰੀ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਮੁਫ਼ਤ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੈਣੀ ਨੇ ਰੋਹਤਕ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਹਾਦਸੇ ਕਾਰਨ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਵੀ ਦਿੱਤੇ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਦੇ ਸਹੀ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਨਿਯਮਾਂ ’ਤੇ ਖਰੇ ਨਾ ਉਤਰਨ ਕਾਰਨ 15 ਤੋਂ ਵੱਧ ਐਸ.ਟੀ.ਪੀ. ਆਪਰੇਟਰਾਂ ਨੂੰ 2 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ: ਡੀਪੀਸੀਸੀ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, 10 ਜੂਨ (ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ) : ਇੱਕ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਮੁਤਾਬਕ, ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਕੰਟਰੋਲ ਕਮੇਟੀ (ਡੀਪੀਸੀਸੀ) ਨੇ ਗੰਦੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਿਕਾਸ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫ਼ਲ ਰਹਿਣ ’ਤੇ 15 ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੀਵੇਜ ਟਰੀਟਮੈਂਟ ਪਲਾਂਟਾਂ (ਐਸ.ਟੀ.ਪੀ.) ਦੇ ਆਪਰੇਟਰਾਂ ਨੂੰ 2.89 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਜਲ ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਕਈ ਪਲਾਂਟ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਹ ਖੁਲਾਸਾ ਡੀਪੀਸੀਸੀ ਵੱਲੋਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਗ੍ਰੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ (ਐਨ.ਜੀ.ਟੀ.) ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਰਾਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਐਨ.ਜੀ.ਟੀ.ਦੇ ਇੱਕ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੀਵੇਜ ਟਰੀਟਮੈਂਟ ਪਲਾਂਟਾਂ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਅਤੇ ਯਮੁਨਾ ਨਦੀ ’ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ।

ਡੀਪੀਸੀਸੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਦਿੱਲੀ ਜਲ ਬੋਰਡ ਦੇ ਸਾਰੇ ਚਾਲੂ ਐਸ.ਟੀ.ਪੀ.ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਲੈਬ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ’ਤੇ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜੁਲਾਈ ਅਤੇ ਅਕਤੂਬਰ 2025 ਦਰਮਿਆਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫ਼ਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ 14 ਐਸ.ਟੀ.ਪੀ. ਦੇ ਆਪਰੇਟਰਾਂ ਨੂੰ ਦਸੰਬਰ 2025 ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਣ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਲਈ ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਗਸਤ 2025 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਉਲੰਘਣਾਵਾਂ ਲਈ ‘ਸੇਨ ਨਰਸਿੰਗ ਹੋਮ ਐਸ.ਟੀ.ਪੀ.’ ਦੇ ਆਪਰੇਟਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਨੋਟਿਸ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਕੰਟਰੋਲ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 13 ਅਪਰੈਲ, 2026 ਨੂੰ 2,89,60,000 ਰੁਪਏ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਹੋਰਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਓਖਲਾ ਫੇਜ਼-੧, ਮੋਲੜਬੰਦ, ਵਸੰਤ ਕੁੰਜ (ਪੁਰਾਣਾ ਅਤੇ ਨਵਾਂ), ਮਹਿਰੌਲੀ, ਯਮੁਨਾ ਵਿਹਾਰ, ਸੋਨੀਆ ਵਿਹਾਰ, ਕਪਾਸਹੇੜਾ, ਨਿਲੋਠੀ, ਦਿੱਲੀ ਗੇਟ ਨਾਲਾ, ਕੋਂਡਲੀ, ਘਿਟੋਰਨੀ ਅਤੇ ਸੇਨ ਨਰਸਿੰਗ ਹੋਮ ਨਾਲਾ ਵਿਖੇ ਸਥਿਤ ਐਸ.ਟੀ.ਪੀ.’ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ 29-29 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਯਮੁਨਾ ਵਿਹਾਰ ਫੇਜ਼-9 ਅਤੇ ਫੇਜ਼-999 ਐਸ.ਟੀ.ਪੀ.’ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੋਲੜਬੰਦ, ਵਸੰਤ ਕੁੰਜ (ਪੁਰਾਣਾ ਫੇਜ਼-9), ਵਸੰਤ ਕੁੰਜ (ਨਵਾਂ ਫੇਜ਼-99) ਅਤੇ ਮਹਿਰੌਲੀ ਪਲਾਂਟਾਂ ’ਤੇ 27.6-27.6 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਓਖਲਾ ਫੇਜ਼-੧ ਐਸ.ਟੀ.ਪੀ.ਨੂੰ 20.8 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਡੀਪੀਸੀਸੀ ਨੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ STPs ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਬਾਰੇ 99“ ਦਿੱਲੀ ਦੁਆਰਾ ਮੰਗੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਾਂਝੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

Printed, Published & Editied by Jaskirat Singh on behalf of Charhdikala Printing Press Pvt. Ltd. Patiala & Printed at I.G. Printers Press Pvt. Ltd., 104 D.S.I.D.C. Complex, Okhla Indl. Area, Phase-1, New Delhi Keeper Jagpal Singh Published at office of Daily Charhdikala 202, INS Bldg, Rafi Marg, New Delhi.
PRGI (RNI) Regd. No. 57283/1994 -Editor: Jaskirat Singh

ਜਸਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਐਡੀਟਰ, ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਨੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਚੜ੍ਹਦੀਕਲਾ, ਚੜ੍ਹਦੀਕਲਾ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੈਸ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ ਲਈ ਆਈ.ਜੀ. ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼ ਪ੍ਰੈਸ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ 104, ਡੀ.ਐਸ.ਆਈ.ਡੀ.ਸੀ. ਕੰਪਲੈਕਸ, ਔਖਲਾ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫੇਜ਼-1, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਕੀਪਰ ਜਗਪਾਲ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਦਫ਼ਤਰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਚੜ੍ਹਦੀਕਲਾ 202, ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ. ਬਿਲਡਿੰਗ, ਰਫੀ ਮਾਰਗ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।
PRGI (RNI) Regd. No. 57283/1994 -ਸੰਪਾਦਕ: ਜਸਕੀਰਤ ਸਿੰਘ

ਉੱਤਰ ਰੇਲਵੇ
ਦਿੱਲੀ ਮੰਡਲ

ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ (EOI) ਸੱਦਾ ਪੱਤਰ

ਉਦਯੋਗਿਕ ਮਾਨਚਿਤ੍ਰਨ ਅਤੇ ਵਪਾਰਿਕ ਵਿਕਾਸ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੇ ਲਈ

ਦਿੱਲੀ ਮੰਡਲ, ਉਤਰ ਰੇਲਵੇ, ਯੋਗ ਸਲਾਹਕਾਰ ਫਰਮਾਂ/ ਲਾਜਿਸਟਿਕਸ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਦਾਤਾਵਾਂ/ਪਰਿਵਹਨ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ (EOI) ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਉਦਯੋਗਿਕ ਮਾਨਚਿਤ੍ਰਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਪਾਰਿਕ ਵਿਕਾਸ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਸਲਾਹ ਸੇਵਾਵਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਣ।

ਪਿਛੋਕੜ/ਉਦੇਸ਼

- ਭਾਰਤੀਯ ਰੇਲ ਨੇ ਸਾਲ 2030 ਤਕ 3000 ਮਿਲਿਯਨ ਟਨ ਮਾਲ ਲਦਾਨ ਦਾ ਟੀਚਾ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਹੈ।
- ਦਿੱਲੀ ਮੰਡਲ ਨੇ ਸਾਲ 2030 ਤਕ 50 ਮਿਲੀਅਨ ਟਨ ਮਾਲ ਲਦਾਨ ਦਾ ਅਭਿਲਾਸ਼ੀ ਟੀਚਾ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਹੈ।
- ਉਦੇਸ਼ ਅਣਵਰਤੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਨ ਕਰਨਾ, ਉਦਯੋਗਾਂ, ਲਾਜਿਸਟਿਕਸ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਦਾਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਗ੍ਰੀਗੇਟਰਾਂ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਵਾਧੂ ਮਾਲ ਆਵਾਜਾਈ ਨੂੰ ਰੇਲਵੇ ਦੇ ਵਲ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ।
- ਇਹ EOI ਦਿੱਲੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਉਦਯੋਗਿਕ ਮਾਨਚਿਤਰਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਪਾਰਿਕ ਵਿਕਾਸ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਯੋਗ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਫਰਮਾਂ ਤੋਂ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਕੰਮ ਖੇਤਰ

- NZM-PWL ਸੈਕਸ਼ਨ ਵਿਚ ਵਖ-ਵਖ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦਾ ਉਦਯੋਗਿਕ ਮਾਨਚਿਤ੍ਰਨ
- ANDI-MOY ਸੈਕਸ਼ਨ ਵਿਚ ਵਖ-ਵਖ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦਾ ਉਦਯੋਗਿਕ ਮਾਨਚਿਤ੍ਰਨ
- ਕੰਮ ਖੇਤਰ ਵਿਚ KKDE-NRW ਬ੍ਰਾਂਚ ਲਾਈਨ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗੀ
- ਸੰਭਾਵਿਤ ਮਾਲ ਆਵਾਜਾਈ ਅਤੇ ਵਪਾਰਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਨ

ਯੋਗਤਾ ਮਾਪਦੰਡ

ਲ.ਨੰ.	ਮਾਪਦੰਡ	ਸਹਾਇਕ ਦਸਤਾਵੇਜ
1.	ਇਕਾਈ: ਮਾਲਕੀਅਤ ਫਰਮ/ਕੰਪਨੀ/LLP/ਭਾਈਵਾਲੀ ਫਰਮ/ ਹੋਰ ਵਿਧੀਵਤ ਗਠਿਤ ਸੰਸਥਾ	ਰੈਗੂਲਰ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਦਸਤਾਵੇਜਾਂ ਦੀ ਖੁਦ ਤਸਦੀਕਸ਼ੁਦਾ ਕਾਪੀ
2.	ਕੁਲ ਤਜ਼ਰਬਾ: ਸਲਾਹਕਾਰ ਫਰਮ/ਲਾਜਿਸਟਿਕਸ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਦਾਤਾ/ ਪਰਿਵਹਨ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 03 ਸਾਲ ਦਾ ਤਜਰਬਾ	ਤਜਰਬਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ/ਸਬੰਧਿਤ ਦਸਤਾਵੇਜਾਂ ਦੀ ਖੁਦ ਤਸਦੀਕਸ਼ੁਦਾ ਕਾਪੀਆਂ

ਪ੍ਰਸਤੂਤੀ ਵੇਰਵਾ

- ਜਰੂਰ ਦਸਤਾਵੇਜਾਂ ਸਮੇਤ ਆਪਣੇ ਆਧਿਕਾਰਿਕ ਲੇਟਹਰੇਡ ਉਤੇ EOI ਪੇਸ਼ ਕਰਨ
- ਪ੍ਰਸਤੂਤੀ ਦਾ ਮਾਧਿਅਮ: ਮੁਹਰਬੰਦ ਲਿਫਾਫੇ ਵਿਚ ਜਾਂ ਈਮੇਲ ਦੁਆਰਾ ਦਸਤਖਤਸ਼ੁਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ
- ਪਤਾ: ਸੀਨੀਅਰ ਮੰਡਲ ਪਰਿਚਾਲਨ, ਪ੍ਰਬੰਧਕ, ਡੀਆਰਐਮ ਦਫਤਰ, ਸਟੇਟ ਐਂਟਰੀ ਰੋਡ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ - 110055
- ਈਮੇਲ ਆਈਡੀ :srdomcdli@gmail.com
- ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ: 9717648914
- ਪੁਛਗਿਛ ਲਈ ਦਫਤਰ ਸਮਾਂ : 10:00 ਵਜੇ ਤੋਂ 18:00 ਵਜੇ ਤਕ IST

ਪ੍ਰਸਤੂਤੀ ਦੀ ਅੰਤਮ ਮਿਤੀ: 25.06.2026

EOI ਦੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਇਥੇ ਉਪਲਬਧ ਹਨ: www.nr.indianrailways.gov.in

ਸੀਨੀਅਰ ਮੰਡਲ ਪਰਿਚਾਲਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਦਾ ਦਫਤਰ
ਦਿੱਲੀ ਮੰਡਲ, ਉਤਰ ਰੇਲਵੇ, ਡੀਆਰਐਮ ਦਫਤਰ, ਸਟੇਟ ਐਂਟ੍ਰੀ ਰੋਡ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ - 110055

1976/2026

ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਕਲਮ ਤੋਂ

ਸੰਤਰੇ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਨਾਗਪੁਰ

ਪਿਆਰੇ ਬੱਚਿਓ ! ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ , ਨਮਸ਼ਕਾਰ , ਜੈ ਹਿੰਦ।ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦੇ ਖਾਸ ਜਿਲ੍ਹੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਹਿਰ ਨਾਗਪੁਰ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਬੱਚਿਓ ! ਨਾਗਪੁਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਗੌਰਵਸ਼ਾਲੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪ੍ਰਾਂਤ ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਲਗਪਗ ਪੂਰਵ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਸੰਤਰੇ ਲਈ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਨਾਗਪੁਰ ਨੂੰ " ਔਰੇਂਜ ਸਿਟੀ " , " ਸੰਤਰੇ ਦੀ ਨਗਰੀ " , " ਸੰਤਰੇ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ " ਆਦਿ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਗਪੁਰ ਦੇ ਸੰਤਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ - ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ। ਬੱਚਿਓ ! ਨਾਗਪੁਰ , ਮਹਾਰਾਸਟਰ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਦੀਆਂ ਦੀ ਰੁੱਤ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸਾਫ ਸੁਥਰੇ , ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਗ੍ਰੀਨੈਸਟ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬੱਚਿਓ ! ਨਾਗਪੁਰ ਤੋਂ ਪੰਜਾਹ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਰਾਮਟੇਕ ਮੰਦਿਰ ਦੇਖਣਯੋਗ ਖਾਸ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਇਹ ਸਥਾਨ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਅਤੇ ਮਨਮੋਹਕ ਹੈ। ਨਾਗਪੁਰ ਵਿਖੇ " ਦੀਕਸ਼ਾ - ਭੂਮੀ " ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਹੀ 14 ਅਕਤੂਬਰ 1956 ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਰਤਨ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਡਾਕਟਰ ਭੀਮ ਰਾਓ ਅੰਬੇਦਕਰ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕਾਂ ਸਮੇਤ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਅਪਣਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਸਾਂਚੀ ਸਤੂਪ (ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼) ਜਿਹੀ ਦਿੱਖ ਵਾਲੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਤੇ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ ਇਮਾਰਤ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਸਤੂਪ ਏਸੀਆ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਤੂਪ ਹੈ। ਬੱਚਿਓ ! ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਵੀ ਨਾਗਪੁਰ ਜਾਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇ , ਤੁਸੀਂ ਡ੍ਰੈਗਨ ਪੈਲੇਸ ਦੇਖਣ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਣਾ। ਇਹ ਇੱਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਤੇ ਦੇਖਣਯੋਗ ਮੰਦਰ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਭਗਵਾਨ ਬੁੱਧ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਮੂਰਤੀ ਸਥਾਪਿਤ ਹੈ। ਡ੍ਰੈਗਨ ਪੈਲੇਸ ਨੂੰ " ਲੋਟਸ ਟੈਂਪਲ " ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਨਾਗਪੁਰ ਵਿਖੇ ਰਮਨ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ , ਕਸਤੂਰ ਚੰਦ ਪਾਰਕ , ਲਤਾ ਮੰਗੇਸ਼ਕਰ ਸੰਗੀਤ ਮਿਊਜੀਅਮ , ਖੇਕਰਾਨਾਲਾ ਤੇ ਨਾਵੇਗਾਂਵ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹ , ਸੀਤਾ ਬਰਡੀ ਕਿਲ੍ਹਾ , ਅੰਬਾਝਰੀ ਤੇ ਤੀਲਨਕਾਡੀ ਝੀਲ , ਭਗਵਾਨ ਵੈਂਕਟੇਸ਼ਵਰ ਬਾਲਾ ਜੀ ਮੰਦਿਰ ਆਦਿ ਖਾਸ ਦੇਖਣਯੋਗ ਸਥਾਨ ਹਨ। ਬੱਚਿਓ !ਨਾਗਪੁਰ ਦੇ ਸੇਵਾਗ੍ਰਾਮ ਸਥਾਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਸਾਡੇ ਰਾਸਟਰ ਪਿਤਾ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ। ਇਹ ਸੇਵਾਗ੍ਰਾਮ ਆਸ਼ਰਮ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ 1933 ਈਸਵੀ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਹੀ ਸਮਾਜ ਸੇਵਾ ਦੇ ਕਾਰਜ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਦੇ ਹੋਏ ਲਗਪਗ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲ ਬਤੀਤ ਕੀਤੇ।ਪਿਆਰੇ ਬੱਚਿਓ ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸ ਦੇਈਏ ਕਿ ਨਾਗਪੁਰ ਦਾ " ਡਾਇਮੰਡ ਰੇਲਵੇ ਕ੍ਰਾਸਿੰਗ " ਅਜਿਹਾ ਸਥਾਨ ਹੈ , ਜੋ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਉੱਤਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਅਤੇ ਪੂਰਬ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਤੱਕ ਵੰਡਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਸਥਾਨ ਨੂੰ " ਜ਼ੀਰੋ ਪੁਆਇੰਟ " ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਡਾ. ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਅੰਬੇਦਕਰ ਏਅਰਪੋਰਟ ਨਾਗਪੁਰ ਵਿਖੇ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਮੁੰਬਈ ਅਤੇ ਪੁਣੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਾਗਪੁਰ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਦਾ ਤੀਜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ। ਬੱਚਿਓ ! ਨਾਗਪੁਰ ਇੱਕ ਉੱਭਰਦਾ ਹੋਇਆ ਮਾਡਰਨ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ , ਜੋ ਕਿ ਆਪਣੇ ਇਨਫਰਾਸਟਰੱਕਚਰ , ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸਟੈਚੂਜ , ਹਲਦੀਰਾਮ ਕੰਪਨੀ ਦੀ ਹੋਂਦ , ਸਿੱਖਿਆ , ਆਵਾਜਾਈ , ਸਿਹਤ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ , ਰੇਲਵੇ ਤੇ ਮੈਟਰੋ ਦੇ ਲਈ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਓ ! ਨਾਗਪੁਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਮਰਾਠੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇੱਥੇ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਤਿਉਹਾਰ ਗਣੇਸ਼ ਚਤੁਰਥੀ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸ ਦੇਈਏ ਕਿ ਨਾਗਪੁਰ ਨੂੰ " ਹਾਰਟ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ " ਅਤੇ " ਟਾਈਗਰ ਕੈਪੀਟਲ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ " ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਲਗਪਗ ਦੋ ਸੌ ਤੀਹ ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਵਿੱਚ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਬਾਗ ਜੂ , ਰੇਲ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ , ਸੈਂਟਰਲ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ , ਰੋਜ਼ ਗਾਰਡਨ , ਦਰਗਾਹ ਆਦਿ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਤੇ ਦੇਖਣਯੋਗ ਸਥਾਨ ਹਨ। ਅੰਗਰੇਜੀ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਆਰ .ਬੀ .ਆਈ . (ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ) ਦਾ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ ਨਾਗਪੁਰ ਵਿਖੇ ਹੀ ਸੀ , ਪਰ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਰਿਜਰਵ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਦਾ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ ਮੁੰਬਈ (ਮਹਾਰਾਸਟਰ) ਵਿਖੇ ਹੈ। ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਰਿਜਰਵ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਦਾ ਸੋਨਾ ਨਾਗਪੁਰ ਵਿਖੇ ਹੀ ਮਹਿਫੂਜ਼ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਗਪੁਰ ਦਾ ਇਹ ਨਾਮ ਨਾਗ ਨਦੀ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਦੀ ਨਗਰਪਾਲਿਕਾ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਦੀ ਅਤੇ ਨਾਗ ਸੱਪ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦਰਜ ਹੈ। ਬੱਚਿਓ ! ਨਾਗਪੁਰ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਲਜੀਜ ਸਵਾਦੀ ਅਤੇ ਭਾਂਤ - ਭਾਂਤ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਨ। ਸੰਤਰੇ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਪੈਦਾਵਾਰ ਲਈ ਨਾਗਪੁਰ " ਸੰਤਰੇ ਦੀ ਨਗਰੀ " ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਸਮੁੱਚੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ।

ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਣੇਸ਼ਪੁਰ
ਮੋ:9465576022

ਪੰਜਾਬੀਓ ! 'ਸਰਬੰਸ ਕੌਰ' ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਲੋੜ

ਮੌਜੂਦਾ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਸਾਡੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਵਜੂਦ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜੱਦੋ-ਜਹਿਦ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਇਕ ਦਿਲ ਨੂੰ ਧਰਵਾਸ, ਹੌਸਲਾ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਉਮੀਦ ਜਗਾਉਣ ਵਾਲੀ ਖ਼ਬਰ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਲਬੂਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਅਤੇ ਸਮਝਣ ਵਾਲਾ ਪਹਿਲਾ ਦਸਤਾਰਧਾਰੀ ਰੋਬੋਟ 'ਸਰਬੰਸ ਕੌਰ'ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜੋ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਰੋਹਜਗੀ ਜਿਲਾਂ ਜਲੰਧਰ ਵਿਖੇ ਬਾਤੌਰ ਕੰਪਿਊਟਰ ਅਧਿਆਪਕ ਵਜੋਂ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਭ ਤੋ ਪਹਿਲਾਂ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਆਏ ਸਨ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਸਰਬੰਸ' ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਿੰਗ ਭਾਸ਼ਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਇਕ ਨਵੀਂ ਪਿਰਤ ਪਾਈ ਸੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਅਤੇ ਸਮਝਣ ਵਾਲਾ ਪਹਿਲਾ ਪੰਜਾਬੀ ਰੋਬੋਟ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਇਤਿਹਾਸ ਸਿਰਜ ਦਿੱਤਾ। ਇੱਥੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਰੋਬੋਟ ਦਾ ਸਿਰਫ਼ ਸਿਰ ਹੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਹੁਣ ਚਾਰ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਸਰਬੰਸ ਕੌਰ' ਦਾ ਧੜ ਵੀ ਤਿਆਰ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

'ਸਰਬੰਸ ਕੌਰ' ਦੀਆਂ ਕੁੱਝ ਖਾਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ:

ਪਹਿਲੀ ਦਸਤਾਰਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਰੋਬੋਟ।

ਪਹਿਲਾ ਰੋਬੋਟ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਬੋਲ ਅਤੇ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ।ਅਧਿਆਪਨ ਕਿਤੇ ਵਿੱਚ ਇਕ ਸਹਿਯੋਗੀ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਰਬੰਸ ਕੌਰ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ ਉੱਪਰ ਬਤੌਰ ਗਾਈਡ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਪਰਚਾਰ ਅਤੇ ਪਸਾਰ ਲਈ ਲਾਹੇਵੰਦ ਸਿੱਧ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਡਾਟਾਬੇਸ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਪਡੇਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਮ ਗਿਆਨ, ਸਮਾਜਿਕ ਗਿਆਨ, ਹਿਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ, ਇਤਿਹਾਸ, ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨ ਵਰਗੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਾਲ ਲੈਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।ਇਸ ਰੋਬੋਟ ਵਿੱਚ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਆਮ ਵਰਤੋਂ ਦੀਆਂ ਘਰੈਲੂ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਾਪੀਆਂ ਦੇ ਕਵਰ,ਗੱਤਾ,ਬਿਜਲੀ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾ,ਖਿਡੌਣੇ ਅਤੇ ਪਲੱਗ ਆਦਿ।ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਸ ਰੋਬੋਟ ਉਪਰ ਤਕਰੀਬਨ ਢੇਡ ਲੱਖ ਦਾ ਖਰਚਾ ਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਕਾਰਜ ਪਿਛੇ ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰਾਨਾ ਕਰਨਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦੇ, ਉਥੇ ਹੀ ਇਸ ਰੋਬੋਟ ਨੂੰ ਈਜਾਦ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਨੂੰ ਵੀ ਅਹਿਮ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਰੋਬੋਟ ਨੂੰ ਅਵਾਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਰਮ-ਪਤਨੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰਨੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸ. ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਜੋ ਕਿ ਆਬਕਾਰੀ ਵਿਭਾਗ ਤੋਂ ਬਾਤੌਰ ਗਜ਼ਟਿਡ ਅਫਸਰ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗੁਰਬਚਨ ਕੌਰ ਬਾਤੌਰ ਸੈਂਟਰ ਹੈੱਡ ਟੀਚਰਦੀ ਪੋਸਟ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ ਹੋਏ ਹਨ।ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਾਵੁੱਕ ਹੋ ਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀਆ ਦੁਆਵਾਂ ਦਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ।

ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦੱਸਣ ਮੁਤਾਬਕ ਉਹ ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਰੋਬੋਟ ਨੂੰ ਹੋਰ ਬਿਹਤਰ, ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਅਤੇ ਬਣਾਉਟੀ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੈਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।ਇਸ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਉਪਰ ਹੋਰ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।'ਸਰਬੰਸ ਕੌਰ' ਨੂੰ ਤੁਰਨ-ਫਿਰਨ ਦੇ ਕਾਬਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਕ ਵੱਡੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਸਭ ਦੇ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸੰਸਥਾ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਇਸ ਪਹਿਲੇ ਦਸਤਾਰਧਾਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਰੋਬੋਟ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਬਿਹਤਰੀਨ ਰੋਬੋਟ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਮਾਰ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਜਾਰੀ ਰੱਖ ਸਕਣ।

ਸਰਕਾਰਾਂ ਜਾਂ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਵਰਗ ਅਕਸਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸੁਣੀਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਵੀਂ ਪੀੜੀ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਭੱਜ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁੰਨ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਘਾਟ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ , ਸੋ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਰੋਕਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਨੂੰ ਅਥਾਹ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇਣੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਪਸਾਰ ਲਈ ਹੋਰ ਨਿਠ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਣ।ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ 'ਸਰਬੰਸ ਕੌਰ' ਨੂੰ ਸਭ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਮਿਲੇਗਾ .ਆਮੀਨ !

*ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕ: ਗਣੇਸ਼ਪੁਰ ਭਾਰਟਾ,ਜ਼ਿਲ੍ਹਾਂ- ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ

ਆਪਣਾ ਤਨਾਵ ਅਤੇ ਗੁੱਸਾ ਦੂਸਰਿਆਂ ਤੇ ਨਾ ਕੱਢੋ

ਹਰਕੀਰਤ ਕੌਰ
9779118066

ਅੱਜ ਦੀ ਭੱਜਦੌੜ ਵਾਲੀ ਜਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਹਰ ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਅਤੇ ਤਨਾਵ ਵਿੱਚ ਘਿਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ । ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਘਰੇਲੂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਉਹ ਤਾਂ ਦੁਖੀ ਹੈ ਹੀ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਜਿਸ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਬਤੀਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਚਿੰਤਾ ਦੇ ਦਰਿਆ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਖਿੜਿਆ ਹੋਇਆ ਚਿਹਰਾ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਤੇ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਬੋਝ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤਨਾਅ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਾਰਣ ਬਾਹਰਮੁੱਖੀ ਲੋੜਾਂ ਤੇ ਬੇਲੋੜੀਆਂ ਇਛਾਵਾਂ ਹਨ । ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਕਲੇਸ਼, ਬੇਰੁਖੇ ਸੁਭਾਅ ਸਭ ਦਾ ਕਾਰਣ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਦੇਖਦੀ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਤਨਾਵ ਦੂਸਰਿਆਂ ਤੇ ਕੱਢਦੇ ਹਾਂ।ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਇਨਸਾਨ ਉੱਪਰ ਗੁੱਸਾ ਹੋ ਕੇ, ਭੜਕ ਕੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ਾਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਦਹਾਰਣ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਅਕਸਰ ਕੰਮ ਦੇ ਬੋਝ ਜਾਂ ਕੰਮ ਤੋਂ ਥੱਕੇ ਹੋਏ ਇਨਸਾਨ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਖਿਝਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਮੁੱਦਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਕਿ ਬਹੁਤ ਗਲਤ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਜਿੰਦਗੀ ਹੈ ਤਾਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਸਾਡੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਜਾਂ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉੱਪਰ ਨਹੀਂ ਥੋਪ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਡਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਯਤਨ ਇਹੀ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬੇਲੋੜੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ ਕਰੀਏ।

ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਆਈ ਵੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਵਾਜਿਬ ਹੱਲ ਕੱਢਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਜਾਵੇ ਨਾ ਕਿ ਗੁੱਸੇ ਅਤੇ ਬੇਰੁਖੇ ਸੁਭਾਅ ਰਾਹੀ ਆਪਣੀ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਸਿਰ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਰੁੱਤਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਸੰਤ

ਸਚਿਨ ਕੌਸ਼ਲ (ਐਸ.ਐਲ.ਏ.)
94172-71955

ਬਸੰਤ ਪੰਚਮੀ ਜਾਂ ਸ੍ਰੀ ਪੰਚਮੀ ਇੱਕ ਹਿੰਦੂ ਤਿਉਹਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਦਿਨ ਵਿੱਦਿਆ ਦੀ ਦੇਵੀ ਸਰਸਵਤੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪੂਰਬੀ ਭਾਰਤ, ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼, ਨੇਪਾਲ ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਬੜੀ ਧੂੰਮਧਾਮ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਿਨ ਪੀਲੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਸੰਤ ਪੰਚਮੀ ਨੂੰ ਰਿਸ਼ੀ ਪੰਚਮੀ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਪੁਰਾਣਾਂ-ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਸਦਾ ਵਿਵਰਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਰਤ ਤੇ ਨੇਪਾਲ ਵਿੱਚ ਪੂਰੇ ਸਾਲ ਨੂੰ ਛੇ ਮੌਸਮਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ, ਗਰਮੀ ਰੁੱਤ, ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ, ਪੱਤਝੜ ਰੁੱਤ, ਹੇਮੰਤ ਰੁੱਤ ਅਤੇ ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਸਭ ਰੁੱਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਨੂੰ ਰੁੱਤਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਫੁੱਲਾਂ ਤੇ ਬਹਾਰ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰੋਂ ਦੇ ਫੁੱਲ ਖਿਲੇ ਹੋਏ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸੋਨਾ ਚਮਕ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਜੌਂ ਤੋਂ ਕਣਕ ਦੀਆਂ ਬੱਲੀਆਂ ਖਿਲਣ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹਨ; ਅੰਬਾਂ ਦੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਉੱਪਰ ਬੂਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਰੰਗ ਬਿਰੰਗੀਆਂ ਤਿਤਲੀਆਂ ਮੰਡਰਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਭੌਰੇ ਫਰਫਰਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਮਾਘ ਮਹੀਨਾ ਪੂਰਾ ਹੀ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਮਾਘ ਦੀ ਸ਼ੁਕਲ ਪੰਚਮੀ ਦਾ ਪਰਵ ਭਾਰਤ ਜਨਜੀਵਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪੱਖੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਨ ਕਾਲ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸਨੂੰ ਗਿਆਨ ਤੇ ਕਲਾ ਦੀ ਦੇਵੀ ਮਾਂ ਸਰਸਵਤੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗਿਆਨਵਾਨ ਲੋਕ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਇਸ ਦਿਨ ਮਾਂ ਸ਼ਾਰਦੇ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਕੇ ਹੋਰ ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੋਣ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਲਾਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਕਹਿਣਾ ਕੀ ਜਿਹੜਾ ਮਹੱਤਵ ਸੈਨਿਕਾਂ ਲਈ ਵਿਜੈ ਦਸਵੀਂ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗਿਆਨਵਾਨ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਉਹੀ ਮਹੱਤਵ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਲਈ ਬਸੰਤ ਪੰਚਮੀ ਦਾ ਹੈ ਚਾਹੇ ਉਹ ਕਵੀ ਹੋਵੇ ਜਾ ਲੇਖਕ, ਗਾਇਕ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਵਾਦਕ, ਨਾਟਕਕਾਰ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਰਿੱਤਕਾਰ ਇਹ ਸਭ ਲੋਕ ਇਸ ਦਿਨ ਦਾ ਆਰੰਭ ਆਪਣੇ ਉਪਕਰਣਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਅਤੇ ਮਾਂ ਸਰਸਵਤੀ ਦੀ ਵੇਦਨਾ ਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ : ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ਭਗਵਾਨ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਭਗਵਾਨ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਜੂਨੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਕਮੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਆਂ ਤੇ ਸਨਾਟਾ ਅਤੇ ਉਦਾਸੀ ਪੱਸਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤਦ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਆਪਣੇ ਕੁਮੰਡਲ ਦਾ ਜਲ ਆਪਣੀ ਹਥੇਲੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਸੰਕਲਪ ਕਰਕੇ ਛਿੜਕ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਸ੍ਰੀ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ ਵੇਦਨਾ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਦੀ ਵੰਦਨਾ ਸੁਣਕੇ ਭਗਵਾਨ ਵਿਸ਼ਣੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਜਾਣ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਵਿਸ਼ਣੂੰ ਨੇ ਆਦਿ ਸ਼ਕਤੀ ਦੁਰਗਾ ਮਾਤਾ ਦਾ ਅਵਾਹਨ ਕੀਤਾ। ਵਿਸ਼ਣੂੰ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਅਵਾਹਨ ਕਰਨ ਤੇ ਭਗਵਤੀ ਦੁਰਗਾ ਉਥੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਤਦ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਕਟ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ।

ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਤੇ ਵਿਸ਼ਣੂੰ ਜੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨੀ ਸਮੇਂ ਆਦਿ ਸ਼ਕਤੀ ਦੁਰਗਾ ਮਾਤਾ ਦੇ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਸਫੈਦ ਰੰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਭਾਰੀ ਤੇਜ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਜੋ ਇੱਕ ਦਿਵਿਆ ਨਾਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਿਆ। ਇਹ ਰੂਪ ਇੱਕ ਚਤਰਭੁਜੀ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਸੀ ਜਿਸਦੇ ਇੱਥ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਵੀਣਾ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਵਰਮੁਦਰਾ ਸੀ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਦੋਨੋਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਤਾਬ ਤੇ ਮਾਲਾ ਸੀ। ਆਦਿ ਸ਼ਕਤੀ ਸ੍ਰੀ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਤੇਜ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਉਸ ਦੇਵੀ ਨੇ ਵੀਣਾ ਦਾ ਮਧੁਰ ਨਾਦ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਬਾਣੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਜਲ ਧਾਰਾ ਤੋਂ ਕੋਲਾਹਟ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਹਵਾ ਦੇ ਚੱਲਣ ਨਾਲ ਸਰਸਰਾਹਟ ਹੋਣ ਲੱਗੀ। ਤਦ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਰਸ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਬਾਣੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦੇਵੀ ਸਰਸਵਤੀ ਕਿਹਾ।

ਸਰਸਵਤੀ ਨੂੰ ਭਾਗਏਸ਼ਵਰੀ ਭਗਵਤੀ ਸ਼ਾਰਦਾ ਵੀਣਾਵਾਦਨੀ ਤੇ ਬਾਹਾਦੇਵੀ ਸਹਿਤ ਅਨੇਕ ਨਾਮਾਂ ਨਾਲ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿੱਦਿਆ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਪ੍ਰਦਾਤਾ ਤੋਂ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਦੇਵੀ ਵੀ ਹੈ। ਬਸੰਤ ਪੰਚਮੀ ਦੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਉਤਸਵ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬਸੰਤ ਪੰਚਮੀ ਦੇ ਦਿਨ ਹੌਲਿਕਾ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਕੜੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਗਲੇ 40 ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਹੌਲੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹੌਲਿਕਾ ਦਹਿਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਵੀ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਛੇ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਾਗ ਹੈ ਬਸੰਤ ਰਾਗ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਬਸੰਤ ਪੰਚਮੀ ਦੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਸੰਤ ਰਾਗ ਦਾ ਗਾਇਣ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਵੈਸਾਖੀ ਦੇ ਦਿਨ 13 ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੱਕ ਚੱਲਦਾ ਹੈ। ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਦਿਨ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਭਾਰਤੀ ਜੋਤਿਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਬਸੰਤ ਪੰਚਮੀ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਭ ਦਿਨ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਗ੍ਰਹਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਜਾਂ ਵਿਆਹ ਆਦਿ ਸ਼ੁੱਭ ਕੰਮ ਲਈ ਨਵੇਂ ਉਦਯੋਗ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਜਾਂ ਵਿੱਦਿਆ ਆਰੰਭ ਲਈ ਇਸ ਦਿਨ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਭ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਤਿਉਹਾਰ ਮਿੱਠੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਧੂਰਾ ਹੈ। ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਕੀ-ਕੀ ਮਿੱਠੇ ਪਕਵਾਨ ਇਸ ਦਿਨ ਬਣਦੇ ਹਨ।

ਬੰਗਾਲ : ਮਾਂ ਸਰਸਵਤੀ ਨੂੰ ਬੂੰਦੀ ਦੇ ਲੱਡੂ ਤੇ ਮਿੱਠੇ ਚਾਵਲ ਚੜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਬਿਹਾਰ : ਮਾਲ ਪੂੜੇ ਬੂੰਦੀ ਮਾਂ ਸਰਸਵਤੀ ਨੂੰ ਅਰਪਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ : ਇੱਥੇ ਭਗਵਾਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕੇਸਰੀਆ ਚਾਵਲ ਚੜ੍ਹਾਵਖੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ : ਮਿੱਠੇ ਚਾਵਲ, ਮੱਕੀ ਦੀ ਰੋਟੀ, ਸਰੋਂ ਦਾ ਸਾਗ ਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਤੰਗਬਾਜੀ ਦਾ ਬਸੰਤ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਿੱਧਾ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਪਰ ਪਤੰਗ ਉਡਾਉਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਚੀਨ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਤੇ ਫਿਰ ਕੋਰੀਆ ਤੇ ਜਪਾਨ ਦੇ ਰਸਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਭਾਰਤ ਪਹੁੰਚਾ। ਜੋ ਅੱਜ ਕੱਲ ਚੀਨੀ ਡੋਰ ਨਾਲ ਪਤੰਗ ਉਡਾਉਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਚੱਲ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਦੁਰਘਟਨਾਵਾਂ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਪੰਛੀਆਂ ਹਲਈ ਖਤਰਨਾਕ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਚਲਣ ਰੋਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸ.ਸ.ਸ.ਸ. ਮੁੰਡੇ (ਧਨੌਲਾ)
ਜਿਲ੍ਹਾ ਬਰਨਾਲਾ,

ਤਰਜ਼-ਏ-ਜ਼ਿੰਦਗੀ

ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਦਨ
95696-56510

ਪਿਆਰ ਦੀ ਇੱਕ ਚੰਗਿਆੜੀ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਰੂਹ ਵਿੱਚ ਚਾਨਣ ਖਲੇਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਰੂਹ ਰੌਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਦੀ ਇੱਕ ਤੱਕਣੀ ਸਾਡੇ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਜਜ਼ਬੇ ਜਗਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਤੋਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਚਿਣਗ ਭਖਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਇੱਕ ਦੁਰਬਲ ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਇਨਸਾਨ ਵੀ ਪਿਆਰ ਦੀ ਰਾਹ ਵੇਖ ਕੇ ਜੀਵਨ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੈਅ ਕਰਨ ਤੁਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਭਰਿਆ ਇੱਕ ਦਿਲ, ਜਦ ਤੁਹਾਡੀ ਉਡੀਕ 'ਚ ਸਹਿਕ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੜੇ ਹੀ ਅਹਿਮ ਤੇ ਖ਼ਾਸ ਸਮਝਣ ਲੱਗਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਬਿਨਾਂ ਦੇਖਿਆਂ ਭਾਲਿਆਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੋ ਕੇ ਕਿਸੇ ਅਣਦੇਖੀ ਧਰਤ ਵੱਲ ਉੱਠ ਤੁਰਦੇ ਹੋ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪੈਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਸ ਚੁੰਬਕ ਸ਼ਕਤੀ ਵੱਲ ਖਿੱਚੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਵਰੋਸਾਇਆ ਇਨਸਾਨ ਕਦੇ ਇਕੱਲਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇਕੱਲਤਾ ਪਿਆਰੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ, ਇਕੱਲਤਾ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਆਨੰਦ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਇਕੱਲਤਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮੀ ਇਕਸੁਰ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰੇਮਿਕਾ ਨਾਲ ਗੱਲ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਦੋ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਪਣੀ ਪਿਆਰ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਸਾਰੀਆਂ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ 'ਚ ਰੰਗ ਭਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਨਿਗਾਹਾਂ ਨਾਲ ਹੁਸੀਨ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਸੇ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਸਵਰਗ ਉਸਾਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਮੁਸ਼ਕਲ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਪਿਆਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਹੈ ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਪਿਆਰ ਜੇ ਮਿਲ ਵੀ ਪਏ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਅਕਸਰ ਨਾਕਾਮਯਾਬ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ। ਇਹੀ ਅੱਜ ਦੇ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਕਾਰਨ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਤੇ ਦੁੱਖ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਕਈ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰੇਮਿਕਾ ਤੋਂ ਪਿਆਰ ਦੀ ਲੋਚਾ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮੰਗਣ ਲੱਗਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਹੋਰ ਮੰਗਣ ਦੀ ਭੁੱਖ ਇਸ ਸਦੀਵੀ ਪਿਆਰ 'ਚ ਤਰੇੜਾਂ ਲਿਆ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਹੀ ਧਰਤੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਪਿਆਰ ਰੂਪੀ ਮਹਿਲ ਉਸਾਰੇ ਸਨ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੜੀ ਰੁੱਖੀ ਤੇ ਉਦਾਸ ਲੱਗਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਨਸਾਨ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਬਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਸਵਰਗ ਹੀ ਬਣੀ ਰਹੇ, ਪਰ ਅਫ਼ਸੋਸ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਸਵਰਗ ਨੂੰ ਸਵਰਗ ਬਣਿਆਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੰਦੇ, ਸਗੋਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਆਪਣੀਆਂ ਭੁੱਖਾਂ-ਤੰਗੀਆਂ, ਰੋਸੇ, ਈਰਖਾ ਤੇ ਸਾੜੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਦੇ ਮਹਿਲ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋ।

ਇਨਸਾਨ ਤੇ ਪੰਛੀਆਂ 'ਚ ਮੁੱਖ ਫ਼ਰਕ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਛੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਭਰੀਆਂ ਰਾਗਣੀਆਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮਿੱਠੇ ਗੀਤ ਗਾ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸੁੰਨਤਾ ਤੇ ਇਕੱਲਤਾ ਨੂੰ ਭਰਨ 'ਚ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਬੋਲਾਂ ਨਾਲ ਦੂਜੇ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਛਾਤੀ 'ਚ ਛੇਕ ਕਰਨ ਤਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਹੀ ਪੰਛੀਆਂ ਤੇ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਹੋਂਦ ਵੱਖਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਲੋਭੀ ਇਨਸਾਨ ਭਰਾ ਬਣ ਕੇ ਵੀ ਭਰਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ, ਸਗੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਗਿਲੇ-ਸ਼ਿਕਵਿਆਂ ਨਾਲ ਦੂਜੇ ਦੀ ਝੋਲੀ ਭਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇੰਜ ਪਿਆਰ 'ਚ ਪੈਂਦੀਆਂ ਤਰੇੜਾਂ, ਸਾਡੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਘਾਟਾਂ ਤੇ ਨਿਗੂਣੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਤਕ ਰਹਿਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀਆਂ। ਸਗੋਂ ਉਹ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਨਫ਼ਰਤ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਨਫ਼ਰਤ ਦਾ ਕਾਲਾ ਧੂੰਆਂ ਪੂਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ 'ਤੇ ਛਾ ਕੇ ਸਭ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਧੂੰਏਂ ਵਰਗੀਆਂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਇਸ ਕੌੜੇ ਧੂੰਏਂ ਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਪਿਆਰ-ਸੁਨੇਹੇ ਵੀ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਮਿੱਠੀਆਂ ਮੁਸਕਾਨਾਂ ਵੀ।

ਜਿਸ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ ਭਰੇ ਦਿਲਾਂ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਘਰ ਵੀ ਸਵਰਗ ਬਣਿਆ ਰਹੇਗਾ ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵੀ ਭਰੀ-ਭਰੀ ਰੰਗੀਨ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਘਰ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਕੋਨਾ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ਸਗੋਂ ਮਾਂ ਦਾ ਮੋਹ ਤੇ ਪਿਆਰ ਅਜਿਹੇ ਘਰ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਹਿੱਲਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਕਈ ਵਾਰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਗ਼ਲਤੀ ਕਾਰਨ ਉਸ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦਾਂ ਵੀ ਹਿੱਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਉਸਾਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਕਈ ਵਾਰ ਅਸੰਭਵ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਇਹ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਸਵਰਗ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕਾਹਲ ਵਿੱਚ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮਹਿਲ ਉਸਾਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਿਆਰ-ਮਹਿਲ ਉਸਾਰ ਲਵੋ, ਜੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਮਹਿਲ ਉਸਰ ਗਏ, ਫਿਰ ਇਸ ਧਰਤੀ ਦੇ ਮਹਿਲ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਭ ਸੁੱਖ-ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇ ਕੇ ਤੁਹਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤੀ ਬਖ਼ਸ਼ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਤੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ ਇਨਸਾਨ ਭਲਾ ਪਿਆਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਵੇਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਅਸਲੀ ਰਾਜ਼ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਪੱਕੀ ਤੇ ਪੀਢੀ ਸਾਂਝ ਪਾਈ ਰੱਖੋ ਤੇ ਫਿਰ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸੁਰੀਲੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਤੇ ਮਧੁਰ ਰਾਗਣੀਆਂ ਸਦਾ ਤੁਹਾਡੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਗੂੰਜਦੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰੋਗੇ।

ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਦਰਦੀ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਘਾਟਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਰਸਮਨ ਕਹੀ ਹੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਪੰਜ ਕਲਮਕਾਰਾਂ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਪੰਜੇ ਹੀ ਪੱਕੀ ਉਮਰ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਦੇ ਅੱਗੜ-ਪਿੱਛੜ ਤੁਰ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਉਦਾਸ ਹੋ ਜਾਣਾ ਕੁਦਰਤੀ ਹੈ। ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖ਼ਾਮੋਸ਼ ਨੇ ਗੌਲਣਜੋਗ ਨਾਵਲ ਲਿਖੇ। ਸੁਰਜੀਤ ਹਾਂਸ ਦੀ ਬੌਧਿਕਤਾ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਹਰ ਕੋਈ ਮੰਨਦਾ ਸੀ। ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਔਖੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਕਮਾਲ ਨਾਲ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ ਸਰਲ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਆਮ ਪਾਠਕ ਦੇ ਸਮਝ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਇਹ ਸਮਰੱਥਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ। ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਟਿਵਾਣਾ ਅਤੇ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਦੱਸਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ ਦੇ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਇਕ ਘਟਨਾ ਕੁਝ ਸਾਹਿਤਕ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਚੇਤੇ ਵਿਚ ਸੱਜਰੀ ਹੋ ਗਈ। ਟਿਵਾਣਾ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, "ਬਾਈ, ਤੇਰੀ ਉਮਰ ਕਿੰਨੀ ਹੋ ਗਈ?" ਕੰਵਲ ਕਹਿੰਦਾ, "ਦਲੀਪ ਕੁਰੇ, ਤੈਥੋਂ ਮਗਰੋਂ ਮਰੂੰ!" ਟਿਵਾਣਾ ਹੱਸ ਕੇ ਕਹਿੰਦੀ, "ਇਹ ਕੌਲ ਨਿਭਾ ਕੇ ਦਿਖਾਈਂ!" ਤੇ ਕੰਵਲ ਸੱਚੀਂਉਂ ਹੀ ਇਹ ਕੌਲ ਨਿਭਾ ਗਿਆ। ਸਗੋਂ ਉਹ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਆਪਣਾ ਕੌਲ ਨਿਭਾਉਣ ਖ਼ਾਤਰ ਟਿਵਾਣਾ ਦਾ ਜਾਣਾ ਹੀ ਉਡੀਕਦਾ ਹੋਵੇ, ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਉਹਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰ ਗਿਆ।

27 ਜੂਨ 2019 ਨੂੰ ਜਨਮਿਆ ਕੰਵਲ ਸਦੀ ਪੂਰੀ ਕਰ ਕੇ ਇਕੋਤਰ ਸੌਵੇਂ ਸਾਲ ਵਿਚ ਸੀ। ਪਰ ਵਧੀਆ ਗੱਲ ਇਹ ਰਹੀ ਕਿ ਬੁਢਾਪੇ ਦੇ ਵਰ੍ਹੇ ਵੀ ਉਹਨੇ ਕੋਈ ਮੰਜੀ ਮੱਲ ਕੇ ਮੌਤ ਉਡੀਕਦਿਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲੰਘਾਏ। ਅੰਤ ਤੱਕ ਸੁਰਤ ਟਿਕਾਣੇ, ਹੱਡ-ਗੋਡੇ ਸਿੱਧੇ, ਅੱਖ-ਕੰਨ ਕਾਇਮ! ਲਉ, ਉਹਦੀ ਸਿਹਤ ਤੇ ਹਿੰਮਤ ਦੀ ਇਕ ਗੱਲ ਸੁਣ ਲਵੋ। ਕੋਈ ਬਹੁਤੀ ਪੁਰਾਣੀ ਨਹੀਂ, ਪੰਜ ਕੁ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਵਸਦੇ ਸਾਡੇ ਸਾਂਝੇ ਮਿੱਤਰ ਚੰਨੀ ਨੂੰ, ਜੋ ਕੰਵਲ ਤੋਂ ਦਸ ਸਾਲ ਛੋਟਾ ਸੀ, ਭੁੱਲਣ-ਰੋਗ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਬਾਹਰ ਤੇ ਬਾਹਰਲਿਆਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲਿਆ, ਫੇਰ ਘਰ ਤੇ ਘਰਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਮੈਂ ਕੰਵਲ ਨੂੰ ਫ਼ੋਨ 'ਤੇ ਉਹਦੀ ਹਾਲਤ ਦੱਸ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹਦਾ ਚੇਤਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਵਾਰ ਮਿਲ ਜਾਉ, ਅਜੇ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਵੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਦਿਨ ਕਾਰ 'ਤੇ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲ਼ੇ ਕਿਸੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਵਿਹਲ ਹੋਈ। ਪਰ ਤੀਜੇ ਹੀ ਦਿਨ ਚੰਨੀ ਦੇ ਘਰੋਂ ਫ਼ੋਨ ਆ ਗਿਆ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਢੁੱਡੀਕੇ ਤੋਂ ਬਸਾਂ ਫੜਦੇ ਦਿੱਲੀ ਬਾਈਪਾਸ ਉੱਤਰ ਕੇ ਰਿਕਸ਼ਾ ਲੈ ਆ ਪਧਾਰੇ ਸਨ।

ਕੰਵਲ ਦੀ ਕਲਮ ਵਿਚ ਬੜੀ ਬਰਕਤ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਕਹਾਣੀਆਂ-ਨਾਵਲ ਤਾਂ ਲਿਖੇ ਹੀ, ਕਵਿਤਾ ਵੀ ਲਿਖੀ, ਕਲਮੀ ਚਿੱਤਰ ਵੀ ਲਿਖੇ ਤੇ ਸਮਾਜਕ-ਰਾਜਨੀਤਕ ਲੇਖ ਵੀ ਲਿਖੇ। ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜ਼ਰੂਰ ਉਹਦੀ ਉਮਰ ਜਿੰਨੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਤੇ ਉਹਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨੇ, ਉਹਦੇ ਨਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਸਿੱਧ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਜਸ ਦੁਆ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਪਾਠਕ-ਪਿਆਰਾ ਜਸ-ਵੰਤ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਧੜਾਧੜ ਲਿਖਦਾ ਰਿਹਾ, ਪਾਠਕ ਤੇਹ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਰੀਤ ਦੇ ਉਲਟ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਉਹਦੇ ਮਗਰ-ਮਗਰ ਖ਼ਰੜੇ ਮੰਗਦੇ ਫਿਰਦੇ ਰਹੇ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਤਰਲੇ ਕਰਦੇ, ਜੇ ਨਵੀਂ ਕਿਤਾਬ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ, ਕਿਸੇ ਪੁਰਾਣੀ ਨੂੰ ਛਾਪਣ ਦੀ ਹੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦਿਉ! ਉਹਦੀ ਇਕ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਉਹਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਛਾਪਦੇ ਰਹੇ। ਮੈਂ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, "ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਕਿਤਾਬ ਤਿੰਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਹੀ ਵਿਕੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।" ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਹਦਾ ਕੋਈ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਵੱਧ ਰਾਇਲਟੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਛਾਪ ਲਵੇ!

ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਲੇਖਕ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਕਈ ਦਹਾਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਰਾਇਲਟੀ ਦਾ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਇਕੋ-ਇਕ ਲੇਖਕ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਜਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਦੂਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਮਗਰੋਂ ਝਗੜਦੇ ਫਿਰਨ ਨਾਲੋਂ ਰਾਇਲਟੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰਖਵਾ ਲੈਣੀ ਠੀਕ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹਨੇ ਸਵੈਜੀਵਨੀ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਛਪੀ ਆਪਣੀ ਤੇ ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਗਿੱਲ ਦੀ ਕਥਾ 'ਪੁੰਨਿਆ ਦਾ ਚਾਨਣ' ਲਿਖੀ, ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਨੇ ਸੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਗਿਣ ਕੇ ਕੰਵਲ ਦੇ ਮੇਜ਼ ਉੱਤੇ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਖਰੜਾ ਚੁੱਕ ਲਿਆ। ਰਾਇਲਟੀ ਦੇ ਪਰਤਾਪ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹਨੇ ਦੁਨੀਆ ਗਾਹ ਮਾਰੀ। ਇਕ ਇਕ ਦੇਸ ਵਿਚ ਕਿੰਨੇ ਕਿੰਨੇ ਵਾਰ ਗਿਆ। ਟਿਕਟ ਰਾਇਲਟੀ ਵਿਚੋਂ ਤੇ ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਉਹਦੀ ਮਹਿਮਾਨਨਿਵਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਰਸਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਗਿਣਤੀ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਉਹਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ ਲਈ 'ਬਾਵਾ ਬਲਵੰਤ ਇਨਾਮ' ਤੇ 'ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਨੀ ਇਨਾਮ' ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ ਜੋ ਬਾਕਾਇਦਗੀ ਨਾਲ ਹਰ ਸਾਲ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ। ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਗਿੱਲ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਮਗਰੋਂ ਉਹਨੇ ਲੇਖਿਕਾਵਾਂ ਵਾਸਤੇ ਉਹਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਉਹਨੂੰ ਮਾਣਾਂ-ਸਨਮਾਨਾਂ ਦਾ ਘਾਟਾ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਅਣਗਿਣਤ ਸਾਹਿਤਕ ਸਭਾਵਾਂ ਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਸਨਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਭਾਰਤੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 'ਸਾਹਿਤ ਰਤਨ' ਸਮੇਤ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਭ ਛੋਟੇ-ਵੱਡੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮਾਣ-ਸਨਮਾਨ ਉਹਦੀ ਝੋਲ਼ੀ ਪਏ। ਸਤਾਰਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਕੱਚੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਮਲਾਇਆ ਜਾ ਕੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਜਾਗੇ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਦੇਸ ਮੁੜਿਆ ਤਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰ ਲਈ। ਅਕਾਲੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਬੂਲਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਇਕ-ਧਰਮੀ ਮਾਹੌਲ ਉਹਨੂੰ ਵਾਰਾ ਨਾ ਖਾਧਾ ਤੇ ਉਹ ਲੰਮੀ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨਾਲ ਜਾ ਖਲੋਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਫੁੱਟ ਪਈ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਵਧੇਰੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਜਾਣ ਕੇ ਖੱਬਿਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ। ਜਦੋਂ ਖੱਬਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿੱਕਲ ਕੇ ਨਕਸਲੀਏ ਪਿੜ ਵਿਚ ਆਏ, ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਉਹਦੀ ਆਸ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਈ। ਇਨਕਲਾਬ ਰਾਜਨੀਤਕ ਕਾਰਜ-ਸੂਚੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿੱਕਲ ਹੀ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਰਸਾਤਲ ਵੱਲ ਤਿਲ੍ਹਕਦੇ ਗਏ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨੇ ਘੇਰ ਲਿਆ। ਜਦੋਂ ਖਾੜਕੂ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਾਲ਼ਾ ਰਾਜ ਲਿਆਉਣ ਲੱਗੇ, ਉਹਨੇ ਆਪਣੀ ਉਮੀਦ ਉਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਲਾ ਲਈ। ਸੁਭਾਵਿਕ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਜਿਸ ਲਹਿਰ ਨਾਲ ਜੁੜਦਾ ਰਿਹਾ, ਕਲਮ ਨੂੰ ਉਸੇ ਦੇ ਰੰਗ ਦੀ ਸਿਆਹੀ ਵਿਚ ਡੋਬ ਕੇ ਰਚਨਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਢੁੱਡੀਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਿਆਸੀ ਪੱਖੋਂ ਜਾਗਰਿਤ ਪਿੰਡ ਹੈ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ, ਗ਼ਦਰ ਪਾਰਟੀ, ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ ਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਰਟੀ ਨੂੰ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੀ ਦੇਣ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਰਹੀ। ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਨਕਸਲੀਆਂ ਤੇ ਖਾੜਕੂਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪਿੰਡ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਣਦਾ-ਸਰਦਾ ਸੀਰ ਪਾਇਆ। ਕੰਵਲ ਦਾ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਿਆਸੀ ਪੱਖੋਂ ਸਰਗਰਮ ਰਹਿਣਾ ਕੁਦਰਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਚਰਚਾ ਛਿੜਦੀ ਰਹਿਣੀ ਵੀ ਕੁਦਰਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹਦੀ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨਹੀਂ, ਜਿਧਰ ਨੂੰ ਹਵਾ ਵਗਦੀ ਹੈ, ਉਧਰੇ ਤੁਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ! ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਉਹ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਹਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਘੱਟ-ਵੱਧ ਵਾਹ ਹੈ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਵਜੋਂ ਕੰਵਲ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਾਣਦੇ। ਮੈਂ ਛੇ ਦਹਾਕੇ ਲੰਮੇ ਵਾਹ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਵਾਂ ਬਦਲਣ ਬਾਰੇ ਇਹ ਦਿਸਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਸਲ ਅਸਲੀਅਤ ਨਹੀਂ। ਇਕ ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਉਹਦੀ ਇਕੋ-ਇਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਮਨੁੱਖ-ਹਿਤ ਤੇ ਫੇਰ ਪੰਜਾਬ-ਹਿਤ ਰਹੀ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਸੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਿਰੇ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਸੀ। ਏਨਾ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਜਿੰਨੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲੋਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਿੱਘਰੇ ਹੋਏ ਸਮਾਜਕ-ਰਾਜਨੀਤਕ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਉਹਨੂੰ ਜਿਥੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਦੀ ਸਾਕਾਰਤਾ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦਾ ਮਿਰਗ-ਜਲ ਦਿੱਸਿਆ, ਉਹ ਉਧਰੇ ਹੀ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਉਹਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਵੀ 'ਪੂਰਨਮਾਸੀ' ਜਿਹੇ ਚਾਨਣੇ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਤੁਰ ਕੇ ਬਦਲਦੇ ਬਦਲਦੇ ਦੂਜਾ ਜਫ਼ਰਨਾਮਾ, ਸਿੱਖ ਜਦੋਜਹਿਦ, ਆਪਣਾ ਕੌਮੀ ਘਰ, ਪੰਜਾਬ ਤੇਰਾ ਕੀ ਬਣੂ, ਰੂੜ੍ਹ ਚਲਿਆ ਪੰਜਾਬ, ਪੰਜਾਬੀਓ! ਜੀਣਾ ਐ ਕਿ ਮਰਨਾ, ਜਿਹੇ ਹੋ ਗਏ। ਪਰ ਮਿਰਗ-ਜਲ ਤਾਂ ਤੇਹ ਬੁਝਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇਹ ਨੂੰ ਹੋਰ ਭੜਕਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕੰਵਲ ਨਾਲ ਵੀ ਇਹੋ ਹੋਈ! ਮੇਰਾ ਯਕੀਨ ਹੈ, ਜੇ ਕੋਈ ਉਹਨੂੰ ਆਖਦਾ, ਤੇਰੇ ਸੁਫ਼ਨਿਆ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਤੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਸੀਸ ਦੇ ਦੇ, ਉਹਨੇ ਇਕ ਪਲ ਵੀ ਗੁਆਏ ਬਿਨਾਂ ਆਪਣਾ ਸੀਸ ਆਪ ਕੱਟ ਕੇ ਅਗਲੇ ਦੀ ਹਥੇਲ਼ੀ ਉੱਤੇ ਰੱਖ ਦੇਣਾ ਸੀ! ਜਗਤ-ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਫ਼ਿਲਮ 'ਗੋਟਸ ਹਾਰਨ' (ਬੱਕਰੀ ਦਾ ਸਿੰਗ) ਵਿਚ ਨਾਇਕ ਸਭ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੇ ਟੁੱਟਣ ਮਗਰੋਂ ਸੁੰਨੇ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਇਕ ਪਹਾੜੀ ਦੀ ਟੀਸੀ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਖਿਝਦਾ-ਖਪਦਾ ਤੇ ਗੁੱਸੇ ਹੁੰਦਾ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਪੱਥਰ ਵਗਾਹੁੰਦਿਆਂ ਖਾਲੀ ਹਵਾ ਵਿਚ ਫੋਕੇ ਲਲਕਾਰੇ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਕੰਵਲ ਗਰਕਦੇ ਜਾਂਦੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਅਪਣੱਤ ਬਣਾਉਂਦਾ, ਮੇਰ ਜਤਾਉਂਦਾ, ਹੰਮਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਤੇ ਆਸ ਲਾਉਂਦਾ। ਪਰ ਇਹ ਸਭ ਅੱਜ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਖੋਟੇ ਸਿੱਕੇ ਸਨ ਜੋ ਚੱਲਣ ਦੀ ਥਾਂ ਵਾਪਸ ਉਹਦੀ ਝੋਲ਼ੀ ਵਿਚ ਹੀ ਆ ਡਿਗਦੇ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਬੀਜੇਪੀ ਨਾਲ ਗੰਢ-ਚਿਤਰਾਵਾ ਕਰਨ ਲਗਿਆ, ਕੰਵਲ ਨੇ ਇਕ ਲੇਖ ਵਿਚ ਇਹਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਗਿਣਾ ਕੇ ਤੋੜਾ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਝਾੜਿਆ, "ਬਾਦਲ ਸਾਹਿਬ, ਇਕ ਗੱਲ ਸੁਣ ਲਵੋ, ਇਹ ਸਮਝੌਤਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਰਨ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ!" ਮੈਂ ਬਾਦਲ ਬਾਰੇ ਉਹਦੀ ਇਹ ਅਪਣੱਤ ਤੇ ਮੇਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦੰਗ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਪਰ ਮੇਰ ਉਥੇ ਚਲਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਅਗਲਾ ਵੀ ਏਨਾ ਕੁ ਹੱਸਾਸ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਕ ਪਲ ਰੁਕ ਕੇ ਸੋਚ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਹ ਬੰਦਾ ਕਿਸ ਦਰਦ ਨਾਲ, ਕਿਸ ਦਾਈਏ ਨਾਲ ਏਨਾ ਹੰਮਾ ਦਿਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ! ਏਨਾ ਸਿਆਣਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਬਾਈ ਕੰਵਲ ਇਹ ਨਾ ਸਮਝ ਸਕਿਆ ਕਿ ਅਗਲਾ ਆਪਣਾ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇਖੇ ਕਿ ਤੇਰਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇਖੇ! ਸਮਝੌਤਾ ਹੋਏ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਚਿਤਾਰਿਆ, "ਬਾਈ, ਤੁਹਾਡਾ ਹੰਮਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਆਇਆ ਨਾ!" ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਉਦਾਸੀ ਸਿੱਲ੍ਹ ਬਣ ਕੇ ਫਿਰ ਗਈ ਤੇ ਇਕ ਬੇਮਾਲੂਮੇ ਹਉਕੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਹ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦੇ ਸਕਿਆ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਅਨੇਕ ਹਾਲਤਾਂ ਤੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ, ਸਗੋਂ ਬੇਵਫ਼ਾਈਆਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦਿਆਂ ਤੇ ਟੁੱਟੀਆਂ ਆਸਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਚਰਾਂ ਮਿਧਦਿਆਂ ਆਖ਼ਰ ਉਹ ਜਿਸ ਪੜਾਅ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ, ਉਹਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਹਦੇ ਜਿਉਂਦੇ-ਜੀਅ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਸੀ: "ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਉਹਦੇ ਬੋਲਾਂ ਤੇ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਉਲਾਂਭੇ ਹਨ, ਮਿਹਣੇ ਹਨ, ਵੈਣ ਹਨ ਤੇ ਕੀਰਨੇ ਹਨ। ਤੜਪ ਹੈ, ਝੋਰਾ ਹੈ ਤੇ ਝੁੰਜਲਾਹਟ ਹੈ। ਉਹ ਸਿਆਸੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਰਾਂ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਬੋਲ-ਕੁਬੋਲ ਬੋਲਦਾ ਉਖੜਿਆ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਛਪਵਾਉਂਦਾ ਹੈ।" ਕੰਵਲ ਔਖਾ-ਸੌਖਾ ਨੌਵੀਂ ਤਾਂ ਕਰ ਗਿਆ ਪਰ ਦਸਵੀਂ ਵਿਚ ਅਲਜਬਰੇ ਦੇ ਜਬਰ ਅੱਗੇ ਹਥਿਆਰ ਸਿੱਟ ਬੈਠਾ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹੋ ਕਸਰ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਐਮ.ਐਸ-ਸੀ. ਕਰਵਾਈ! ਸਾਹਿਤ-ਮਾਰਗ ਉੱਤੇ ਤੁਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹਨਾਂ ਨੱਬੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਉਠਾਲਣ ਦੀ ਜਾਚ ਨੂੰ ਆਪੇ ਵਿਕਸਤ ਕਰ ਕੇ ਉਹਨੇ ਚੰਗਾ ਸਾਹਿਤ ਲੱਭ ਲੱਭ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਆਖ਼ਰ ਪਿੰਡ ਤੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕ ਉਹਨੂੰ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਆਖਣ ਲੱਗ ਪਏ! ਇਸ ਲੋਕ-ਭਾਖਿਆ ਉੱਤੇ ਮੋਹਰ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਡੀ.ਲਿਟ. ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਦੋ ਵਾਰ ਪਿੰਡ ਦਾ ਸਰਪੰਚ ਬਣਿਆ। ਉਹਨੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਭਲੇ ਦੇ ਕਈ ਕੰਮ ਕੀਤੇ। ਢੁੱਡੀਕੇ ਲਾਲਾ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਦੇ ਨਾਨਕੇ ਸਨ ਤੇ ਰਿਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਨਕੀਂ ਹੀ ਜਨਮਿਆ ਸੀ। ਸਰਪੰਚ ਕੰਵਲ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਫੁਰਨਾ ਫੁਰਿਆ, ਕਿਉਂ ਨਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਲਾਹਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ! ਉਹਦੀ ਇਹ ਜੁਗਤ ਏਨੀ ਕਾਮਯਾਬ ਰਹੀ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜਿੰਦਰ ਪ੍ਰਸਾਦ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਲਾਲ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਸਤਰੀ, ਚੰਦਰ ਸ਼ੇਖਰ ਤੇ ਇੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਗੁਜਰਾਲ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਢੁੱਡੀਕੇ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਕਰਨ ਆਏ ਤੇ ਕੁਛ ਨਾ ਕੁਛ ਹੱਥ ਝਾੜ ਕੇ ਗਏ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗਵਰਨਰਾਂ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀਆਂ, ਮੰਤਰੀਆਂ ਦਾ ਤਾਂ ਗਿਣਨਾ ਹੀ ਕੀ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਸਾਰੀ ਖੇਡ ਵਿਚੋਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪੱਲੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਪਿਆ। ਕੋਈ 67-68 ਸਾਲ ਹੋਏ, ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਫੇਰ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਮਗਰੋਂ ਮਿਲਿਆ। ਉਹਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਮੈਂ 'ਪੂਰਨਮਾਸੀ' ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। 1951 ਵਿਚ ਮੈਂ ਮੋਗੇ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਕੰਵਲ ਦਾ ਇਹ ਨਾਵਲ ਨਵਾਂ ਨਵਾਂ ਛਪਿਆ ਸੀ। ਕਾਲਜ ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ਵਾਰੀ ਨਾ ਆਉਂਦੀ। ਇਹ ਸਾਡੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕੋਈ ਕਿਤਾਬ ਦੋ ਨਗ ਮੰਗਵਾਈ ਗਈ। ਦੇਖਿਆ ਵੀ ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਸਾਡੇ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਹੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਕੋਈ ਸਮਾਗਮ ਸੀ ਤੇ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਚਲਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿਚ ਕੰਵਲ ਹਾਲ ਵਿਚ ਉਸ ਬੂਹਿਉਂ ਵੜਿਆ ਜੋ ਸਟੇਜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੀ ਤੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਸੀ। ਅਚਾਨਕ ਸੇਖੋਂ ਕੁਰਸੀ ਤੋਂ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਬੜੀ ਅਪਣੱਤ ਨਾਲ ਬੋਲੇ, "ਆ ਬਈ ਜਸਵੰਤ! ਐਥੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਜਾ!" ਏਨੇ ਨੂੰ ਆਉਣ ਵਾਲ਼ਾ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਦੀ ਸਟੇਜ ਵੱਲ ਲੰਘ ਗਿਆ- ਪੱਗ ਦੀ ਥਾਂ ਪਰਨਾ ਜਿਹਾ ਲਪੇਟਿਆ ਹੋਇਆ ਤੇ ਚਾਦਰਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ। ਘੁਸਰ-ਮੁਸਰ ਹੋਈ, ਕੰਵਲ ਹੈ ਇਹੇ। 'ਪੇਮੀ ਦੇ ਨਿਆਣੇ' ਵਾਲ਼ਾ ਸੇਖੋਂ ਸਾਡੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਨਾਂ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਗਤ ਨੇ ਮੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਕੰਵਲ ਨੂੰ ਵੀ ਵੱਡਾ ਨਾਂ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਉਹ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ। ਮਿਲਿਆ ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਸਾਡੀ ਬਰਨਾਲਾ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ। ਨਵੇਂ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਬਹੁਤ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਮੋਹ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਦੋ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, "ਚਲੋ ਮੁੰਡਿਓ, ਬਾਹਰ ਖੇਤਾਂ ਵੱਲ ਚਲਦੇ ਹਾਂ।" ਕਣਕਾਂ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਇਕ ਖੂਹ ਕੋਲ ਜਾ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਉਹ ਬੋਲਿਆ, "ਬਈ, ਕੋਈ ਕੁਛ ਸੁਣਾਉ।" ਮੈਂ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਦੇਖ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲ-ਪਲੇਠੀ ਕਹਾਣੀ 'ਰਾਤਾਂ ਕਾਲੀਆਂ' ਸੁਣਾ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਉੱਤੇ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਕੰਵਲ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਕਹਾਣੀ ਤੇਰੀ ਵਧੀਆ ਹੈ ਪਰ ਏਨਾ ਸਮਾਂ ਲੰਘਾਉਣਾ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਵਾਰਾ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ। ਇਉਂ ਸਮਾਂ ਨਾਵਲ ਵਿਚ ਲੰਘਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।" ਮੇਰੇ ਪੁੱਛਣ 'ਤੇ ਉਹਨੇ ਗੁਰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਅੰਤ ਦੇ ਨੇੜਿਉਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਪਿੱਛਲਝਾਤ ਵਿਚ ਪਾ ਤੇ ਅੰਤ ਇਹੋ ਰਹਿਣ ਦੇ। ਹੁਣ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਉਹਦੇ ਦੱਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਹੈ। ਉਹਦਾ ਇਹ ਸਬਕ ਮੇਰੀ ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ-ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਿਲਣ ਦੀ ਬਾਤ ਅਜਿਹੇ ਰਾਹ ਤੁਰੀ ਕਿ ਅੰਤ ਨੂੰ ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਤਿੰਨੇ ਧੀ-ਜੁਆਈਆਂ ਦਾ ਵੀ "ਚਾਚਾ ਜੀ" ਬਣ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਸੁਮੇਲ ਵੀ ਪਿਉ ਦੀ ਰੀਸ "ਚਾਚਾ ਜੀ" ਹੀ ਆਖਦਾ ਹੈ। ਕੰਵਲ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਮਿਲੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੁਮੇਲ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ, "ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਵੱਡਾ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਵੱਡਾ ਤੁਰ ਗਿਆ, ਦਿਲ ਪੁੱਛਿਆ ਹੀ ਜਾਣੀਂਦੈ!" ਉਮਰ ਕਿੰਨੀ ਵੀ ਪੱਕੀ ਹੋਵੇ, ਬੰਦੇ ਦੇ ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਦਿਲ ਨੂੰ ਡੋਬ ਤਾਂ ਪੈਂਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਫੇਰ ਉਸ ਕਿੰਨੇ ਕੁਝ ਵੱਲ ਸੋਚ ਕੇ ਮਨ ਠਹਿਰ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਸਾਡੇ ਲਈ ਛੱਡ ਗਿਆ ਹੈ। ਯਾਦਾਂ ਦੇ ਦੀਵੇ ਜਗਦੇ ਰਹਿਣ ਤਾਂ ਪੈਰਾਂ ਅੱਗੇ ਚਾਨਣ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ!

ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਟਿਵਾਣਾ : ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਗ਼ੈਰ-ਹਾਜ਼ਰ

ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਟਿਵਾਣਾ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਚ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਚਮਚਾ ਸੀ, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਮੁਹਾਵਰੇ ਅਨੁਸਾਰ। ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ, ਡਾਕਟਰ ਮਹਿੰਦਰ ਰੰਧਾਵਾ, ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਸਭ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਬਾਜ਼ਿੱਦ ਸਨ ਕਿ ਬੀਬਾ ਦਲੀਪ ਟਿਵਾਣਾ ਵੱਡੀ ਲੇਖਕ ਬਣੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨਾ ਕਦੇ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਉਸ ਦੀ ਕਲਮ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਕਲਮ ਉਸ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲੋਂ। ਵੈਸੇ, ਉਸ ਦਾ ਜਨਮ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਦੱਸਦੀ ਹੈ, ਭੂਮੀਪਤੀ ਪਰਵਾਰ 'ਚ ਹੋਇਆ। ਨਿੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਤੋਂ ਉਹ ਪਟਿਆਲੇ ਆਪਣੀ ਭੂਆ ਜੀ ਕੋਲ ਰਹਿਣ ਲਗੀ ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੁਲਿਸ ਅਫ਼ਸਰ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਆਮ ਘਰਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਆਪਣਾ ਸਾਈਕਲ ਲੈ ਕੇ ਏਨਾ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਜਿੰਨਾ ਅੱਜ ਮਾਰੂਤੀ ਖ਼ਰੀਦਦੇ, ਟਿਵਾਣਾ ਉਦੋਂ ਕਾਰ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਿਆਰੀ ਉਸ ਦੀ ਆਈ.ਏ.ਐਸ. ਅਫ਼ਸਰ ਬਣਨ ਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਬਣੀ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਡਾਕਟਰ ਤੇ ਲੇਖਕ। "ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਸ ਪਾਸੇ ਟਰੈਪ ਹੋ ਗਈ, ਵਰਨਾ ਕਦੇ ਸੋਚਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੰਜਾਬੀ 'ਚ ਲਿਖਾਂਗੀ", ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਜਾਂ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਸੈਕਟਰੀ ਬਣ ਕੇ ਹੁਣ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂ ਵੱਧ ਉਦਾਸ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਨਾਂ ਕਮਾਉਣਾ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ, ਲੱਗਪੱਗ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜ਼ਾਂ-ਪੌਲ ਸਾਰਤਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ 'ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ' ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਗਾਂਹ ਵਧਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਆਪ ਕਰਨ ਦਾ ਉਸ ਵਿਚ ਚੋਖਾ ਦਮ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵੀ ਅਥਾਹ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ: "ਮੈਂ ਜਿਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵੀ ਜਾਂਦੀ, ਹੋਰਾਂ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਨਿਕਲ ਜਾਣਾ ਸੀ।" ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਉਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਐਮ.ਏ. 'ਚੋਂ ਫਸਟ ਰਹਿ ਕੇ, ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪੀਐਚ.ਡੀ. ਕਰ ਕੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਾਹਿਤਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਆਰੰਭਕ ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਉਹ ਕਾਫ਼ੀ ਹਿੰਮਤੀ ਤੇ ਦਲੇਰ ਔਰਤ ਹੈ। ਅੱਜ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਪਟਿਆਲਾ 'ਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਦੀ ਅਗਲੀ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹੀ ਬਣ ਜਾਵੇ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਰਤਾ ਘਟ ਗੰਭੀਰ ਟੋਨ 'ਚ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ: "ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰੀ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸ਼ੈਅ ਹੁੰਦੀ ਐ?" ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਰੱਜ ਕੇ ਤਾਰੀਫ਼ ਕੀਤੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਹਰੇਕ ਨਵੇਂ ਲੇਖਕ ਦੀ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਟਿਵਾਣਾ ਖਾਸੀ ਗੰਭੀਰ ਸਿੱਧ ਹੋਈ। ਕੁਝ ਹੀ ਅਰਸੇ 'ਚ ਉਸ ਨੇ ਦਰਜਨਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲਿਖ ਕੇ ਛਪਵਾ ਲਈਆਂ। ਕੋਈ ਪੱਚੀ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਡਾਕਟਰ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਨੇ ਇਕ ਖਰੜਾ ਭਾਪਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਫੜਾਉਂਦੇ ਕਿਹਾ: "ਇਹ ਕੁੜੀ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਲਿਖਦੀ ਐ।" ਭਾਪੇ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਤੁਰੰਤ ਸਮਝ ਲਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਿਵਾਣਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਵਲ 'ਅਗਨੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ' ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਨਾਵਲ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ, ਸਵਾਲ ਇਹ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦਾ ਛਪਣਾ ਹੀ ਸ਼ੁਭ ਸਗਨ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੁਝ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ 'ਏਹੁ ਹਮਾਰਾ ਜੀਵਣਾ' ਲਿਖਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਨਾਵਲ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਦੇ ਯੋਗ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਅਜੇ ਤਕ ਟਿਵਾਣਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ, ਹੁਣ ਉਹ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਉਦੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਕੁੜੀਆਂ ਲਿਖਦੀਆਂ ਸਨ। ਹੁਣ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਹ ਖੇਤਰ ਖਾਲੀ ਹੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਸੁਲੱਖਣੀ ਘੜੀ ਕੋਈ ਸਨੁੱਖੀ ਕੁੜੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਹਿੰਦੀ ਤੋਂ ਖਹਿੜਾ ਛੁਡਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਲ ਪਰਤਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ 'ਚ ਰਖਦਿਆਂ ਉਦੋਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਕੁੜੀ ਕਲਮ ਚੁਕਦੀ ਤਾਂ ਨਿੱਕੇ ਵੱਡੇ ਆਲੋਚਕ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਉਸ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਦੇ ਪੁਲ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੇ। ਤੌਖਲਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਈ ਹੌਸਲਾ-ਅਫ਼ਜ਼ਾਈ ਜਾਂ ਦਾਦ ਦੀ ਘਾਟ ਕਰਕੇ ਕੁੜੀ ਕਿਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਹੀ ਨਾ ਮੋੜ ਲਏ। ਅਜਿਹਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਮੋਸ਼ੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਣਾ ਸੀ। ਜੇ ਉਹ ਕੁੜੀ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਦੀ ਤਾਂ ਕਈਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਧੜਕਣ ਰੁਕ-ਰੁਕ ਜਾਂਦੀ, ਖ਼ੌਰੇ ਕਵਿਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਮੁਖ਼ਾਤਿਬ ਸੀ। ਜੇ ਕੁੜੀ ਦੇਖਣ ਬੋਲਣ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਸਭ ਪਾਸੇ ਵਾਰੇ-ਨਿਆਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਇਹ ਉਸ ਦੌਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੇ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਇਸ ਦੌਰ 'ਚ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹਨ। ਦੌਰ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਸਭ ਕੁਝ ਬਦਲ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਟਿਵਾਣਾ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਦਾਦਾ ਜੀ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਬਾਪੂ ਜੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਟੁੱਟਾ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਚੜ੍ਹਦਾ ਤਾਂ ਬੰਦੂਕ ਚੁਕ ਲੈਂਦਾ। ਜੇ ਗੁੱਸਾ ਹੱਦੋਂ ਬਾਹਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਬੰਦੂਕ ਸੁੱਟ ਦੇਂਦਾ ਤੇ ਵਿਸਕੀ ਦੀ ਬੋਤਲ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਲਗਾ ਲੈਂਦਾ। ਟਿਵਾਣਾ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਨਾਵਲਾਂ ਦਾ ਮਿਲੀਊ ਹੰਭੇ-ਹਾਰੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰੀ ਪਰਵਾਰਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਵੇਲੇ ਦੇਣ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ; ਮਰਦ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦੇ, ਮਰਨ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦੇਂਦੇ ਤੇ ਹਵਾ 'ਚ ਬੰਦੂਕ ਦੇ ਫਾਇਰ ਕਰਕੇ ਸੌਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਵਲਾਂ 'ਚ ਕੁੜੀਆਂ ਗੁੰਮਸੁੰਮ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਉਦਾਸੀ 'ਚ ਖੁੱਭ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਿਆਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਰਾਪ ਹੋ ਨਿਬੜਦਾ ਹੈ। ਟਿਵਾਣਾ ਦੇ ਪਰਵਾਰ 'ਚ ਜਿੰਨੀ ਪਦਾਰਥਕ ਬਹੁਲਤਾ ਸੀ ਉਨੇ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਾਨਸਿਕ ਕਲੇਸ਼। ਮਰਦ ਤਾਂ ਵਿਸਕੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਘੋਲ ਕੇ ਪੀ ਜਾਂਦੇ। ਔਰਤਾਂ ਇਹੀ ਜਾਣਨ ਲਈ ਬੇਤਾਬ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਕਿ ਹੁਣ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕੀ ਮੂਡ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੀ ਇੱਛਾ ਹੈ। ਉਸ ਅਮੀਰ ਘਰ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਦਾਦੀ ਇਕ "ਗਰੀਬਣੀ ਜਿਹੀ ਔਰਤ" ਸੀ। ਉਹ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਤੁਰੀ ਫਿਰਦੀ। ਦਲੀਪ ਨੂੰ ਵੀ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਤੁਰਨਾ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ। 'ਨੰਗੇ ਪੈਰ' ਤੇ 'ਤੁਰਨਾ' ਮਿਲ ਕੇ ਅਜਿਹਾ ਮੈਟਾਫ਼ਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਟਿਵਾਣਾ ਦੇ ਅਸਤਿਤਵ ਦਾ ਬਦਲ ਹੈ। ਇਹ ਮੈਟਾਫ਼ਰ ਉਸ ਦੇ ਨਾਵਲਾਂ ਦੀਆਂ ਨਾਇਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। "ਤੁਰੇ ਹੀ ਜਾ ਰਹੇ ਆਂ", ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਇਸ ਤੋਰ ਦੇ ਪਹੇ ਨਿੱਕੇ ਹਨ। ਨਾ ਸਮੇਂ ਸਥਾਨ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਹੈ, ਨਾ ਟੇਢੇ ਅਣਪਛਾਤੇ ਰਾਹਾਂ ਦੀ ਜਟਿਲਤਾ। ਟਿਵਾਣਾ ਦੀਆਂ ਨਾਇਕਾਵਾਂ ਅਣਪਛਾਤੇ ਰਾਹਾਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਚਲਦੀਆਂ। ਉਸ ਦੇ ਬਿਰਤਾਂਤ ਨੂੰ ਸਮੱਗਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੋਮਾ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਪਿਛਲੇਰੇ ਦੋ ਨਾਵਲਾਂ, 'ਹਸਤਾਖਰ' ਤੇ 'ਪੈੜਚਾਲ', ਜੋ ਇਕੋ ਨਾਵਲ ਦੇ ਦੋ ਭਾਗ ਹਨ, ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਸੰਬੰਧ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਕੈਂਪਸ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਥੇ ਨਾਇਕਾਵਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਪਾਤਰ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਤੋਂ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਜਾਂ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਤੋਂ ਕੌਫ਼ੀ ਹਾਊਸ ਤਕ ਤੁਰਦੇ, ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ, ਆਪਣੇ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਸੰਕਟਾਂ ਦੇ ਰੂਬਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਾਵਲ ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਦੇ ਭੂਖੰਡ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਪਾਤਰ ਇਕੋ ਵੱਡੇ ਪਰਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਜਾਪਦੇ ਹਨ ਜੋ ਥੋੜੇ ਬਹੁਤੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਅ ਉਸ ਦੇ ਨਾਵਲਾਂ 'ਚ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਭੂਖੰਡ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਨੰਗੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਤੋਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਸਗੋਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਿਮਰਤੀਆਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅਚੇਤ 'ਚ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਖੁਭਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਪਤਾ ਉਸ ਦੀ ਸਵੈਜੀਵਨੀ 'ਨੰਗੇ ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਸਫ਼ਰ' ਤੋਂ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਦੇ ਜ਼ਿਹਨ 'ਚ ਬੀਤ ਚੁਕੇ ਨੇ ਏਨੀ ਥਾਂ ਮੱਲ ਰੱਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਰਤਮਾਨ ਜਾਂ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਉਥੇ ਟਿਕ ਸਕਣ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜ਼ਿਹਨ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਉਹੀ ਬੀਤ ਚੁੱਕੀ 'ਮੈਂ' ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਕਠੋਰਤਾ ਨੇ ਛਿੱਜਣਾ ਚਾਹਿਆ ਹੋਵੇ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਲੱਖ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰ ਕੇ ਕੋਈ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦੇ ਧੁਰ-ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਵੱਟਾਂ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। ਹਾਂ, ਇਸ ਦੇ ਆਸਰੇ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਰਿਲਨ ਮੋਨਰੋ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਪੁੱਜ ਕੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਾ ਹੋ ਸਕੀ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਿਲਵੀਆ ਪਲਾਥ। ਆਪਣੀ ਦਾਦੀ ਬਾਰੇ ਟਿਵਾਣਾ ਇਕ ਥਾਂ ਲਿਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਦੇ ਜੀਅ ਇਵੇਂ ਝਿੜਕਦੇ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਲਾਗਣ ਤਥਣ ਹੋਵੇ - "ਉਸ ਬਹੁਤ ਅਮੀਰ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਬਹੁਤ ਗ਼ਰੀਬ ਔਰਤ ਦਾ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਉਹ ਸ਼ਾਇਦ ਆਪਣੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਗਈ?" ਟਿਵਾਣਾ ਦੀ ਮਾਂ ਜਿਵੇਂ ਘਰ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਗ਼ੈਰ-ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਨਾ ਕੋਈ ਉਸ ਦੀ ਸੁਣਦਾ ਨਾ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸੁਨਾਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੀ। ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਪਾਠ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਦੀਪ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸਦੀ ਭੂਆ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ- "ਸ਼ੁਕਰ ਐ ਆਪਣੀ ਮਾਂ 'ਤੇ ਨੀਂ ਗਈ ਕਾਲੀ ਕਲੋਟੀ 'ਤੇ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਸਲ ਈ ਬਦਲ ਜਾਣੀ ਸੀ।" ਮਾਂ ਨੇ ਇਕ ਧੀ ਬਾਅਦ ਦੂਜੀ, ਲਗਾਤਾਰ, ਪੰਜ ਧੀਆਂ ਜੰਮ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਨਵਾਂ ਜੀਅ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਘਰ ਵਿਚ ਮਾਤਮ ਛਾਅ ਜਾਂਦਾ। ਦਲੀਪ ਘਰ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਹੈ ਤੇ ਮਨਜੀਤ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ। ਛੋਟੀ ਨੂੰ ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਨਾਲ ਸ਼ਿੰਗਾਰਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਭਰੀ ਸਭਾ 'ਚ ਤਕਰੀਰ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ: "ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ, ਮੇਰੇ ਘਰ ਵਾਲੇ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਬਨਾਣ 'ਚ ਰੁੱਝ ਗਏ।" ਦਾਦਾ ਪੋਤੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦਾ ਸੰਸਾਰ ਤਿਆਗ ਗਿਆ। ਦਾਦੀ ਨਿੱਤ ਦਿਨ ਪੋਤੇ ਨੂੰ ਸਹਿਕਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਨਿੱਕੀ ਉਮਰੇ ਉਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋ ਗਿਆ। ਨਾ-ਹੋਇਆਂ ਵਰਗਾ ਤੇ ਜਾਨ ਦਾ ਰੋਗ। ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਦਿਨ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਦਾਰੂ ਪੀ ਕੇ ਫਾਇਰ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਮੁੰਡੇ 'ਚ ਨੁਕਸ ਸੀ। ਕੁੜੀ ਉਨ੍ਹੀਂ ਪੈਰੀਂ ਪਰਤ ਆਈ, ਮੁੜ ਕਦੇ ਵਾਪਸ ਨਾ ਜਾਣ ਲਈ। ਦਿਨ ਬੀਤਦੇ ਗਏ ਅਤੇ ਸਿਵਾਏ ਬਚਪਨ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਦੇ ਉਸ ਪਾਸ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਬਚਿਆ। ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਦੁਨੀਆ ਸੀ ਜਿਥੇ ਔਰਤ ਹੋਣਾ ਹੀ ਗੁਨਾਹ ਬਣ ਗਿਆ? ਆਪਣੀ ਹੋਣੀ ਦੀ ਆਪ ਸਿਰਜਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਉਸ ਨੇ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਮਹਿੰਦਰਾ ਕਾਲਜ 'ਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਐਮ.ਏ. ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਉਥੇ ਹੀ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਬੀਤ ਚੁੱਕੇ ਨਾਲ ਅਥਾਹ ਮੋਹ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਤੁਰ ਜਾਣ ਦਾ ਅਫ਼ਸੋਸ ਹੋਵੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਉਸ ਦਾ ਬਚਪਨ ਬੀਤਿਆ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਨਾਇਕਾਵਾਂ ਦਾ ਬਚਪਨ ਵੀ ਬੜਾ ਮਿੱਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਉਹ ਜਵਾਨੀ 'ਚ ਪੈਰ ਧਰਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਵਿਆਹ ਦੀ ਸ਼ਕਲ 'ਚ ਕਿਸੇ ਪਰ-ਹੋਂਦ ਨਾਲ ਹੋਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਪ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਰਦ-ਗਿਰਦ ਤੋਂ ਖ਼ਾਰਜ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਨਹੀਂ ਵੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤਾਂ ਜੋ ਕੁਝ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰ-ਹੋਂਦ ਦੀ ਸ਼ਕਲ 'ਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਕੀਚਰਾਂ ਕੀਚਰਾਂ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਬੀਤ ਚੁੱਕੇ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਮੋਹ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸ਼ਾਇਦ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਤਿੜਕੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ: "ਜਾਗੀਰਦਾਰੀ ਯੁਗ ਵਿਚ ਇਖ਼ਲਾਕੀ ਕੀਮਤਾਂ ਬੇਹਤਰ ਸਨ।" ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਯੁਗ ਹੁਣ ਨਾਲੋਂ ਕਿਵੇਂ ਬੇਹਤਰ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕੁਝ ਗਿਣੇ ਚੁਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਭੋਇੰ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਸਨ; ਨਾ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਕੁਝ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰ ਸਨ। ਦਰਅਸਲ ਟਿਵਾਣਾ ਦੇ ਭੂਤ ਨਾਲ ਮੋਹ ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਿੱਜੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲੋ ਨਾਲ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਵੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਾਵਲਾਂ ਵਿਚ ਮੋਹ ਨਾਲ ਉਸ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਅਮੀਰੀ, ਅਤੇ ਭੂਮੀਪਤੀ ਅਮੀਰੀ ਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰ, ਦੋਨਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਅਚੇਤ ਦੀ ਇਸ ਪਕੜ ਨੇ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਪਟਿਆਲਾ ਦਰਬਾਰ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਰਿਆਸਤੀ ਕਲਚਰ ਬਾਰੇ 'ਲੰਘ ਗਏ ਦਰਿਆ' ਨਾਵਲ ਲਿਖਵਾਇਆ। ਇਹ ਉਸ ਦਾ ਬੇਹਤਰੀਨ ਨਾਵਲ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ- "ਜਾਗੀਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਮਾਤ ਆਪ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚੁਣੀ। ਉਹ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਮਾਨਵੀ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਜਿਊਣ ਦਾ ਇਕ ਢੰਗ, ਇਕ 'ਵੇ ਔਫ਼ ਲਾਈਫ਼' ਹੌਲੇ ਹੌਲੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਫੇਰ ਨਾਲ ਮਿਟ ਗਿਆ।" ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਦੌਰ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਹੇਰਵਾ ਹੋਵੇ। ਦਰਅਸਲ, ਉਸ ਯੁਗ ਦਾ ਹੇਰਵਾ ਸਿਰਫ਼ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ। ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਵੇਦਨਾ ਅਜੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਯੁਗ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਯੁਗ ਦੇ ਰੁਬਰੂ ਹੋਣ ਦਾ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਜੇ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਉਦਯੋਗਿਕ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਨੁਸਾਰ ਢਾਲਣ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਅਨੁਕੂਲ ਸਾਧਣ ਦਾ ਕਸਬ ਆ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਕਸਬ ਦੀ ਘਾਟ ਕਰਕੇ ਹੀ ਵਲਾਇਤ ਰਹਿੰਦਾ ਆਮ ਪੰਜਾਬੀ ਬੰਦਾ/ਲੇਖਕ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋਫਾੜ 'ਚ ਵਿਚਰ ਰਿਹਾ ਹੈ- ਉਹ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਉਥਾਲ 'ਚ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੰਗੇ, ਬਲਾਚੌਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੁਪਨਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹਿਜ ਕੀਤੇ ਕੌਣ ਤਿਆਗਦਾ ਹੈ? ਬੀਤ ਗਿਆ ਸਮਾਂ ਸੁਪਨਾ ਹੈ ਜੋ ਹੌਲੇ ਹੌਲੇ ਧੁੰਦਲਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਜਿੰਨਾ ਧੁੰਦਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਨਾ ਵੱਧ ਖਿੱਚ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਵੇਦਨਾ ਬੀਤੇ ਦੇ ਮੋਹਾਂ 'ਚ ਹੀ ਵਧੀ-ਫੁੱਲੀ ਹੈ। ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਮਨੁੱਖ ਮੋਹ-ਮੁਕਤ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੁਹਜ ਆਮ ਕਰਕੇ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਸੁਹਜ ਹੈ।

ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਧਦੀ ਆਬਾਦੀ

ਦੇਸ਼ ਸਾਹਮਣੇ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਮੁੱਦਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਮੁੱਦਾ ਹੈ ਵਧਦੀ ਹੋਈ ਆਬਾਦੀ। ਅੱਜ ਭਾਰਤ ਦੁਨੀਆ ਭਰ 'ਚ ਜਨਸੰਖਿਆ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਦੂਸਰੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਬਹੁਤੀ ਹੈਰਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇਕਰ ਕੁਝ ਦਹਾਕਿਆਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਆ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਵੇ। ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਆਉਣਾ ਕੋਈ ਮਾਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਅੱਜ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਚਿੰਤਾ ਬਣ ਕੇ ਉੱਭਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪਿਛਲੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮੁਲਕ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ, ਜੇਕਰ ਇਹ ਅੱਜ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਗੰਭੀਰ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਇਸ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਮਸਲੇ ਨਿੱਤ ਦਿਨ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੱਛੇ ਇਕ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਨਿੱਤ ਦਿਨ ਸਰਾਹਲ ਵਾਂਗ ਵਧਦੀ ਆਬਾਦੀ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਨਾ ਪਾ ਸਕਣਾ ਹੈ। ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਸੀਲੇ ਘਟ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਆਬਾਦੀ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਵੱਧ ਵਸੀਲੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਵਧਦੀ ਹੋਈ ਆਬਾਦੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹੈਰਾਨੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਸਾਡੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੁਚੇਤ ਅਦਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਕਦੀ ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ ਹੈ। ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਪਰਿਵਾਰ ਨਿਯੋਜਿਤ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਮਲ 'ਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਯਤਨ ਵੀ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਇਹ ਯਤਨ ਅੱਧੇ-ਅਧੂਰੇ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਹਨ। 70ਵਿਆਂ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਇਕ ਵਿਵਾਦਗ੍ਰਸਤ ਆਗੂ ਸੰਜੇ ਗਾਂਧੀ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਉਤਰੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਮੁਹਿੰਮ ਤਹਿਤ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਚਿੰਤਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਸੀ। ਉਹ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਨ ਕਿ ਵਧਦੀ ਹੋਈ ਆਬਾਦੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੋਰਾ ਲਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵੱਲ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਫ਼ਸਰਸ਼ਾਹੀ ਵੱਲੋਂ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਮਲ 'ਚ ਨਾ ਲਿਆਉਣ ਕਾਰਨ ਕਈ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਏਨੀ ਆਲੋਚਨਾ ਹੋਈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਇਵਜ਼ਾਨਾ ਭੁਗਤਣਾ ਪਿਆ। ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਪਿਆਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਸਿਖ਼ਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਬਹੁਤਾ ਸਮਾਂ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਲੁਭਾਉਣ ਵਿਚ ਰੁੱਝੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਵੋਟ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਬਣ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਅਕਸਰ ਉਹ ਲੋਕ ਹਿਤ ਵਿਚ ਮਜ਼ਬੂਤ ਫ਼ੈਸਲੇ ਲੈਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੰਜੇ ਗਾਂਧੀ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਰਿਵਾਰ ਨਿਯੋਜਨ ਦੀ ਇਸ ਅਹਿਮ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਜਿਥੇ ਅਫ਼ਸਰਸ਼ਾਹੀ ਨੇ ਗ਼ਲਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਥੇ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਵੋਟ ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਧੀਨ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਕੇ ਵੀ ਪਛਾੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵੱਡੇ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂ ਦੀ ਮੁੜ ਅਜਿਹੀ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿੱਢਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾ ਪਈ, ਆਬਾਦੀ ਬੇਰੋਕ ਵਧਦੀ ਰਹੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਨੂੰ ਰੋਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਪਾਣੀ ਸਿਰੋਂ ਲੰਘਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕੁਝ ਸਰਗਰਮੀ ਦਿਖਾਉਣ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਵਤੀਰਾ ਹਾਲੇ ਵੀ ਬੇਹੱਦ ਆਮ ਜਿਹਾ ਹੀ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਕਾਬੂ 'ਚ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਿਹਤ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਇਕ ਕੌਮੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਬੈਠਕ ਹਰ ਦੋ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਕਰਨੀ ਮਿੱਥੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਪਾਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਇਸੇ ਗੱਲ ਤੋਂ ਹੀ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਵਿਚ ਇਹ ਮੀਟਿੰਗ 5 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਸੰਘਣੀ ਆਬਾਦੀ ਵਾਲੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਏ। ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਆਬਾਦੀ ਘਟਾਉਣ ਅਤੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਢੁਕਵੀਂ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਕਰਨ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਰਾਗ ਨੂੰ ਅਲਾਪਿਆ ਗਿਆ। ਪਰ ਇਸ ਗੰਭੀਰ ਮਸਲੇ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਜਿਸ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਅਤੇ ਸਰਗਰਮੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਹਾਲੇ ਵੱਡੀ ਘਾਟ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਅਮਰੀਕਨਾਂ ਦੇ ਵਚਿੱਤਰ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ !

ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਸੁਪਰ ਪਾਵਰ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਚੋਣਾਂ (3 ਨਵੰਬਰ 2020) ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਨਜ਼ਦੀਕ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਓਵੇਂ ਹੀ ਉੱਥੇ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇਜ਼ ਰਫ਼ਤਾਰ ਫੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ਉੱਪਰ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਆਸ ਲੱਗ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਕੌਣ ਬਾਜ਼ੀ ਮਾਰੇਗਾ ? ਸਭ ਪਾਸੇ ਚਰਚਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਰੋਨਾ ਮਹਾਮਾਰੀ ਨਾਲ ਹੰਭੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਡੋਨਾਲਡ ਟਰੰਪ ਦੇ ਹੱਥ ਹੋਵੇਗੀ ਜਾਂ ਫਿਰ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜੋ ਬਿਡੇਨ ਇਸ ਵਾਰ ਤਖ਼ਤ ਉੱਪਰ ਬੈਠਣਗੇ ?

ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਚੋਣ ਦਿਵਸ ਮੌਕੇ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਨਵੰਬਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਉਂਦੇ ਮੰਗਲਵਾਰ ਨੂੰ ਮੁਕੱਰਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਯਾਨੀ ਕਿ ਇਹ ਚੋਣਾਂ 2 ਨਵੰਬਰ ਤੋਂ 8 ਨਵੰਬਰ ਤਕ ਕਿਸੇ ਇਕ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਿਖ਼ਰ 'ਤੇ ਹੈ ਤਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਹਰ ਪਾਸੇ ਗਧੇ ਅਤੇ ਹਾਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਚਰਚੇ ਚੁਸਕੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੱਸਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਥੀ ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਅਤੇ ਗਧਾ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਅਤੇ ਕਦੋਂ ਇਹ ਜਾਨਵਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਣੇ !

ਗੱਲ 1828 ਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ 'ਐਂਡਰਿਊ ਜੈਕਸਨ' ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਲੋਗਨ ਸੀ, :ਕਵ ਕਿ ?ਕਰਬ;ਕ ਢਚ;ਕ ਭਾਵ ਕਿ 'ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਕਰਨ ਦਿਓ' ਜਾਂ ਕਹਿ ਲਓ 'ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਰਾਜ'। ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਸੱਤਾ 'ਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਉੱਥੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਤੋਂ 'ਜੈਕਐਸ' (1ਅਦਗਕਮ ? ?ਫਾਤਰਅ ?ਤ ? ? ?ਫ਼ਾਤਤ) ਸ਼ਬਦ ਵਰਤ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਉਂਦੇ ਸਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਪਿੱਛੇ ਮਕਸਦ 'ਜੈਕਸਨ' ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਵਿਖਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਉਣੀ ਸੀ ਪਰ ਐਂਡਰਿਊ ਨੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਕਰਦਿਆਂ ਗਧੇ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਵਰਤਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀ 'ਜੋਨ ਕੁਇੰਸੀ ਐਡਮਜ਼' ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਪਹਿਲੇ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਿਕ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਸੱਤਵੇਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਣਨ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਹੋਰ ਕਾਰਟੂਨਿਸਟਾਂ ਦੁਆਰਾ 'ਜੈਕਸਨ' ਉੱਪਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਅੰਗ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਜਨਵਰੀ 1870 ਵਿਚ ਜਰਮਨੀ ਵਿਖੇ ਜਨਮੇ 'ਥਾਮਸ ਨਸਤ' ਜੋ ਕਿ ਇਕ ਰਾਜਨੀਤਕ ਕਾਰਟੂਨਿਸਟ ਸਨ, ਨੇ 1 ;ਜਡਕ ? ?ਫ਼ਾਤਤ 'ਜਫਾਜਅਪ ? 4ਕ ?ਦ :ਜਰਅ ਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਇਕੱਲੇ 'ਜੈਕਸਨ' ਦੀ ਬਜਾਏ ਪੂਰੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ। ਇਸ ਕਾਰਟੂਨ ਵਿਚ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਾਂ ਨੂੰ ਗਧੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਲਿੰਕਨ ਸਮੇਂ ਮਰਹੂਮ ਸਾਬਕਾ 'ਸੈਕਟਰੀ ਆਫ ਵਾਰ' ਰਹੇ 'ਐਡਵਿਨ ਸਟੇਨਟਨ' ਨੂੰ ਇਕ ਮਰੇ ਹੋਏ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਸ ਕਾਰਟੂਨ ਜ਼ਰੀਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪੱਖੀਆਂ 'ਤੇ ਵਿਅੰਗ ਕੱਸਣਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਕਬੂਲ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਵੀ 'ਥਾਮਸ ਨਸਤ' ਨੂੰ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਹਾਥੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 7 ਨਵੰਬਰ 1874 'ਚ ਉਸੇ ਹੀ ਕਾਰਟੂਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਸੀ : (ਕਿ ਜਿਗਦ ਕਗਠ ? ?ਅਜਫ) 'ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਦਾ ਡਰ' ਜਿਹੜਾ ਕਿ 'ਹਾਰਪਰ ਵੀਕਲੀ' ਨਾਮ ਦੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਗਧੇ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਖੱਲ ਵਿਚ ਵਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਚਿੜੀਆਘਰ ਦੇ ਬਾਕੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾਉਂਦਾ ਵਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਕ ਹਾਥੀ ਵੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਵੋਟ' ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਕਾਰਟੂਨ ਵਿਚ ਕਾਰਟੂਨਿਸਟ ਨੇ 'ਨਿਊਯਾਰਕ ਹੈਰਾਲਡ' ਵਿਚ ਸੰਪਾਦਕੀ ਲੇਖਾਂ ਦੀ ਇਕ ਲੜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹੈਰਾਲਡ ਦੇ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਸੰਪਾਦਕ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ 'ਯੂਲੀਅਸਸ ਐਸ ਗਰਾਂਟ' ਦੀ ਤੀਜੀ ਪਾਰੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਗਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਕਿਆਸ-ਅਰਾਈਆਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਇਕ ਰਾਜਨੀਤਕ ਕਾਰਟੂਨ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਖਾਨਾਜੰਗੀ ਮੌਕੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ 1870 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿਚ 'ਗਰੈਂਡ ਓਲਡ ਪਾਰਟੀ' ਜਾਂ 'ਜੀਓਪੀ' ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਖਾਨਾਜੰਗੀ (1861-1865) ਦੌਰਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਨੂੰ ਇਕਜੁੱਟ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਸੀ।

ਸਾਡਾ ਮਕਸਦ ਇੱਥੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਨਵਰ ਦੀ ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਤੱਥ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਰਿਪਬਲਿਕਨ, ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਾਂ ਦੇ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ 'ਗਧੇ' ਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਮੂਰਖ ਤਕ ਆਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉੱਥੇ ਹੀ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟ ਇਸ ਨੂੰ ਮਿਹਨਤੀ, ਸਾਦਾ ਅਤੇ ਹਿੰਮਤੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟ ਇਸ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਾਲ ਪਿਛਲੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹਾਲੇ ਤਕ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੋਗੋ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਰਿਪਬਲਕਿਨਾਂ ਦਾ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹਾਥੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਮਜ਼ਬੂਤ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਇਰਾਦੇ ਵਾਲਾ, ਸਥਿਰਤਾ, ਨਿਰਭੈਰ, ਅਕਲਮੰਦ, ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟ ਇਸ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨੂੰ ਰੂੜੀਵਾਦੀ, ਭਾਰੀ, ਨਕਾਰਾ ਅਤੇ ਆਲਸੀ ਕਹਿ ਕੇ ਰਿਪਬਲਿਕਨਾਂ ਦਾ ਮੌਜੂ ਉਡਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਜਾਨਵਰ ਹਨ। ਭਾਰਤ 'ਚ ਵੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਹਨ। ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਵਰਕਰ ਅਤੇ ਹਮਾਇਤੀ ਆਪੋ-ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਰਟੀ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਰੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਟੋਪੀਆਂ, ਟੀ-ਸ਼ਰਟਾਂ, ਮੋਬਾਈਲ ਕਵਰ ਅਤੇ ਝੰਡਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਆਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਚੋਣ ਪਰਚਿਆਂ ਅਤੇ ਟੀਵੀ ਗ੍ਰਾਫਿਕਸ ਵਿਚ ਇਹ ਚਿੰਨ੍ਹ ਆਮ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਹਰ ਪਾਸੇ ਹਾਥੀ ਅਤੇ ਗਧੇ ਦੀ ਚੋਣਾਵੀ ਜੰਗ ਦੇ ਚਰਚੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਉਤਮ ਕਲਾ ਤੋਂ ਫਿਹਦੀ ਕਲਾ ਵੱਲ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕੀ

ਸੰਗੀਤ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮਹਾਨ ਖੋਜ ਤੇ ਉਤਮ ਕਲਾ ਹੈ ।ਇਹ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਭ ਰੰਗਾ (ਖੁਸ਼ੀ,ਵਿਛੋੜਾ,ਰੂਹਾਨੀ,ਵੈਰਾਗ,ਪ੍ਰੇਮ,ਦੁੱਖਾ ਦੇ ਭਾਂਵ) ਨੂੰ ਸੁਰਾ ਦੇ ਆਲਾਪ ਨਾਲ ਰੂਹੀ ਅਨੰਦ ਬਖਸਦਾ ਹੈ । ਸੰਗੀਤ ਸਿਧਾਂਤਕਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਹਿਮ ਹਿੱਸਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ।ਇਕ ਸੁਰਬੰਧ ਤੇ ਸਹਿਜ ਭਰਿਆ ਸੰਗੀਤ ਦਿਮਾਗੀ ਬੋਝ ਹਲਕਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਰਾਹੀ ਅਸੀ ਆਪਣੀ ਮਨੋ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਬਿਨਾ ਬੋਲੇ ਉਜਾਗਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾ । ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀਆ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਵੀ ਚੰਗੇ ਮਾੜੇ ਸਬਦ ਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਦਿਮਾਗੀ ਤਰੰਗਾ ਦਾ ਝੁਕਾਉ ਉਸ ਪਾਸੇ ਜਾਦਾ ਹੈ । ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬੱਚੇ ਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਜਲਦੀ ਕਬੂਲਦੇ ਹਨ । ਇਸੇ ਲਈ ਸੰਗੀਤ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹਰ ਗਾਇਕ,ਗੀਤਕਾਰ, ਸਾਜੀ ,ਕੰਪਨੀ ਤੇ ਸਰੋਤੇ ਸਭ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ । ਜਿਹੜੇ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਜਾ ਕਲਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਮੋਜੂਦਾ ਦੋਰ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਗੀਤ ਸਾਂਝ ,ਸਕੂੰਨ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਤੇ ਖਰਾ ਨਹੀ ਉਤਰ ਰਿਹਾ ।

ਡਿਜੀਟਲ ਦੁਨੀਆ ਤੇ ਦੋਲਤ ਦੀ ਦੌੜ ਨੇ ਇਸਦੇ ਮਕਸਦ ਬਦਲ ਦਿੱਤੇ । ਉਹ ਵੀ ਸਮਾ ਸੀ ਜਦੋ ਅਵਾਜ ਤੋ ਗਾਇਕ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਹੁੰਦੀ ਸੀ । ਉਹਨਾ ਦੇ ਗਾਣਿਆ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਲੋਕ ਮੀਲਾ ਦਾ ਪੈਂਡਾ ਪੈਦਲ ਹੀ ਤੈਅ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸਨ । ਰੰਗ ਬਰੰਗੀ ਕਨਾਤਾ ,ਝੰਡੀਆ ਤੇ ਛਾਇਆਮਾਨ ਹੇਠ ਘੜੇ, ਚਿਮਟਾ, ਢੋਲਕੀ ਤੇ ਹਰਮੋਨੀਅਮ ਨਾਲ ਸਟੇਜ ਸਜਾਈ ਜਾਦੀ । ਆਸਾ ਸਿੰਘ ਮਸਤਾਨਾ ਵਰਗੇ ਸੁਰੀਲੇ ਗਾਇਕ

"ਬੱਲੇ ਨੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀਏ ਸੇਰ ਬੱਚੀਏ
ਚਰਖੀ ਦੇ ਸ਼ੌਕ ਕੱਤ ਲਈਆ ਪੂਣੀਆ "

ਦੇ ਬੋਲਾ ਰਾਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਮੁਟਿਆਰ ਦੀ ਮੇਹਨਤ ,ਸੀਰਤ ਤੇ ਰਿਸਤੇ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸੰਸਕਾਰਾ ਦੀ ਹਾਮੀ ਭਰਦੇ । ਪੁਰਾਣੇ ਵੇਲੇ ਦੇ ਗਇਕਾ ਦੇ ਸਾਦ-ਮੁਰਾਦੇ ਪਹਿਰਾਵੇ ਤੇ ਗਾਏ ਗੀਤ ਲੋਕੀ ਅੱਜ ਵੀ ਚੇਤੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ।ਇਹ ਗੀਤ ਸੁਣਨ ਲੱਗਿਆ ਅਕਾਉ ਨਹੀ ਸਗੋ ਦਿਲ ਨੂੰ ਛੂਹਦੇ ਹਨ । ਅਜੋਕੀ ਪੀੜੀ ਦੇ ਸਿੰਗਰਾ ਵਾਗ ਦਿਖਾਵੇ ਲਈ ਸਾਜੀਆ ਦੀ ਡਾਰ ਨਹੀ ਸੀ ਹੁੰਦੀ । ਸਗੋ ਰਿਆਜ ਕਰ ਸੋਧੀ ਅਵਾਜ ਨਾਲ ਰਸੀਲੇ ਤੇ ਮਨੋਰੰਜਨਦਾਇਕ ਅਖਾੜੇ ਲਾਉਦੇ ਸਨ । ਸੀ.ਡੀ ਦੇ ਗਾਣੇ ਚਲਾ ਕੇ ਸੋਅ ਲਾਉਣੇ ਨਵਯੁੱਗ ਤੇ ਮੌਸਮੀ ਗਾਇਕਾ ਦੀ ਖੋਜ ਹੈ । ਲਾਲ ਚੰਦ ਯਮਲਾ ਤੂੰਬੀ ਨੂੰ ਸਾਜ ਵਜੋ ਮਾਨਤਾ ਦਵਾਉਣ ਵਾਲਾ ਗਇਕ ਸੀ । ਜੋ ਆਪਣੇ ਅਖਾੜੇ ਵਿੱਚ ਤੂੰਬੀ ਤੇ ਗਉਣ ਨਾਲ ਹੀ ਸਰੋਤਿਆ ਨੂੰ ਬੰਨੀ ਰੱਖਦਾ ਸੀ । ਲੋਈ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਮਾਰ ਤੂੰਬੀ ਦੀ ਤੁਣਕ-ਤੁਣਕ ਨਾਲ

" ਤੇਰੇ ਹੀ ਕਰਾਰਾ ਮੈਨੂੰ ਪੱਟਿਆ
ਜਾ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਮੈ ਤੇਰਾ ਭੁਲ ਨਾ ਜਾਵੀ ਵੇਂ "

ਵਰਗੇ ਗੀਤਾ ਦੀ ਝੜੀ ਦਿੰਦਾ । ਅਜਿਹੇ ਸੰਗੀਤਮਈ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਰੰਗੇ ਲੋਕੀ ਘਰ ਜਾਣਾ ਦੂਰ ਤੇ ਧੁੱਪਾ ਛਾਂਵਾ ਵੀ ਭੁੱਲ ਜਾਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕੀ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਰੀਝ ਨਾਲ ਸੁਣਦੇ ਸਨ । ਉਂਜ ਸਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਦੂਜੀ ਖੇਤਰੀ ਭਾਸਾ ਜਾ ਰਾਜ ਹੋਵੇ । ਜਿਸ ਦੇ ਗਇਕ ਭਾਰਤ ਤੇ ਵਿਦੇਸਾ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ 7-8 ਦਹਾਕਿਆ ਤੋ ਅਖਾੜੇ ਲਾਉਦੇ ਹੋਵਣ । 70ਵਿਆ ਤੋ ਬਾਅਦ ਕੁਲਦੀਪ ਮਾਣਕ,ਸੁਰਿੰਦਰ ਛਿੰਦਾ ,ਅਮਰ ਚਮਕੀਲਾ ਤੇ ਸਦੀਕ ਵਰਗੇ ਗਇਕਾ ਦਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਯੁੱਗ ਸੀ ।ਜਿਹੜੇ ਪਹਿਲੀ ਕਤਾਰ ਦੇ ਗਵਾਈਏ ਸਨ । ਜਿਹਨਾ ਨੂੰ ਲੋਕਾ ਨੇ ਖੂਬ ਸੁਣਿਆ ਤੇ ਸਲਾਹਿਆ । ਪਰ ਉਸ ਸਮੇ ਦੂਹਰੀ ਸਬਦਾਬਲੀ ਨੂੰ ਲੋਕੀ ਨਕਾਰਦੇ ਵੀ ਸੀ । ਇਸੇ ਲਈ ਕੁਝ ਗਾਇਕ ਦੇ ਗੀਤ ਟਰੱਕਾ ,ਮੋਟਰਾ,ਟ੍ਰੈਕਟਰਾ ਜਾ ਛੜਿਆ ਦੀਆ ਢਾਣੀਆ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਰਹੇ । ਇਹ ਜੁਅਰਤ ਅੱਜ ਦੇ ਸਰੋਤਿਆ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਹੈ। ਗਾਇਕਾ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਜੁਝਾਰੂ ਯੋਧਿਆ ਦੀਆ ਵਾਰਾਂ, ਕਿੱਸੇ , ਤੇ ਲੋਕ ਕਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪਹੁਚਾਇਆ । ਫਿਰ ਭਾਂਵੇ ਉਹ ਸੁਰਿੰਦਰ ਛਿੰਦੇ ਦਾ ਗਾਇਆ ਦੁੱਲਾ ਭੱਟੀ ਜਾ ਲੰਮੀ ਹੇਕ ਨਾਲ ਮਾਣਕ ਦੀਆ ਗਾਈਆ ਕਲੀਆ ਜਾ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦੁਰ ਦੀ ਵਾਰ

"ਲੈ ਕੇ ਕਲਗੀਧਰ ਤੋ ਥਾਪੜਾ
ਦਿੱਤਾ ਚਰਨੀ ਸੀਸ ਨਿਵਾ "

ਹੋਵੇ । ਇਹ ਅੱਜ ਵੀ ਸੁਣਨਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਅਜਿਹਾ ਸੰਗੀਤ ਸਦੀਵੀ ਸਾਂਝ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੋ ਨਿਬੜਿਆ ।

ਉਸ ਦੌਰ ਦੀਆ ਗਾਇਕਾਵਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚੋਖਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ । ਅੱਜ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ ਕੌਰ,ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ,ਨਰਿੰਦਰ ਬੀਬਾ ਤੇ ਡੋਲ਼ੀ ਗਲੇਰੀਆ ਦੇ ਗੀਤ ਵਿਆਹ ਮੌਕੇ ਗੂਜਦੇ ਹਨ । ਜਿਨਾ ਵਿੱਚ ਦਿਉਰ,ਭਾਬੀਆ ,ਭੈਣਾ ਜਾ ਮਾਵਾਂ ਤੇ ਧੀਆ ਦੇ ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਦੀਆ ਬਾਤ ਪਾਉਦੇ ਗੀਤ ਸਮਿਲ ਹਨ। ਵਿਹੜੇ ਦੀ ਰੌਣਕ ਧੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਵਿਦਾਇਗੀ ਸਮੇ ਦਾ ਨਰਿੰਦਰ ਬੀਬਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੀਤ

" ਆਹ ਲੈ ਮਾਏ ਸਾਭ ਕੁੰਜੀਆ ,
ਧੀਆ ਕਰ ਚੱਲੀਆ ਸਰਦਾਰੀ "

ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ ਕੌਰ ਨੇ "ਮਾਵਾਂ ਤੇ ਧੀਆ ਰਲ ਬੈਠੀਆ ਨੀ ਮਾਏ " ਵਿੱਚ ਨਿੱਘੇ ਰਿਸਤਿਆ ਦਾ ਬਖੂਬੀ ਦ੍ਰਿਸ ਚਿਤਰਿਆ ਹੈ । ਹੁਣ ਤਾ ਹੋਛੀ ਗੀਤਕਾਰੀ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਨਵੀਆ ਗਾਇਕਾਵਾ ਵੀ ਚੜਦੀ ਉਮਰੇ ਪਟਾਕੇ ਪਾਉਣ ਜਾ ਅੱਠ ਪਰਚਿਆ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਉਲਝਕੇ ਰਿਹ ਗਈਆ ਹਨ । 90ਵੇਂ ਤੋ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਮੁੰਬਈ ਫਿਲਮ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਖੂਭ ਬੋਲ ਬੋਲਾ ਰਿਹਾ । ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸੁੱਖੀ ,ਦਲੇਰ ਮਹਿੰਦੀ, ਗੁਰਦਾਸ ਮਾਨ ,ਹੰਸ ਰਾਜ ,ਸਰਦੂਲ ਸਿਕੰਦਰ ,ਜਸਵੀਰ ਜੱਸੀ ਨੇ ਵੀ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾ ਵਿਚ ਚੰਗਾ ਜਸ ਖੱਟਿਆ । ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਸਾਜ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਣਾ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਪਾਉਣਾ ਜਰੂਰੀ ਸਮਝਣ ਲੱਗੇ । ਅੱਜ ਵੀ ਦਲਜੀਤ ਦੁਸਾਝ ,ਜੱਸੀ ਗਿੱਲ ਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਪੰਜਾਬੀ ਗਇਕ ਵੀ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਉਣ ਵੇਲੇ ਤਾ ਮਹਿੰਗੀਆ ਕਾਰਾ ,ਨਸੇ ,ਗੈਗਵਾਰ ਤੇ ਹਥਿਆਰ ਹੀ ਨਜਰ ਆਉਦੇ ਹਨ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਅਦਾਲਤਾ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਉਂਜ ਗੁਰਦਾਸ ਮਾਨ ਦੇ ਗਾਏ "ਘੱਗਰੇ ਵੀ ਗਏ " ਤੇ " ਮਾਣਕ ਹੱਦ ਮੁਕਾ ਗਿਆ ਨਵੀਆ ਕਲੀਆ ਦੀ " ਗਾਣੇ ਬਾਕਿਆ ਹੀ ਕਲੀਆ ਤੇ ਰਵਾਇਤੀ ਪੁਸ਼ਕਾ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਦੌਰ ਹੋ ਗਿਆ । ਮਾਨ ਭਰਾਵਾ ਦੀ ਸਤਰੰਗੀ ਪੀਘ ਨੇ ਜਰੂਰ ਕੁਝ ਕਵੀਸਰੀ ਵਾਲੇ ਸੰਗੀਤਕ ਹੁਲਾਰੇ ਦਿੱਤੇ । ਫਿਰ ਕਾਲਜੀਏਟ ਲਾਈਫ,ਅੱਲੜ ਉਮਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਵਿਆਹ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਵਾਲੇ ਗੀਤਾ ਨੇ ਵੀ ਕਈਆ ਨੂੰ ਸਟਾਰ ਬਣਾਇਆ । ਜੋ ਮਨੋਰੰਜਨ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਰਹੇ । ਪਰ ਲੋਕਾ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਨਾ ਵਸ ਸਕੇ । ਵਿਰਸੇ ਦੇ ਮੁਰੀਦ ਗਾਇਕ ਪੰਮੀ ਬਾਈ,ਵਾਰਿਸ ਭਰਾ ,ਹਰਭਜਨ ਮਾਨ ,ਸਰਭਜੀਤ ਚੀਮਾ,ਬਿੰਦਰੱਖੀਆ, ਮਲਕੀਤ, ਸੁਰਜੀਤ ਖਾਨ ਨੇ ਨਿਰੋਈ ਗਾਇਕੀ ਦੀ ਪੱਲਾ ਨਹੀ ਛੱਡਿਆ । ਜਿਨਾ ਗਾਇਕੀ ਦੇ ਜੰਕਸਨ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ,ਪਹਿਰਾਵਾ ,ਗਿੱਧਾ ,ਭੰਗੜੇ ਵਰਗੇ ਵਿਰਸੇ ਦੇ ਪਹਿਲੂਆ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਪਹੁਚਾਇਆ ।

ਪਿਛਲੇ ਦਹਾਕੇ ਤੋ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕੀ ਤੇ ਗੀਤਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਆਈ ਗਿਰਾਵਟ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਵੀ ਧੁੰਦਲਾ ਹੋਇਆ । ਬਾਕੀ ਕਸਰ ਸ਼ੋਰ ਨੁਮਾ ਸੰਗੀਤ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜੀ ਰੈਂਪ ਨੇ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ । ਗਾਣਿਆ ਵਿੱਚ ਮਹਿੰਗੀਆ ਗੱਡੀਆ ਦੇ ਨਾਲ ਔਰਤ ਮਾਡਲ ਨੂੰ ਨੁਮਾਇਸ ਦੀ ਵਸਤੂ ਵਾਂਗ ਪੇਸ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਲੱਗਾ । ਗੀਤ ਦੇ ਫਿਲਮਾਕਣ ਵਿੱਚ ਹਥਿਆਰ ਤੇ ਨਸ਼ੇ ਗਾਇਕ ਨਾਲੋ ਵੱਧ ਸਮੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਗੀਤਕਾਰੀ ਅਸਲੀਅਤ ਤੋ ਕੋਹਾ ਦੂਰ ਹੈ । ਕਰਜੇ ਤੇ ਖੇਤੀ ਮੰਦਹਾਲੀ ਕਾਰਨ ਕਿਸਾਨ ਜਮੀਨਹੀਣ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ । ਗੀਤਕਾਰ ਉਹਨਾ ਨੂੰ ਦੇਸੀ ਬਾਣੇ ਪਹਿਨਾ ਕਲੱਬਾ, ਲਗਜਰੀ ਗੱਡੀਆ ਤੇ ਗੈਗਸਟਰ ਬਣਾਕੇ ਦਿਖਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਸਰੂਫ ਹੈ । ਬੇਰੁਜਗਾਰੀ ਦੇ ਝੰਬੇ ਨੋਜਵਾਨ ਇਸਨੂੰ ਸਸਤੀ ਸੋਹਰਤ ਤੇ ਘੱਟ ਮੇਹਨਤ ਦਾ ਕੰਮ ਸਮਝ ਲੱਗੇ ਹੋਏ । "ਲਿਖਣ ਤੋ ਪਹਿਲਾ ਪੜਨਾ (ਘੋਖਣਾ) , ਗਾਉਣ ਤੋ ਪਹਿਲਾ ਸਮਝਣਾ" ਵਰਗੇ ਸਹਾਈ ਤੱਥ ਬੀਤੇ ਦੀਆ ਗੱਲਾ ਰਹਿ ਗਈਆ । ਕਲਾਕਾਰਾ ਨੂੰ ਲੋਕਾ ਦੀ ਆਵਾਜ ਆਖਦੇ ਹਨ । ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਲੋਕਾਈ ਦੀਆ ਖੁਸੀਆ,ਗਮੀਆ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸਾਰੋਕਾਰ ਦਾ ਤਰਜਮਾ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਸਭਿਆਚਾਰ ਸਮਾਜ ਦਾ ਸੀਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਕੀ ਅਸੀ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਸ਼ੱਭਿਆਚਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾਵੇਗੇ । ਜੋ ਉਹਨਾ ਨੂੰ ਟੋਚਨਾ, ਨਸ਼ੇ ਤੇ ਹਥਿਆਰਾ ਦੇ ਸ਼ੌਕ ਬਾਰੇ ਦੱਸੇਗਾ । ਜਿਹੜੀ ਧਰਤੀ ਗੁਰੂਆ,ਪੀਰੀ .ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਵਰਗਿਆ ਯੋਧਿਆ ਦੀ ਹੈ । ਲੋਕ ਪੰਜਾਬੀ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਗਾਇਕੀ ਪ੍ਰਦੂਸਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਸਦਾ ਉਲਟਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਡੰਗ ਟਪਾਊ ਤੇ ਘੱਟ ਉਮਰੀ ਗਾਇਕੀ ਤੋ ਕਿਨਾਰਾ ਕਰਨਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ । ਸਤਿੰਦਰ ਸਰਤਾਜ,ਪ੍ਰਭ ਗਿੱਲ ਤੇ ਉਹਨਾ ਗਾਇਕਾ ਤੇ ਗੀਤਕਾਰਾ ਨੂੰ ਸਜਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਮਾਜਿਕ ਮਰਿਆਦਾ ਵਿਚ ਰਿਹ ਕੇ ਆਪਣੀ ਅਵਾਜ ਬੁਲੰਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਆਉ ਸਭ ਮਿਲਕੇ ਦੁਵਾਰਾ ਗਾਇਕੀ ਦੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਯੁੱਗ ਲਈ ਹੰਬਲਾ ਮਾਰੀਏ । ਦੋਲਤ ਦੇ ਅੰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਗੁਵਾਚੀ ਗਇਕੀ ਮੁੜ ਪੰਜਾਬੀਆ ਦੀ ਆਨ,ਬਾਨ ਤੇ ਸਾਨ ਬਹਾਲ ਕਰ ਸਕੇ । ਕੀ ਗਾਇਕੀ ਦੇ ਬਾਬਾ ਬੋਹੜ ਗੁਰਦਾਸ ਮਾਨ ਆਪਣਿਆ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ

" ਪੰਜਾਬੀਏ ਜੁਬਾਨੇ ਨੀ ਰੁਕਾਨੇ ਮੇਰੇ ਦੇਸ ਦੀਏ,
ਫਿੱਕੀ ਪੈਅ ਗੀ ਚਿਹਰੇ ਦੀ ਨੁਹਾਰ "

ਵਰਗੇ ਨਸੀਹਤ ਨੁਮਾ ਗੀਤ ਦੁਵਾਰਾ ਰਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪਵੇਗੀ ?

ਐਡਵੋਕੇਟ ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ
ਮੋ 78374 90309

ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਕਾਰਗਰ ਹਨ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਕੰਟਰੋਲ ਕਾਨੂੰਨ

ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਦੀ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਬਣ ਚੁਕਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਘਾਤਕ ਸਾਬਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਐੱਨ ਸੀ ਆਰ ਵਿੱਚ ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦਾ ਪੱਧਰ ਏਨਾ ਜਿਆਦਾ ਵੱਧ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ, ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮਾਤਰ ਦਾ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਸਾਹ ਲੈਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਸਿੱਧੇ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਵੱਧ ਰਹੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਲਗਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਅੱਗਾ ਨੂੰ ਮੰਨ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਅਲਾਮਤ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਤੋਂ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪੰਜ ਸਾਲ ਤੱਕ ਦੀ ਕੈਦ ਅਤੇ ਇੱਕ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਨਿਆਂ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਰੋਕ ਅਥਾਰਿਟੀ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ 20 ਮੈਂਬਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਖਾਸ ਕਰ ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ, ਰਾਜਸਥਾਨ, ਯੂ ਪੀ, ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਜਲਦ ਤੋਂ ਜਲਦ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸਾਫ ਸਾਫ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨਾ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਨਾਲ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੂਸ਼ਿਤ ਹੋਣ ਦਾ ਸ਼ੰਕਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਇਸ ਸਾਰੀ ਖਬਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰਾਈ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ ? ਪਰ ਕੀ ਇਕੱਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਹੱਲ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਤਲ ਦੇ ਵੀ ਬਣੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਬਲਾਤਕਾਰੀਆਂ ਲਈ ਵੀ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ ਪਰ ਕੀ ਉਹਨਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ? ਭਾਰਤੀ ਸਿਸਟਮ ਦੀ ਇਹ ਕਮੀ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਾਪੀਆਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਮਰਜ਼ੀ ਕਾਲੀਆਂ ਕਰਵਾ ਲਵੋ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਦਾ ਠੋਸ ਹੱਲ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੂਬੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ, ਯੂ ਪੀ ਆਦਿ ਕਾਰਣ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਤਾਂ, ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਰੀਕੀ ਨਾਲ ਸੋਚ ਕੇ ਇਹ ਫੋਕੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਇ ਅਜਿਹੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿੰਨਾ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨ ਵੀਰ ਬਿਨਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਪੁੰਹਚਾਏ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਸਕਣ। ਜੇਕਰ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦੋਗਲੀ ਨੀਤੀ ਵਾਲੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਕਾਫੀ ਵਧੀਕੀਆਂ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਤੇ ਜੇਕਰ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜੁਰਮਾਨਾ ਭਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸਜ਼ਾ ਕੱਟਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਸਰਾਸਰ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਿਸਾਨ ਵੀਰਾਂ ਦੇ ਸੁਝਾਅ ਸਨ ਕਿ ਹਰ ਕਿਸਾਨ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੂ ਹੈ ਕਿ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾਉਣ ਨਾਲ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੂਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਕਿਸਾਨ ਮਜਬੂਰ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਅੱਗ ਲਗਾਉਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਰਾਸਤਾ ਨਹੀਂ ਬੱਚਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਕੋਲ ਨਾ ਤਾਂ ਏਨੀ ਪੂੰਜੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਧੁਨਿਕ ਤਕਨੀਕੀ ਯੰਤਰਾਂ ਨੂੰ ਖਰੀਦ ਕੇ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਸਕਣ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਸਸਤੇ ਸਾਧਨ ਜਿੰਨਾ ਨਾਲ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਘੱਟ ਨੁਕਸਾਨ ਪੁੰਹਚ ਸਕੇ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਕਿ ਏਨਾ ਵੱਡਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਲਗਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਆਂ ਕਾਰਕੁੰਨਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਇਹ ਦੇਖਣ ਦਾ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਕੋਲ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਉਗਾਉਣ ਲਈ ਬੀਜ ਖਾਦ ਆਦਿ ਲਈ ਤਾਂ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤਾਂ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀਆਂ ਏਨੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਰਕਮਾਂ ਕਿਵੇ ਚੁਕਾਵੇਗਾ। ਇੱਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰ ਹਿੱਤ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ 70% ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਬਾਦੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉੱਪਰ ਸਿੱਧੇ ਅਤੇ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਦਦ ਮਿਲ ਸਕੇ ਪਰ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਿਲਕੁਲ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੁਕਦੀ ਗੱਲ ਪਰਾਲੀ ਦੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕਿਸਾਨ ਏਨੇ ਅਮੀਰ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀ ਕਿ ਉਹ ਮਹਿੰਗੀ ਮਹਿੰਗੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਖਰੀਦ ਸਕਣ। ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਹੱਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਵਾਜਿਬ ਹੱਲ ਕੱਢੇ ਜਾਣ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਬਠਿੰਡੇ ਵਿਖੇ ਸਥਿੱਤ ਥਰਮਲ ਪਲਾਂਟ ਨੂੰ ਕੋਲੇ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਪਰਾਲੀ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਯੋਜਨਾ ਕੇਵਲ ਯੋਜਨਾ ਬਣ ਕੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ। ਜੇਕਰ ਕਿਤੇ ਉਸ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਸਾਂਭਣ ਵਿੱਚ ਆ ਰਹੀ ਔਕੜ ਨਾਲ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇਹੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਵਾਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਪਿੱਠ ਵਿੱਚ ਹੀ ਛੁਰਾ ਨਾ ਖੁਭਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਬਲਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਹਮਦਰਦ ਬਣ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏ ਜਾਣ।

ਹਰਕੀਰਤ ਕੌਰ ਸਭਰਾ
9779118066

ਭਰੂਣ ਹੱਤਿਆ

ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਚੰਗੀ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਮਾਲਕ ਰੱਜਿਆ ਪੁੱਜਿਆ ਆਦਮੀ ਸੀ। ਪਤਨੀਹਰਜੀਤ ਕੌਰ ਵੀ ਸੁਚੱਜੀ ਔਰਤ ਸੀ। ਘਰ ਵਿੱਚ ਬੱਸ ਇੱਕ ਹੀ ਕਮੀ ਸੀ ਕਿ ਦੋ ਧੀਆਂ ਹੀ ਸਨ। ਦੋਵੇਂ ਜੀਅ ਲੜਕੇ ਵਾਸਤੇ ਤਰਸੇ ਪਏ ਸਨ। ਕੋਈ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਛੱਡਿਆ ਜਿੱਥੇ ਮੱਥਾ ਨਾ ਰਗੜਿਆ ਹੋਵੇ। ਅਖੀਰ ੧੨ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਰੂੜੀ ਦੀ ਵੀ ਸੁਣੀ ਜਾਣ ਵਾਂਗਰੱਬ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਣ ਲਈ। ਚਾਹੇ ਤਰਸਾ ਕੇਹੀ, ਚੰਨ ਵਰਗਾ ਪੁੱਤਰ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਦੋਵੇਂ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਗਏ, ਮਸਾਂ ਮਸਾਂ ਖਾਨਦਾਨ ਦੀ ਵੇਲ ਅੱਗੇ ਵਧੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਲੜਕੇ ਦਾ ਨਾਮ ਰਵੇਲ ਸਿੰਘ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਰਵੇਲ ਪੜ੍ਹਨ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਸੀ। ਉੱਚ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਚੰਗੀ ਨੌਕਰੀ 'ਤੇ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਗੇੜੇ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਦਰਵਾਜੇ ਨੀਵੇਂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਅਖੀਰ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਅਫਸਰ ਗੁਰਜੋਤ ਕੌਰ ਨੂੰਹ ਬਣ ਕੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਆ ਗਈ। ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਰਵੇਲ ਵੀ ਧੀਆਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਪਿੰਡ ਛੱਡ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਕੋਠੀ ਪਾ ਲਈ ਤੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਕਰਤਾਰ ਅਤੇ ਹਰਜੀਤ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਹਿਰ ਲੈ ਗਿਆ। ਕੁਝ ਪਿੰਡ ਦਾ ਉਦਰੇਵਾਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਉਮਰ ਦਾ ਤਕਾਜ਼ਾ, ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਕਿਰਨ ਲੱਗੀ। ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਰਵੇਲ ਨੇ ਮਿੱਠਾ ਪਿਆਰਾ ਬਣ ਕੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਆਪਣੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਕਰਵਾ ਲਈ। ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਵੁੱਕਤ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬੇਜ਼ਮੀਨੇ ਕਰਤਾਰ ਤੋਂ ਰਵੇਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਮੁਸ਼ਕ ਆਉਣ ਲੱਗਾ। ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਜੰਮੇ ਪਲੇ ਪੋਤਰਾ ਪੋਤਰੀਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਾਦੇ ਦਾਦੀ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਸਨ। ਅਖੀਰ ਉਹ ਦਿਨ ਵੀ ਆ ਗਿਆ। ਨਿਰਮੋਹੀ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਰਵੇਲ ਨੇ ਮਾਂ- ਬਾਪ ਨੂੰ ਬਿਰਧਘਰ ਛੱਡਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਨੂੰਹ ਅਤੇ ਪੋਤਰੇ-ਪੋਤਰੀ ਨੇ ਚਾਈਂ ਚਾਈਂ ਦਾਦੇ-ਦਾਦੀ ਦਾ ਸਮਾਨ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਿਆ। ਰਵੇਲ ਨੇ ਗੱਡੀ ਤੋਰ ਲਈ ਤਾਂ ਗੁਰਜੋਤ ਨੇ ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਧੁਆ ਕੇ ਡੈਟੋਲ ਨਾਲ ਪੋਚਾ ਮਰਵਾਇਆ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਜਰਾਸੀਮ ਪਿੱਛੇ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਵੇ। ਕਰਤਾਰ ਤੇ ਹਰਜੀਤ ਨੂੰ ਬਿਰਧਘਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਪਤਾ ਚੱਲਿਆ ਕਿ ਕੀ ਭਾਣਾ ਵਾਪਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਜਾਚੇ ਧੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਰਵੇਲ ਮਾਂ ਬਾਪ ਨੂੰ ਸਧਾਰਨ ਜਿਹੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਛੱਡ ਕੇ ਬੇਸ਼ਰਮਾਂ ਵਾਂਗ ਤੁਰਨ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਹਰਜੀਤ ਦੀਆਂ ਡਾਡਾਂ ਨਿਕਲ ਗਈਆਂ। ਉਹ ਰਵੇਲ ਨੂੰ ਕੋਸਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਤੂੰ ਜੰਮਦਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਮਰ ਗਿਆ। ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਹੌਂਸਲਾ ਰੱਖਿਆ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖੁੜਕ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਭਾਣਾ ਵਾਪਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਰਵੇਲ ਨੂੰ ਅਵਾਜ਼ ਮਾਰ ਕੇ ਬੁਲਾਇਆ। ਰਵੇਲ ਬੁੜ ਬੁੜ ਕਰਦਾ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁਣ ਬੁੱਢੇ ਬੁੱਢੜੀ ਨੇ ਕੀ ਖੇਖਣ ਕਰਨੇ ਹਨ। ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਰਵੇਲ ਦੇ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਧਰ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਪੁੱਤਰਾ, ਐਵੇਂ ਦਿਲ 'ਤੇ ਨਾ ਲਾਈਂ ਕੋਈ ਗੱਲ। ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸੇ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਾਂ। ਤੈਨੂੰ ਜੰਮਣ ਦੀ ਚਾਹ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਤਿੰਨ ਮਾਸੂਮ ਧੀਆਂ ਕੁੱਖ ਵਿੱਚ ਕਤਲ ਕਰਾਈਆਂ ਸਨ। ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਤਾਂ ਧੋਖਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ,ਪਰ ਰੱਬ ਤਾਂ ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਉਸੇ ਪਾਪ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ।" ਸੁਣ ਕੇ ਰਵੇਲ ਦੇ ਕਦਮ ਮਣ ਮਣ ਪੱਕੇ ਦੇ ਹੋ ਗਏ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਭਵਿੱਖ ਵੀ ਧੁੰਦਲਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗਾ।

ਬਲਰਾਜ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਐਸ.ਪੀ.
ਪੰਡੋਰੀ ਸਿੱਧਵਾਂ 9501100062

उत्तराखण्ड शासन

उत्तराखण्ड 25 रजत जयंती वर्ष

गौरव, विकास और संकल्प का पर्व

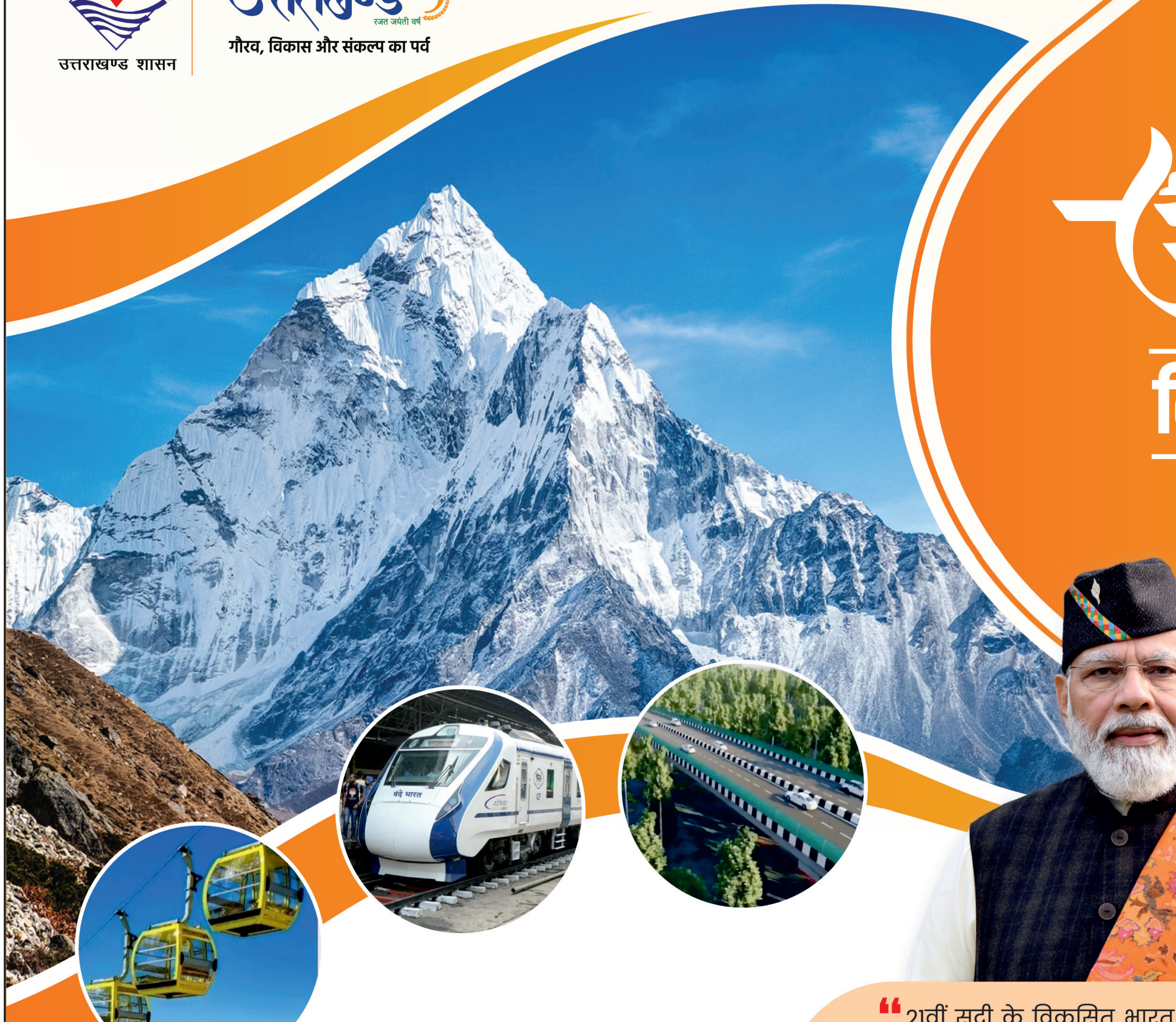

देवभूमि उत्तराखण्ड

विकास भी, विरासत भी

"21वीं सदी के विकसित भारत के निर्माण के दो प्रमुख स्तंभ हैं। पहला, अपनी विरासत पर गर्व और दूसरा, विकास के लिए हर संभव प्रयास। आज उत्तराखण्ड इन दोनों ही स्तंभों को लगातार मजबूत कर रहा है। ये दशक उत्तराखण्ड का दशक होगा।"

नरेन्द्र मोदी, प्रधानमंत्री

"माननीय प्रधानमंत्री जी ने 21वीं सदी के तीसरे दशक को उत्तराखण्ड का दशक कहा है। हम प्रधानमंत्री जी के विजन के अनुरूप राज्य को हर क्षेत्र में आदर्श राज्य बनाने के लिये विकल्प रहित संकल्प के साथ काम कर रहे हैं।"

पुष्कर सिंह धामी, मुख्यमंत्री, उत्तराखण्ड

इंफ्रास्ट्रक्चर एवं कनेक्टिविटी

- केदारनाथ–हेमकुंड साहिब रोपवे परियोजना
- दिल्ली–देहरादून एलिवेटेड रोड निर्माण
- ऋषिकेश–कर्णप्रयाग रेल लाइन प्रगति पर
- टनकपुर–बागेश्वर रेल सर्वे स्वीकृत
- सौंग व जमरानी बांध परियोजना
- पर्वतीय जिलों में हेली सेवा विस्तार

हरित ऊर्जा एवं ग्रामीण विकास

- केदारनाथ–हेमकुंड साहिब रोपवे परियोजना
- दिल्ली–देहरादून एलिवेटेड रोड निर्माण
- ऋषिकेश–कर्णप्रयाग रेल लाइन प्रगति पर
- टनकपुर–बागेश्वर रेल सर्वे स्वीकृत
- सौंग व जमरानी बांध परियोजना
- पर्वतीय जिलों में हेली सेवा विस्तार

सुशासन

- 'जन-जन की सरकार, जन-जन के द्वार' अभियान
- 30,000+ युवाओं को सरकारी नौकरी
- 950+ सेवाएं ऑनलाइन (अपुणि सरकार पोर्टल)
- 12,000 एकड़ अतिक्रमण मुक्त
- पेंशन योजनाओं में वृद्धि एवं मासिक भुगतान

नेशनल लेवल रैंकिंग व प्रोत्साहन

- निर्यात तैयारी सूचकांक में प्रथम (छोटे राज्य)
- एसडीजी इंडेक्स में शीर्ष स्थान
- स्टार्टअप रैंकिंग में 'लीडर'
- खनन सुधारों में देश में दूसरा स्थान
- शहरी सुधारों हेतु ₹264.5 करोड़ केंद्र प्रोत्साहन

अर्थव्यवस्था, निवेश एवं उद्योग

- ₹3.56 लाख करोड़ निवेश समझौते
- ₹1 लाख करोड़+ ग्राउंडिंग
- अर्थव्यवस्था 26 गुना वृद्धि
- ₹1 लाख करोड़+ वार्षिक बजट
- खुरपिया में स्मार्ट इंडस्ट्रियल टाउनशिप
- हाउस ऑफ हिमालयाज ब्रांड

संस्कृति एवं विरासत का संरक्षण

- केदारनाथ–बदरीनाथ मास्टर प्लान
- मानसखण्ड मंदिर माला मिशन
- गीता अध्ययन पाठ्यक्रम में शामिल
- दून विश्वविद्यालय में हिंदू अध्ययन केंद्र
- स्पिरिचुअल इकोनॉमिक ज़ोन (गढ़वाल-कुमाऊं)

कनेक्टिविटी: सड़क, रेल, रोपवे और हवाई संपर्क से सुदृढ़ होती अर्थव्यवस्था...

उत्तराखंड विकास के नए चरण में प्रवेश कर रहा है, जहां हवाई, रेल और सड़क संपर्क की मजबूती यहां के पहाड़ों, मंदिरों और कस्बों के द्वार पहले से कहीं अधिक व्यापक रूप से खोल रही है। बेहतर कनेक्टिविटी पर्यटन को सालभर के लिए सुगम बना रही है और स्थानीय अर्थव्यवस्था को नई गति दे रही है ।

राज्य महत्वाकांक्षी कनेक्टिविटी परियोजनाओं के माध्यम से अपने पर्यटन परिदृश्य को व्यवस्थित रूप से बदल रहा है। ऊंचे हिमालय में रोपवे से लेकर एक्सप्रेसवे, रेल कॉरिडोर और विस्तारित हवाई सेवाओं तक, हर पहल यात्रा को तेज, सुरक्षित और अधिक सुविधाजनक बना रही है। इन परियोजनाओं से न केवल तीर्थयात्राएं और अवकाश यात्राएं आसान हो रही हैं, बल्कि सभी मौसमों में पर्यटकों की संख्या बढ़ने से स्थानीय व्यापार और रोजगार को भी बल मिल रहा है।

यात्रा को सुगम बनाती रोपवे परियोजनाएं

सबसे महत्वपूर्ण परियोजनाओं में से एक केदारनाथ रोपवे प्रॉजेक्ट है, जो सोनप्रयाग

को केदारनाथ धाम से जोड़ेगा। इसके पूर्ण होने पर यात्रा समय में भारी कमी आएगी और लंबी पैदल चढ़ाई के स्थान पर सुरक्षित व आरामदायक विकल्प उपलब्ध होगा। इसी तरह हेमकुंट साहिब रोपवे परियोजना उच्च हिमालयी क्षेत्र स्थित पवित्र सिख तीर्थ तक पहुंच को सुगम बनाएगा, जिससे बुजुर्ग श्रद्धालुओं और परिवारों को विशेष सुविधा मिलेगी। देहरादून-मसूरी रोपवे परियोजना देहरादून और मसूरी के बीच यात्रा समय घटाएगा तथा पहाड़ी मार्ग पर यातायात दबाव कम करेगा। इससे मसूरी एक त्वरित वीकेंड गेटवे के रूप में और आकर्षक बनेगा।

इसके अलावा सुरकंडा देवी मंदिर रोपवे

परियोजना धार्मिक स्थलों तक बेहतर पहुंच सुनिश्चित कर रहा है, जिससे कठिन चढ़ाई वाले मार्गों पर दबाव कम होगा और अधिक श्रद्धालु सुरक्षित रूप से दर्शन कर सकेंगे।

पर्यटन पहुंच को आसान बनाती ऑल वेदर रोड़ परियोजना...

चारधाम ऑल वेदर रोड परियोजना का उद्देश्य यमुनोत्री, गंगोत्री, केदारनाथ और बद्रीनाथ तक सुगम एवं विश्वसनीय सड़क संपर्क प्रदान करना है। प्रमुख मार्गों के चौड़ीकरण और सुदृढ़ीकरण से मौसमी बाधाएं कम होंगी और सड़क सुरक्षा में सुधार होगा। साथ ही दिल्ली-देहरादून एक्सप्रेसवे दिल्ली और देहरादून के बीच यात्रा समय को काफी कम करेगा, जिससे उत्तराखंड की पहुंच और भी आसान होगी।

बेहतर रेल संपर्क से होगी समय की बचत

ऋषिकेश-कर्णप्रयाग रेलवे परियोजना क्षेत्र की सबसे महत्वाकांक्षी रेल परियोजनाओं में से एक है। इसके शुरु होने पर गढ़वाल के कई महत्वपूर्ण कस्बे राष्ट्रीय रेल नेटवर्क से जुड़ जाएंगे। इससे चारधाम के तीर्थयात्रियों के साथ-साथ साहसिक और अवकाश पर्यटन को भी प्रोत्साहन मिलेगा। बेहतर रेल संपर्क से यात्रा थकान घटेगी और दूरस्थ क्षेत्रों तक पहुंच अधिक विश्वसनीय बनेगी।

आरामदायक सफर का विकल्प वन्देभारत एक्सप्रेस ट्रेन

देहरादून - दिल्ली और देहरादून - लखनऊ मार्ग पर वंदे भारत एक्सप्रेस ट्रेनों की शुरुआत से यात्रा और अधिक सुविधाजनक हो गई है। ये अर्ध-उच्च गति ट्रेनें समय की बचत के साथ आरामदायक सफर का विकल्प देती हैं, जिससे छोटी अवधि की यात्राएं भी आसान हो गई हैं।

पहाड़ी क्षेत्रों तक पहुंच को सुलभ बना रही उड़ान योजना

उड़ान योजना के तहत हेलीकॉप्टर सेवाओं ने विशेषकर तीर्थ सीजन में पहाड़ी क्षेत्रों तक पहुंच को सुलभ बनाया है। इससे लंबी यात्रा अवधि घटती है और दूरस्थ क्षेत्रों तक हवाई मार्ग से तेज पहुंच संभव होती है। वहीं देहरादून स्थित जॉली ग्रांट हवाई अड्डा का विस्तार किया जा रहा है और भविष्य में इसे अंतरराष्ट्रीय हवाई अड्डे के रूप में विकसित करने की योजना है। इससे घरेलू और विदेशी पर्यटकों की संख्या बढ़ने की उम्मीद है, जिससे उत्तराखंड की वैश्विक पर्यटन पहचान मजबूत होगी।

उत्तराखंड सड़कों, रेलमार्गों, रोपवे परियोजनाओं और हवाई सेवाओं को उन्नत कर तीर्थ और पर्यटन पहुंच को आसान बना रहा है। इन पहलों का उद्देश्य यात्रा में लगने वाले समय को कम करना, सुरक्षा बढ़ाना और पूरे वर्ष आर्थिक गतिविधियों को मजबूत करना है ।

सुलभ सुरक्षित और सतत् पर्यटन गंतव्य की दिशा में अग्रसर उत्तराखण्ड

इन सभी परियोजनाओं से स्पष्ट है कि उत्तराखंड अपनी परिवहन प्रणाली को आधुनिक और समन्वित रूप से विकसित कर रहा है। बेहतर कनेक्टिविटी न केवल यात्रा को आसान बना रही है, बल्कि स्थानीय व्यवसायों को प्रोत्साहन, रोजगार सृजन और पर्यटन सीजन को लंबा करने में भी सहायक है।

मजबूत सड़क, रेल, रोपवे और हवाई नेटवर्क के साथ उत्तराखंड एक अधिक सुलभ, सुरक्षित और सतत पर्यटन गंतव्य के रूप में उभर रहा है, जहां प्राकृतिक सौंदर्य और आध्यात्मिक धरोहर का अनुभव अब और अधिक आरामदायक तथा सुविधाजनक हो गया है।

चारधाम यात्रा में हम कुछ न कुछ संकल्प लेकर अपने मूल स्थान से देवभूमि के लिए आते हैं। इसी क्रम में, मैं भी आपसे पांच संकल्पों का आग्रह करना चाहता हूं: – नरेन्द्र मोदी

पहला संकल्प - स्वच्छता सर्वोपरि

दूसरा संकल्प - प्रकृति और पर्यावरण के प्रति संवेदनशीलता

तीसरा संकल्प - सेवा, सहयोग और एकता पर बल

चौथा संकल्प - वोकल फॉर लोकल को बढ़ावा

पांचवां संकल्प - अनुशासन, सुरक्षा और मर्यादा का पालन

सूचना एवं लोक संपर्क विभाग, उत्तराखण्ड द्वारा जनहित में जारी।

www.uttarainformation.gov.in uttarakhandDIPR DIPR_UK uttarakhand DIPR